

Onderzoek *Weten wat werkt: samen werken aan een betere bijstand*

Eindrapport

**Timo Verlaat
Marcel de Kruijk
Stephanie Rosenkranz
Loek Groot
Mark Sanders
m.m.v. Katja van Dien
en Justine Miller**

Utrecht, maart 2020

Universiteit Utrecht

Onderzoek *Weten wat werkt: samen werken aan een betere bijstand*

Eindrapport

Dit rapport is een verslag van het onderzoek *Weten wat werkt* uitgevoerd door de Universiteit Utrecht (Utrecht University School of Economics) in opdracht van de gemeente Utrecht ten behoeve van de gemeente Utrecht en de Regionale Sociale Dienst Kromme Rijn Heuvelrug.

Het onderzoek is onderdeel van een reeks Nederlandse bijstandsexperimenten die onafhankelijk van elkaar zijn uitgevoerd binnen een landelijk onderzoekskader opgesteld door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Onderdelen van dit rapport zijn tot stand gekomen door bijdragen van het Landelijk Overleg Experimenten Participatiewet (LOEP), waarin naast de auteurs ook onderzoekers van de Saxion Hogeschool, Radboud Universiteit Nijmegen, Rijksuniversiteit Groningen en Tilburg University zijn vertegenwoordigd. We bedanken iedereen die op enigerlei wijze heeft bijgedragen aan de uitvoering van het onderzoek of de totstandkoming van dit rapport.

Copyright

Dit rapport is gepubliceerd onder een CC BY licentie, m.u.v. de afbeelding op de titelpagina. Dit betekent dat u dit werk mag delen, kopiëren, verspreiden, en bewerken, mits u duidelijk de bron vermeldt:

Verlaet, T., de Kruijk, M., Rosenkranz, S., Groot, L., & Sanders, M. (2020). *Onderzoek Weten wat werkt: samen werken aan een betere bijstand*, Eindrapport. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Contact

Utrecht University School of Economics
Postbus 80125
3508 TC Utrecht
www.uu.nl/use
use@uu.nl

Illustratie

iStock.com / Blueberry ©

Grafisch ontwerp

Kommerz, Utrecht

Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt door het programma Onderzoekstalent van de Nederlandse Wetenschappelijke Organisatie (NWO), projectnummer 406.16.538, en door het Europees Sociaal Fonds (ESF) van de Europese Unie, projectnummer 2018EUSF2011696.

Inhoudsopgave

Deel I: Samenvatting	7
Deel II: Onderzoek en resultaten	12
1 Inleiding	13
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	13
1.2 Theoretisch kader	14
1.3 Onderzoeksvragen	14
1.4 Leeswijzer	15
2 Opzet onderzoek	17
2.1 Experimentgroepen	17
2.2 Procedure	18
2.3 Onderzoekspopulatie	19
2.4 Implementatie	21
2.5 Dataverzameling	21
2.6 Aanvullende diepte-interviews met deelnemers en klantmanagers	22
3 Analyse	23
3.1 Gehanteerde uitkomstmaten	23
3.2 Analysemethode	24
4 Resultaten	27
4.1 Arbeidsparticipatie	27
4.2 Subjectieve uitkomstmaten	35
5 Conclusies en beperkingen	37
5.1 Conclusies	37
5.2 Beperkingen en agenda voor verder onderzoek	38
Deel III: Verdieping	40
6 Theoretisch kader	41
7 Steekproef	43
7.1 Exclusiecriteria	43
7.2 Wervingscampagne	43
7.3 Controle op representativiteit: vergelijking tussen doelgroep, referentiegroep en onderzoeksgroep	45
7.4 Indeling in experimentgroepen (randomisatie)	45
7.5 Controle of de groepsindeling goed is verlopen (balans)	46
7.6 Afmeldingen van het onderzoek	48
7.7 Conclusies en beperkingen steekproef	49
8 Uitvoering	51
8.1 Projectorganisatie	51
8.2 De reguliere bijstandsaanpak in Utrecht en Zeist	51
8.3 Dienstverleningskader in de vier experimentgroepen	54
8.4 Monitoring van de implementatie	57
8.5 Conclusies en beperkingen uitvoering	59

9	Dataverzameling (kwantitatieve data)	61
	9.1 Operationalisering van variabelen	61
	9.2 Administratieve databronnen	61
	9.3 Vragenlijsten	61
	9.4 Veldwerkrondes	62
	9.5 Respons op vragenlijsten	65
	9.6 Conclusies en beperkingen kwantitatieve dataverzameling	66
10	Analyses	69
	10.1 Treatmenteffecten	69
	10.2 Analysemodel ITT	69
	10.3 Analysemodel ATT	70
	10.4 Modellen	70
	10.5 Conclusies en beperkingen analyse	70
11	Resultaten	73
12	Analyse en resultaten kwalitatief onderzoek	85
	12.1 Welbevinden onder deelnemers	85
	12.2 Ervaringen van de werknemers met de nieuwe werkwijze <i>Met extra hulp in actie</i>	86
13	Afkortingen en technische termen	89
	13.1 Lijst met afkortingen	89
	13.2 Lijst met technische termen	90
14	Literatuur	91

Deel I

Samenvatting

De Universiteit Utrecht heeft in opdracht van de gemeente Utrecht en de gemeente Zeist het onderzoek *Weten wat werkt* uitgevoerd. Het onderzoek geeft antwoord op de vraag wat de beste manier is om mensen met een bijstandsuitkering te begeleiden richting participatie of betaald werk. Voor het onderzoek zijn 752 bijstandsgerechtigden in Utrecht, die zich vrijwillig hebben opgegeven, willekeurig ingedeeld in vier verschillende experimentgroepen.¹ Elke groep heeft zestien maanden lang een andere behandeling ontvangen. De vier groepen zijn:

- **Metten wat werkt.** In deze groep bleven de huidige wet- en regelgeving en de manier van begeleiding onveranderd. We noemen deze groep ook wel de controlegroep.
- **Zelf in actie.** In deze groep ontvingen deelnemers een ontheffing van de arbeids- en re-integratieplicht en konden vrij kiezen of zij wel of niet door de gemeente begeleid wilden worden.
- **Met extra hulp in actie.** De aanpak in deze groep was gericht op extra hulp en begeleiding, onder andere door de inzet van vaste klantmanagers, aanvullende instrumenten en programma's, meer handelingsruimte voor klantmanagers en meer contact tussen klantmanager en klant.
- **Werken loont.** Deelnemers in deze groep mochten een groter deel van hun inkomsten uit arbeid houden en voor een langere periode bijverdienen naast hun uitkering.

Het onderzoek is, voor zover we hebben kunnen vaststellen, goed geïmplementeerd. De willekeurige indeling in groepen is geslaagd, waardoor we verschillen tussen de groepen kunnen interpreteren als het causale effect van een andere behandeling. Verder is er gedurende de zestien maanden van het onderzoek een duidelijk verschil geweest wat betreft de behandeling van de vier groepen. Deelnemers in de controlegroep zijn daarbij, voor zover we hebben kunnen vaststellen, begeleid en behandeld volgens de reguliere aanpak.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden hebben we gekeken naar effecten met betrekking tot arbeidsparticipatie, sociale participatie, gezondheid en welbevinden, klanttevredenheid en de financiële situatie. Telkens is de controlegroep vergeleken met de drie andere groepen. In samenspraak met het Centraal Planbureau (CPB) en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) zijn uitkomsten met betrekking tot arbeidsparticipatie gebaseerd op data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Op basis van maandelijkse informatie over looninkomsten, gewerkte uren en het type contract is arbeidsparticipatie in verschillende gradaties vastgesteld. Data voor de overige uitkomstmaten zijn verzameld via vragenlijsten.

De belangrijkste resultaten op hoofdlijnen zijn:

- In alle drie interventiegroepen treden positieve resultaten op die duiden op meer arbeidsparticipatie.
- Eigen regie bij de deelnemers en meer handelingsruimte en tijd voor klantmanagers leiden tot positieve effecten op meerdere dimensies. Het effect van een financiële prikkel beperkt zich tot banen met een lager aantal uren.
- Meer eigen regie voor de bijstandsgerechtigden leidt tot een grotere kans op een vast contract.
- Zowel extra hulp en begeleiding als zelf in actie gaan werkt vooral goed voor lager opgeleiden. Bijstandsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben nagenoeg alleen baat bij extra hulp en begeleiding.

¹ In Zeist zijn 35 deelnemers ingedeeld in groep 1 en 4.

Specifiek per onderzoeksgroep zijn de resultaten:

Zelf in actie

- In de eerste maanden van het onderzoek treden voor deze groep negatieve effecten op met betrekking tot arbeidsparticipatie, die aan het einde van het onderzoek echter verdwijnen. Resultaten voor volledige uitstroom zijn niet met voldoende zekerheid van toeval te onderscheiden, maar duiden op een positief effect in de laatste maand.
- Opvallend is dat lager opgeleiden duidelijk meer voordeel hebben van *Zelf in actie* dan middelbaar en hoger opgeleiden. Voor lager opgeleiden stijgen de kansen op volledige uitstroom, op een baan van meer dan 12 uur per week en op een contract voor onbepaalde tijd. Voor middelbaar en hoger opgeleiden lijkt de aanpak geen effect te hebben.
- Verder valt op dat in de groep *Zelf in actie* een verschuiving plaatsvindt met betrekking tot het type werkcontract dat deelnemers aangaan. Terwijl in andere groepen vooral tijdelijke contracten worden aangegaan, stijgt in de groep *Zelf in actie* het percentage deelnemers met een contract voor onbepaalde tijd.

Met extra hulp in actie

- In de groep *Met extra hulp in actie* stijgt de kans op een baan van meer dan 12 uur per week. Dit effect treedt op in de laatste maanden van het onderzoek.
- Resultaten voor volledige uitstroom zijn veelal (op één maand na) niet met voldoende zekerheid van toeval te onderscheiden, maar duiden op een positief effect.
- Opvallend is dat *Extra hulp in actie* de enige aanpak lijkt te zijn, die deelnemers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt activeert.

Werken loont

- In de groep *Werken loont* stijgt de kans op een baan van meer dan 8 uur per week. Net als bij de vorige groep is dit effect pas in de laatste maanden zichtbaar.
- De ruimere bijverdienregeling blijkt deelnemers zowel aan te zetten tot het vinden van werk, als ook tot het behouden van bestaande (kleine) baantjes.
- Het vinden of houden van kleine baantjes lijkt zich daarbij niet te vertalen in volledige uitstroom. Op basis van de nu verzamelde data kunnen we (nog) niet vaststellen of het aflopen van de bijverdienmogelijkheid aan het einde van het onderzoek nog effecten heeft gehad.

In het algemeen zijn veel van de resultaten voor arbeidsparticipatie statistisch (net) niet met de gewenste betrouwbaarheid van toeval te onderscheiden. Wel duiden de resultaten erop dat er met grote waarschijnlijkheid geen negatieve effecten zijn opgetreden. De grootste en meest betrouwbare effecten treden op voor arbeidsparticipatie in de vorm van kleine baantjes. Dit zou erop kunnen wijzen dat volledige uitstroom naar betaald werk binnen een periode van zestien maanden een te hoog gegrepen doel is voor de gemiddelde deelnemer. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met het feit dat de gemeente voor driekwart van de deelnemers een grote afstand tot de arbeidsmarkt constateert. In dat opzicht kunnen de effecten op arbeidsparticipatie in bredere zin (dus ook kleine baantjes) als een succes worden gezien. Het is jammer dat het onderzoek niet langer heeft geduurd en we niet hebben kunnen vaststellen of en hoe de veelal positieve trends in de laatste maanden van het onderzoek zich zouden hebben doorgezet. De resultaten laten verder zien dat de aanpakken deels anders kunnen uitpakken voor verschillende subgroepen. Met de beperkte aantallen deelnemers in dit onderzoek is het helaas niet mogelijk een zeer verfijnde subgroepenanalyse te maken.

We hebben ons daarom beperkt tot grove categorieën en nader onderzoek is nodig om te achterhalen welke groepen met name voor- of nadeel ondervinden van een andere behandeling.

Effecten op sociale participatie, gezondheid en welbevinden, klanttevredenheid en de financiële situatie zijn voor alle groepen veelal klein en statistisch niet van toeval te onderscheiden. In de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* zien we een positief effect op het vertrouwen in eigen kunnen bij het vinden van werk. Deelnemers in *Met extra hulp in actie* zijn halverwege meer tevreden met de dienstverlening van de gemeente, maar dit effect houdt niet stand tot het eind van het onderzoek. We weten dat ervaringen op het gebied van onder andere gezondheid, welbevinden en klanttevredenheid door veel factoren worden beïnvloed. Waarschijnlijk is de relatieve impact van een andere behandeling in de bijstand niet groot genoeg om tot meetbare effecten in de antwoorden op de vragenlijsten te leiden. Diepte-interviews met deelnemers in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* hebben hier wel wat extra informatie opgeleverd. Respondenten in beide groepen zijn vooral positief over de aanpak in hun groep. Ze ervaren meer steun en acceptatie in de groep *Met extra hulp in actie* en meer rust en eigenaarschap over de wijze van terugkeer naar werk in de groep *Zelf in actie*. Uit diepte-interviews met klantmanagers die intensievere dienstverlening hebben verleend concluderen we dat deze manier van werken erg wordt gewaardeerd.

Ten slotte moeten er ook een aantal belangrijke beperkingen worden genoemd:

- Deelname aan het onderzoek was vrijwillig en de gemiddelde deelnemer heeft een gunstigere arbeidsmarktpositie dan de gemiddelde bijstandsgerechtigde in de doelgroep. In het rapport laten we zien waarom we de resultaten toch als representatief beschouwen.
- Door een vroegtijdige oplevering van het rapport zijn we genoodzaakt om voor de laatste maanden van het onderzoek voorlopige CBS-data te gebruiken. We gaan er vanuit dat mogelijke fouten in de voorlopige CBS-data door de randomisatie gelijk zijn verdeeld over alle vier experimentgroepen en niet zullen leiden tot kwalitatief andere resultaten.
- Voor de interventie *Met extra hulp in actie* is een groep betrokken oftewel *dedicated* klantmanagers gevormd. Deze klantmanagers zijn gedurende het onderzoek niet ingezet voor de reguliere dienstverlening om te voorkomen dat bijstandsgerechtigden buiten de groep *Met extra hulp in actie* een speciale behandeling ontvangen. Bij de interpretatie van de resultaten voor de groep *Met extra hulp in actie* moeten we ons realiseren dat het effect van de begeleiding door een specifieke groep klantmanagers in de totale effecten voor deze groep is verweven.

Deel II

Onderzoek en resultaten

1. Inleiding

In 2018 is de gemeente Utrecht samen met de gemeente Zeist gestart met het onderzoek *Weten wat werkt*.² Het onderzoek beantwoordt de vraag wat de beste manier is om mensen met een bijstandsuitkering te begeleiden richting participatie of betaald werk. Ongeveer anderhalf jaar lang (1 juni 2018 t/m 1 oktober 2019) zijn 752 bijstandsgerechtigden in Utrecht ingedeeld in vier verschillende bijstandsaanpakken. In Zeist zijn 35 bijstandsgerechtigden ingedeeld in twee verschillende bijstandsaanpakken. De Universiteit Utrecht heeft onderzocht welke effecten deze aanpakken hebben gehad. Hierbij is gekeken naar arbeidsparticipatie, het meedoen in de samenleving, effecten op gezondheid en welbevinden en de relatie tussen uitkeringsinstantie en klant. Dit eindrapport is een verslag van het onderzoek *Weten wat werkt*.

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Sinds 1 januari 2015 vallen bijstandsuitkeringen onder de regelingen van de Participatiewet (Pw), die de oude Wet werk en bijstand (Wwb) heeft vervangen. Doel van de Participatiewet is om zoveel mogelijk mensen naar betaald werk te helpen of, als dat niet kan, op een andere manier te laten participeren. De wet regelt de verstrekking van bijstandsuitkeringen en geeft het wettelijke kader voor de regels en verplichtingen die bijstandsgerechtigden moeten naleven. Hoewel de wet in medebewind wordt uitgevoerd, ligt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de wet bij gemeenten.

Na invoering van de wet is bij meerdere gemeenten de behoefte ontstaan om te onderzoeken of de Participatiewet doeltreffender uitgevoerd kan worden. Doeltreffendheid richtte zich daarbij zowel op arbeidsparticipatie en sociale participatie als ook op factoren zoals gezondheid en welbevinden en de relatie tussen uitkeringsinstantie en klant. De onderzoeksplannen zijn ontstaan, omdat de betreffende gemeenten de algemene regelingen in de Participatiewet niet altijd goed vonden aansluiten bij de praktijk. Het stelsel van regels en verplichtingen volgens de Participatiewet werd door gemeenten als complex en bureaucratisch ervaren, met weinig ruimte voor maatwerk en vormen van begeleiding waarbij de bijstandsgerechtigde zélf meer regie krijgt. Ook gaven de gemeenten aan dat de rol als controlerende instantie zich vaak moeilijk verhoudt met een rol als coach naar betaald werk of participatie.

Tegen deze achtergrond hebben de gemeente Utrecht en de Regionale Sociale Dienst (als uitvoerend orgaan voor de gemeente Zeist) samen met vijf andere gemeenten de regering verzocht om gebruik te mogen maken van artikel 83 (Innovatie) van de Participatiewet en te experimenteren met alternatieve bijstandsaanpakken.³ Het begeleidende onderzoek is uitbesteed aan de Universiteit Utrecht.

² Het onderzoek is van tevoren goedgekeurd door de Facultaire Ethische Toetsingscommissie (FETC) van de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht (Nr. 2018-002). Het analyseplan voor dit onderzoek is tevens van tevoren geregistreerd bij de RCT Registry van de American Economic Association (Nr. 3592).

³ Het onderzoekskader is vastgelegd in de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) 'Tijdelijke regeling experimenten Participatiewet' van 20 februari 2017 (2017-00000197982).

1.2 Theoretisch kader

Binnen het onderzoek *Weten wat werkt* wordt op drie manieren afgeweken van het reguliere stelsel van begeleiding en regelgeving:

1. Een ontheffing van de arbeids- en re-integratieplicht;
2. Een intensievere en meer op maat gesneden begeleiding en ondersteuning;
3. Een ruimere bijverdienregeling voor inkomsten uit werk naast de uitkering.

De drie alternatieve bijstandsaanpakken in het onderzoek zijn gebaseerd op verschillende theorieën uit de gedragseconomie en de cognitie- en motivatiepsychologie (Groot et al., 2019).⁴

In de eerste aanpak worden bijstandsgerechtigden ontheven van verplichtingen en krijgen zo de ruimte om zélf de draad weer op te pakken. Deze aanpak veronderstelt dat eigen regie en handelen vanuit intrinsieke motivatie leiden tot betere uitkomsten dan wanneer gedrag voornamelijk door regels en verplichtingen wordt gestimuleerd (Ryan en Deci, 2000). De aanpak is verder geïnspireerd door recente wetenschappelijke inzichten over het wegnemen van stress en regeldruk waardoor ruimte kan worden vrijgemaakt voor belangrijke en cognitief uitdagende taken, zoals het bijscholen voor een andere baan, het onderhouden van een sociaal netwerk of het actief zoeken naar betaald werk (Mani et al., 2013; Mullainathan en Shafir, 2013).

De tweede aanpak is in eerste instantie toegevoegd op verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en werd vervolgens mede vormgegeven vanuit inzichten over reciprociteit en vertrouwen (Fehr en Schmidt, 2003). De intensievere begeleiding bestond uit meer contact en begeleiding in samenspraak met een vaste begeleider, maar is uitdrukkelijk niet opgetuigd met meer verplichtingen en controle. Met deze aanpak toetsen we of extra aandacht en het investeren in een positieve en wederkerige relatie tussen bijstandsgerechtigde en klantmanager tot betere uitkomsten leiden.

De ruimere bijverdienregeling, ten slotte, geeft een klassieke financiële prikkel om werk te zoeken, te accepteren en te houden. Dat wil zeggen, mensen werden voor langere tijd minder gekort bij bijverdienste naast de uitkering.

1.3 Onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is om het effect te bepalen van een behandeling volgens de drie alternatieve bijstandsaanpakken. We kijken naar effecten met betrekking tot vijf thema's: (1) arbeidsparticipatie, (2) sociale participatie, (3) gezondheid en welbevinden, (4) klanttevredenheid, en (5) de financiële situatie van de deelnemers. Effecten worden vastgesteld door de drie alternatieve aanpakken te vergelijken met de nu gangbare aanpak. We beantwoorden daarbij de volgende drie onderzoeksvragen:

1. Wat is het effect van een ontheffing van de arbeids- en re-integratieplicht op de gekozen uitkomstmaten in vergelijking met de reguliere aanpak?
2. Wat is het effect van een intensievere en meer op maat gesneden, vaste begeleiding en ondersteuning op de gekozen uitkomstmaten in vergelijking met de reguliere aanpak?
3. Wat is het effect van een ruimere bijverdienregeling voor inkomsten uit werk naast de uitkering op de gekozen uitkomstmaten in vergelijking met de reguliere aanpak?

⁴ Voor meer informatie over het theoretische kader zie Sectie 6.

1.4 Leeswijzer

Deel II van dit rapport geeft de opzet en de resultaten van het onderzoek op hoofdlijnen weer. Voor meer informatie verwijzen we telkens naar verdiepende secties in Deel III. Een lijst van alle afkortingen en technische termen vindt u in Sectie 13 aan het eind van dit rapport. Sectie 2 hierna behandelt de opzet van het onderzoek. In Sectie 3 lichten we de analysemethode toe. Sectie 4 presenteert de resultaten en Sectie 5 sluit af met conclusies en beperkingen.

*“Ja, nu kan ik zelf
nog zeg maar het
proces zelf in de hand
houden. Dat vind ik
ook prettiger. Maar
ik moet afwachten of
mij dat gaat lukken.
Maar ja. Dat is het
experiment waar
ik nu in zit.”*

Deelnemer groep *Zelf in actie*

2. Opzet onderzoek

Voor het onderzoek maken we gebruik van een gerandomiseerd experiment met controlegroep.⁵ Dit betekent dat deelnemers door loting zijn ingedeeld in vier verschillende experimentgroepen, waarbij één groep de reguliere bijstandsaanpak ontvangt (controlegroep). Hierdoor kan een verschil tussen twee groepen worden geïnterpreteerd als het (gemiddelde) causale effect van een andere behandeling. De doelgroep voor het onderzoek omvatte alle bijstandsgerechtigden in Utrecht en Zeist, met uitzondering van groepen voor wie deelname te risicovol of niet mogelijk was. In het voorjaar van 2018 zijn 752 deelnemers in Utrecht geworven en willekeurig ingedeeld in vier experimentgroepen. Daarnaast zijn 35 deelnemers in Zeist geworven en in twee experimentgroepen ingedeeld.⁶ De looptijd van het experiment was zestien maanden. We maken gebruik van objectieve uitkomstmaten (zoals arbeidsparticipatie) en subjectieve uitkomstmaten (zoals sociale participatie, gezondheid en welbevinden, klanttevredenheid) om effecten breed in beeld te brengen. Data zijn verzameld via administratieve databronnen en vragenlijsten. Daarnaast zijn een aantal deelnemers en betrokken klantmanagers bevraagd middels diepte-interviews.

2.1 Experimentgroepen

Deelnemers zijn willekeurig ingedeeld in één van de onderstaande vier experimentgroepen, waaronder één controlegroep en drie interventiegroepen:

- **Metten wat werkt (controle).** Deze groep bestaat uit bijstandsgerechtigden die zich vrijwillig hebben aangemeld voor het onderzoek, maar voor wie de huidige wet- en regelgeving en huidige manier van begeleiding blijven bestaan.⁷ Zij vullen gedurende het onderzoek wel vragenlijsten in.
- **Zelf in actie (ZIA).** Deze groep is voor de looptijd van het onderzoek ontheven van de arbeids- en re-integratieplicht.⁸ Deelnemers in deze groep hoeven dus niet meer verplicht te solliciteren en aangeboden betaald werk aan te nemen. Ook kunnen zij zelf kiezen of zij gebruik willen maken van de re-integratieactiviteiten die de gemeente aanbiedt. De regie over de terugkeer naar betaald werk of andere vormen van participatie is in deze groep dus volledig in handen van de bijstandsgerechtigde. De gemeente neemt eens per zes maanden contact op met deelnemers in deze groep om te vragen hoe het gaat.

⁵ Engels: Randomised Controlled Trial (RCT).

⁶ Voor de leesbaarheid van het rapport zal informatie over Zeist vaak getoond worden tussen haakjes: (Zeist).

⁷ Voor meer informatie over de huidige bijstandsaanpak in de twee gemeenten zie Sectie 8.2.

⁸ Formeel zijn deelnemers ontheven van artikel 9, eerste lid, van de Participatiewet.

- **Met extra hulp in actie (HIA).** Alle regels en verplichtingen blijven in deze groep hetzelfde als in de reguliere bijstandsaanpak. Deelnemers krijgen echter wel extra hulp en begeleiding van de gemeente aangeboden. De extra hulp en begeleiding worden gekenmerkt door vijf aspecten: (1) Door de inzet van vaste klantmanagers (i.p.v. begeleiding door een team) is de begeleiding persoonlijker; (2) Door een reductie van de caseload van klantmanagers is er meer tijd voor de klant;⁹ (3) De begeleiding is coöperatief opgezet, wat betekent dat deelnemer en klantmanager gezamenlijk kijken wat het beste past; (4) De begeleiding is op maat gemaakt, dat wil zeggen dat deelnemers in samenspraak met de klantmanager kunnen kiezen uit een set aanvullende instrumenten en programma's; (5) De begeleiding is intensiever, wat inhoudt dat er gemiddeld rond twee keer zoveel contactmomenten zijn als in de reguliere aanpak.¹⁰
- **Werken loont (WL).** In deze groep blijven alle regels en verplichtingen van de reguliere bijstandsaanpak gelden, maar de bijverdienregeling is verruimd. Als deelnemers in deze groep naast hun uitkering werken, mogen zij 50% (i.p.v. 25%) van hun inkomsten uit arbeid houden, tot een maximumbedrag van 202,- euro netto per maand (dit maximum geldt ook in de reguliere aanpak). Dat mag gedurende de hele looptijd van het experiment (i.p.v. maximaal zes maanden). Voor samen-wonenden geldt dat zij gezamenlijk 202,- euro netto per maand mogen houden.

Zeist heeft gekozen voor twee groepen, namelijk: *Met en werkt* en *Werken loont*. Voor alle groepen geldt dat zij zich aan de inlichtingenplicht moeten houden. Deelnemers in alle groepen zijn dus wel verplicht om wijzigingen met betrekking tot hun situatie, inkomsten en verblijf door te geven aan de gemeente/de Regionale Sociale Dienst.

Doordat deelname aan het onderzoek vrijwillig is bestaat er een risico op selectieve deelname. Selectieve deelname ontstaat als bijstandsgerechtigden die zich opgeven voor het onderzoek systematisch verschillen van degenen die zich niet opgeven. Om selectieve deelname in beeld te brengen hebben we naast de hierboven beschreven vier experimentgroepen ook een zogeheten referentiegroep gevormd. De referentiegroep bestaat uit een willekeurig gekozen groep bijstandsgerechtigden die nooit in aanraking is gekomen met het onderzoek. Deze groep werd gevolgd via administratieve databronnen, maar is nooit uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek of gevraagd om vragenlijsten in te vullen. Deze groep kan dus niet selectief zijn samengesteld.

2.2 Procedure

Bij de start van *Weten wat werkt* in het voorjaar van 2018 zaten er in Utrecht (Zeist) ongeveer 12.250 (1.400) personen in de bijstand. Niet alle bijstandsgerechtigden konden worden toegelaten tot het onderzoek. Een aantal groepen is op voorhand uitgesloten, omdat deelname te risicovol zou zijn of in verband met andere wet- en regelgeving niet mogelijk was.¹¹ Dit betrof onder andere jongeren onder de 27 jaar, statushouders die hun inburgeringstraject nog niet hadden afgerond of bijstandsgerechtigden die binnen de onderzoeksperiode de AOW-leeftijd zouden bereiken.

Na uitsluiting van deze groepen bleven er 8.338 (664) bijstandsgerechtigden in Utrecht (Zeist) over. Dat is ongeveer twee derde (de helft) van het totale bijstandsgerechtigdenbestand in Utrecht (Zeist). Deze personen vormden de doelgroep voor het onderzoek. We hebben willekeurig 198 (60) bijstandsgerechtigden getrokken uit de doelgroep om de referentiegroep te vormen. De overige 8.140 (600) bijstandsgerechtigden zijn tijdens een groot-schalige wervingscampagne tussen 19 februari en 1 mei 2018 uitgenodigd om zich vrijwillig in te schrijven voor het onderzoek.¹² Voor de inschrijving moest een toestemmingsformulier worden getekend.

De wervingscampagne leidde tot 794 (41) voorlopige aanmeldingen in Utrecht (Zeist). Van deze voorlopige aanmeldingen zijn uiteindelijk 752 (35)

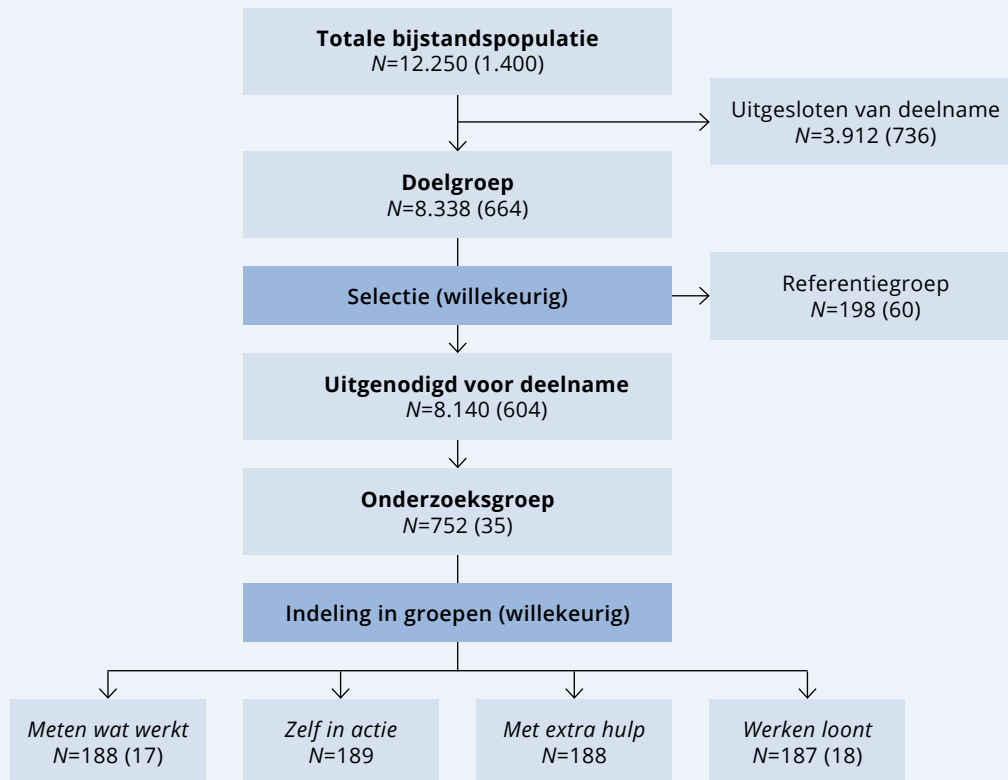
⁹ De caseload is meer dan gehalveerd, van ongeveer 100-150 klanten naar 40-50 klanten per klantmanager.

¹⁰ Onder contactmomenten worden zowel fysieke contactmomenten als contact via e-mail, telefoon of brief verstaan.

¹¹ Voor een volledige lijst van exclusiecriteria en redenen voor exclusie zie Sectie 7.1.

¹² Voor meer informatie over de wervingscampagne zie Sectie 7.2.

Figuur 1. Grafische weergave van het wervings- en indelingsproces in Utrecht (Zeist)

bijstandsontvangers in Utrecht (Zeist) op 4 mei 2018 per loting ingedeeld in de experimentgroepen.¹³ 30 (6) deelnemers in Utrecht (Zeist) hebben zich nog tijdens de werving actief afgemeld, terwijl 12 Utrechtse deelnemers voor de loting waren uitgestroomd uit de bijstand. De ingelote deelnemers maken 9,2% (5,8%) uit van het totale aantal uitgenodigde personen. Figuur 1 geeft het beschreven proces van werving en indeling grafisch weer.

Alle ingelote deelnemers ontvingen een week na de loting een brief met informatie over de toegewezen groep. De alternatieve aanpak (interventie) ging op 1 juni 2018 van start. Deelnemers konden zich te allen tijde en zonder opgaaf van redenen afmelden voor het onderzoek. In totaal hebben maar weinig deelnemers gebruik gemaakt van deze optie. Er waren 90 afmeldingen in Utrecht en drie afmeldingen in Zeist. Dat is 12,0% (8,6%) van alle ingelote deelnemers. Na afmelding vielen deelnemers weer onder de reguliere bijstandsaanpak.¹⁴

¹³ Voor meer informatie over het lotingsmechanisme zie Sectie 7.4.

¹⁴ In Sectie 7.6 worden afmeldingen van het onderzoek nader geanalyseerd.

¹⁵ Exacte cijfers voor Zeist kunnen niet publiek worden gemaakt omdat er in verband met kleine aantallen gevaar van onthulling bestaat. In Deel III worden de bevindingen voor Zeist kwalitatief besproken.

¹⁶ Voor meer informatie over de arrangementindeling zie Sectie 8.2.

2.3 Onderzoekspopulatie

De totale onderzoeksgroep bestaat uit alle deelnemers die zijn ingedeeld in één van de vier experimentgroepen (Utrecht: $N = 752$; Zeist: $N = 35$). Tabel 1 laat achtergrondkenmerken zien van deelnemers voor de totale onderzoeksgroep (Kolom 1) en de vier experimentgroepen (Kolom 2-5) in Utrecht.¹⁵ Eén van de achtergrondkenmerken in de tabel is *arrangement*. Dit is een gemeentelijke indeling naar afstand tot de arbeidsmarkt. Bijstandsgerechtigden in arrangement 1 hebben een kleine afstand en bijstandsgerechtigden in arrangement 4 hebben een grote afstand tot de arbeidsmarkt.¹⁶

Tabel 1 (Kolom 1) laat zien dat er evenveel mannen als vrouwen meedoen aan het onderzoek. Daarnaast is ongeveer de helft van de deelnemers laagopgeleid

Tabel 1. Achtergrondkenmerken onderzoeksgroep en experimentgroepen in Utrecht

De verschillen tussen groepen zijn minimaal, de randomisatie is geslaagd.

Achtergrondkenmerk	Categorie	(1) Onderzoeksgroep	(2) Controle	(3) ZIA	(4) HIA	(5) WL
Sekse (in %)	Man	49,9	51,1	52,9	45,2	50,3
Leeftijd (in %)	27-34 jaar	15,3	16,5	13,2	15,4	16,0
	35-44 jaar	24,1	21,3	28,0	21,8	25,1
	45-54 jaar	33,5	35,1	28,6	36,7	33,7
	55 jaar of ouder	27,1	27,1	30,2	26,1	25,1
Opleidingsniveau (in %)	Laag	47,2	53,7	43,4	49,5	42,2
	Middelbaar	25,3	22,9	25,4	26,1	26,7
	Hoog	23,7	19,1	27,0	22,3	26,2
	Onbekend	3,9	4,3	4,2	2,1	4,8
Migratieachtergrond (in %)	Geen	37,4	35,1	39,7	37,2	37,4
	Westers	11,3	10,6	13,2	8,5	12,8
	Niet-westers	51,3	54,3	47,1	54,3	49,7
Bijstandsnorm/leefvorm (in %)	Alleenstaand	64,2	63,3	64,6	62,2	66,8
	Alleenstaande ouder	16,6	18,1	15,9	18,1	14,4
	Samenwonend	19,1	18,6	19,6	19,7	18,7
Afstand tot arbeidsmarkt (in %)	Arrangement 1	25,5	25,0	25,9	26,1	25,1
	Arrangement 2	3,5	3,7	3,2	3,7	3,2
	Arrangement 3	32,4	32,5	32,3	31,9	33,2
	Arrangement 4	38,6	38,8	38,6	38,3	38,5
Bijstandsduur (in %)	Tot 1 jaar	4,8	<6	5,8	5,3	5,9
	1 tot 3 jaar	27,3	27-30	28,6	26,6	24,6
	3 jaar of meer	67,9	67-70	65,6	68,1	69,5
Looninkomen 6m (in euro)		428,4	370,7	517,5	366,6	458,6
Looninkomen 24m (in euro)		1.656,3	1.149,6	2.108,8	1.599,6	1.765,2
Aantal		752	188	189	188	187

Toelichting: Achtergrondkenmerken van deelnemers in de onderzoeksgroep (Kolom 1) en in de vier experimentgroepen (Kolom 2-5). Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Looninkomen is het cumulatieve looninkomen in de 6 (of 24) maanden voor uitnodiging voor het onderzoek. Geen exacte cijfers voor bijstandsduur in Kolom 2 vanwege gevaar van onthulling. Statistisch significante verschillen op 10%-niveau zijn vetgedrukt. Data afkomstig van het CBS, behalve arrangementindeling.

en ongeveer twee derde is alleenstaand. Verder heeft meer dan 70% van de deelnemers een (middel)grote afstand tot de arbeidsmarkt (arrangement 3 en 4). Dit blijkt ook uit het feit dat meer dan twee derde van de deelnemers langer dan drie jaar een bijstandsuitkering ontvangt. De onderzoeksgroep ($N = 752$) wijkt qua achtergrondkenmerken af van de doelgroep ($N = 8.338$). Deelnemers zijn gemiddeld ouder, hoger opgeleid, vaker alleenstaand, staan dichterbij de arbeidsmarkt en ontvangen voor kortere tijd een bijstandsuitkering.¹⁷ Dit suggereert dat de gemiddelde deelnemer een gunstigere arbeidsmarktpositie heeft dan de gemiddelde bijstandsgerechtigde in de doelgroep.

De gegevens in Tabel 1 worden tevens per experimentgroep weergegeven om aan te tonen dat de vier experimentgroepen met betrekking tot achtergrondkenmerken vergelijkbaar zijn. De verschillen tussen de controlegroep en de drie interventiegroepen zijn minimaal, wat erop duidt dat de randomisatie is geslaagd. Alleen het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging ligt in de groep *Zelf in actie* statistisch significant hoger dan in de controlegroep.¹⁸ In de analyse is hier rekening mee gehouden.

¹⁷ Zie Sectie 7.3 voor de volledige analyse.

¹⁸ Zie Sectie 7.5 voor de volledige analyse en Sectie 3 voor een uitleg van het concept statistische significantie.

2.4 Implementatie

De implementatie van de aanpakken in de drie interventiegroepen is uitgevoerd door de gemeente Utrecht en de Regionale Sociale Dienst. De aanpakken voor de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* zijn vertaald naar een specifiek dienstverleningskader voor de afdeling *Werk en Inkomen* van de gemeente Utrecht.¹⁹ Voor de groep *Werken loont* is alleen het vrijlatingsbedrag in de administratiesystemen aangepast. Voor de drie interventiegroepen is een waarschuwingsmelding (pop-up) in de dossiers van deelnemers geplaatst om een foutieve behandeling van deelnemers te verhinderen. Deze waarschuwingsmelding is niet geplaatst bij deelnemers in de controlegroep om te voorkomen dat zij een speciale behandeling ondergaan.²⁰

De implementatie van de aanpakken is door de onderzoekers van de Universiteit Utrecht voortdurend gemonitord. Een analyse van gemeentelijke data over contactmomenten en de indeling in arrangementen vóór en halverwege het onderzoek wijst erop dat de implementatie van de aanpakken is geslaagd. Ten opzichte van de controlegroep is de intensiteit van begeleiding in de groep *Zelf in actie* gemiddeld afgenomen, terwijl deelnemers in de groep *Met extra hulp in actie* gemiddeld een intensievere begeleiding hebben ontvangen. De intensiteit van begeleiding voor de groep *Werken loont* bleef onveranderd.

2.5 Dataverzameling

(a) Administratieve data

We maken gebruik van maandelijks administratieve informatie. Hierbij gaat het om informatie over contactmomenten en arrangementindeling afkomstig uit de registratiesystemen van de gemeente Utrecht. Daarnaast levert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) data met betrekking tot werk en inkomen, uitkeringen en achtergrondkenmerken. Door het gebruik van CBS-data zijn de uitkomstmaten voor Utrecht en Zeist vergelijkbaar met de uitkomstmaten in andere experimenteergemeenten.²¹

(b) Vragenlijsten

Deelnemers in de vier experimentgroepen ontvingen gedurende het onderzoek drie keer een vragenlijst om uitkomsten op de thema's sociale participatie, gezondheid en welbevinden, klanttevredenheid en financiële situatie te meten.²² Doel van de eerste vragenlijst (de zogenoemde nulmeting) was om uitkomsten te meten voor de start van de interventies. De eerste vragenlijst werd dan ook vóór de groepsindeling afgenomen (maart-mei 2018), omdat de uitkomst van de loting de antwoorden van deelnemers mogelijk had kunnen beïnvloeden. De tweede en derde vragenlijst (ook wel eerste en tweede vervolgmeting) zijn in maand 8 (januari 2019) en in maand 16 (september 2019) verstuurd. We hebben gekozen voor twee vervolgvragenlijsten om ook effecten over de tijd in beeld te kunnen brengen. Bijstandsgerechtigden buiten de onderzoeksgroep en in de referentiegroep zijn niet benaderd met een vragenlijst.²³

Het invullen van vragenlijsten was voor deelnemers niet verplicht. De eerste vragenlijst is ingevuld door 686 (34) deelnemers in Utrecht (Zeist). Dit is een respons van 91,2% (97,1%) ten opzichte van alle deelnemers. De tweede vragenlijst is door 594 (31) deelnemers ingevuld. In de laatste ronde hebben 570 (22) deelnemers de vragenlijst ingevuld. Dit is een respons van 79,0% (88,6%) en 75,8% (62,9%) ten opzichte van alle deelnemers. Er zitten geen grote verschillen in de responscijfers per experimentgroep.²⁴

¹⁹ Voor meer informatie over het dienstverleningskader zie Sectie 8.3.

²⁰ Voor meer informatie over de monitoring van de implementatie zie Sectie 8.4.

²¹ Voor meer informatie over de administratieve databronnen zie Sectie 9.2.

²² Voor meer informatie over de vragenlijsten zie Sectie 9.3.

²³ Voor meer informatie over de veldwerkrondes zie Sectie 9.4.

²⁴ In Sectie 7.6 wordt de respons op de vragenlijsten nader belicht.

2.6 Aanvullende diepte-interviews met deelnemers en klantmanagers

Aanvullend maken we gebruik van kwalitatieve interviews om een diepgaand beeld te krijgen van individuele ervaringen van deelnemers en betrokken klantmanagers. De diepte-interviews zijn afgenomen onder deelnemers in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie*, alsmede onder klantmanagers en leidinggevenden van de afdeling *Werk en Inkomen* van de gemeente Utrecht.²⁵ Alle interviews vonden plaats in april 2019 (maand 11). In totaal zijn er achttien diepte-interviews met deelnemers afgenomen om inzicht te krijgen in het welbevinden van deelnemers in beide groepen. Deelnemers konden zich vrijwillig opgeven voor een diepte-interview en zijn vervolgens in een willekeurige volgorde benaderd voor een gesprek. In de diepte-interviews met klantmanagers en leidinggevenden stond de vraag centraal hoe de nieuwe werkwijze voor de groep *Met extra hulp in actie* door hen wordt ervaren. Hiervoor zijn achttien gesprekken gevoerd met klantmanagers en leidinggevenden.

²⁵ Het kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd door Anne Kool en Myrthe Jansen in het kader van een Masterscriptie aan de Universiteit Utrecht, Departement Bestuurs- en Organisatiewetenschap (USBO). De scripties zijn beschikbaar in de [online bijlage](#).

3. Analyse

Om vast te stellen tot welke effecten een andere behandeling in de groepen *Zelf in actie*, *Met extra hulp in actie* en *Werken loont* heeft geleid zijn uitkomsten van deze drie groepen vergeleken met uitkomsten van de controlegroep.²⁶ Voor uitkomsten op het gebied van arbeidsparticipatie (administratieve data) is maandelijkse informatie beschikbaar. Subjectieve uitkomsten (vragenlijsten data) zijn vergeleken op twee peilmomenten: halverwege (maand 8) en aan het eind (maand 16) van het onderzoek. In de statistische analyse is rekening gehouden met compositieverschillen tussen de groepen. Ook is er rekening gehouden met afmeldingen van het onderzoek. De analyse is uitgevoerd voor de hele groep deelnemers en voor een aantal subgroepen.

3.1 Gehanteerde uitkomstmaten

In de hoofdanalyse zijn objectieve en subjectieve uitkomstmaten gehanteerd. De objectieve uitkomstmaten betreffen arbeidsparticipatie en zijn gebaseerd op informatie over lonen, gewerkte uren en dienstverbanden van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Volgens afspraak met het Centraal Planbureau en het Ministerie SZW is gekozen voor deze manier van operationalisering om voor maximale vergelijkbaarheid tussen de zes experimenterende gemeentes te zorgen. Daarnaast is het mogelijk dat, door de aard van de interventies, in sommige experimentgroepen nauwkeuriger wordt geregistreerd (bijvoorbeeld in groepen met meer contact). Door uniforme CBS-data te gebruiken is het uitgesloten dat verschillen in uitkomsten tussen gemeentes of tussen experimentgroepen toe te schrijven zijn aan verschillen in de manier van registratie. Omdat er is gekeken naar lonen, uren en dienstverbanden brengen de uitkomstmaten niet de daadwerkelijke uitstroom in beeld, maar arbeidsparticipatie in verschillende gradaties. Doordat de CBS-data voor zelfstandigen niet op tijd verkrijgbaar zijn, kunnen we (nog) geen uitspraken doen over starters van een eigen onderneming. De gepresenteerde resultaten zijn daardoor mogelijk een onderschatting van de werkelijke effecten op arbeidsparticipatie.

De subjectieve uitkomstmaten betreffen ervaringen op het gebied van bijvoorbeeld sociale participatie, gezondheid en welbevinden en klanttevredenheid. Deze uitkomstmaten zijn gebaseerd op informatie uit de vragenlijsten. Ook hier heeft afstemming plaatsgevonden tussen de experimenterende gemeentes. Om het aantal uitkomstmaten overzichtelijk te houden stellen een aantal uitkomstmaten een bundeling van een groep variabelen voor. De gehanteerde uitkomstmaten worden hieronder kort toegelicht.²⁷

(a) Arbeidsparticipatie

1. **In een betreffende maand meer dan 70% van het wettelijke minimumloon (WML) verdiend.** Deze uitkomstmaat wordt gebruikt als indicator voor volledige onafhankelijkheid van de uitkering door het aanvaarden van regulier, betaald werk. De uitkomstmaat is maandelijks gemeten en heeft twee dimensies (ja/nee).

²⁶ Voor de analyse en resultaten van de aanvullende diepte-interviews zie Sectie 12.

²⁷ Voor meer informatie over alle gebruikte variabelen zie Sectie 9.1.

2. **In een betreffende maand meer dan 8 en meer dan 12 uur per week gewerkt.** Deze twee uitkomstmaten laten ook veranderingen met betrekking tot kleine banen zien. De uitkomstmaat is maandelijks gemeten en heeft twee dimensies (ja/nee).
3. **In een betreffende maand gewerkt onder een contract voor onbepaalde tijd.**²⁸ Deze uitkomstmaat is gebruikt als indicator voor de stabiliteit van de re-integratie. De uitkomstmaat is maandelijks gemeten en heeft twee dimensies (ja/nee). Er is ook gekeken naar contracten voor bepaalde tijd.

(b) **Subjectieve uitkomstmaten**

4. **Index ervaren gezondheid.** Samenstelling van zes variabelen die de ervaren gezondheid (algemeen en mentaal) in beeld brengen. De uitkomstmaat heeft een schaal van 0-10 (hoger is beter).
5. **Index ervaren welbevinden.** Samenstelling van twee variabelen die ervaren welbevinden (tevredenheid met het leven, zinvolle dingen doen) in beeld brengen. De uitkomstmaat heeft een schaal van 0-10 (hoger is beter).
6. **Index zelfeffectiviteit.** Samenstelling van vier variabelen die het vertrouwen in eigen kunnen bij het vinden van werk meten. De uitkomstmaat is alleen in de laatste ronde gemeten en heeft een schaal van 0-10 (hoger is beter).
7. **Index tevredenheid met dienstverlening.** Samenstelling van drie variabelen die de tevredenheid met de dienstverlening van *Werk en Inkomen* meten. De uitkomstmaat heeft een schaal van 0-10 (hoger is beter).
8. **Tevredenheid met *Werk en Inkomen*.** Algemene tevredenheid op een schaal van 0-10 (hoger is beter).
9. **Vrijwilligerswerk (ja/nee) en vrijwilligerswerk (uur/week).** Er is gevraagd of deelnemers vrijwilligerswerk doen en hoeveel tijd zij er gemiddeld per week aan besteden.
10. **Werk zoeken (ja/nee) en werk zoeken (uur/week).** Er is gevraagd of deelnemers in de afgelopen vier weken naar betaald werk hebben gezocht en hoeveel tijd zij er gemiddeld per week aan hebben besteed.
11. **Financieel niet rondkomen (ja/nee).** Er is gevraagd naar de actuele financiële situatie van het huishouden. Niet rondkomen betekent hier schulden maken of spaargeld gebruiken om van te leven.

3.2 Analysemethode

(a) **Analysemodel**

Door de aselechte indeling van deelnemers kan een verschil tussen de drie interventiegroepen en de controlegroep worden geïnterpreteerd als het (gemiddelde) causale effect van een andere behandeling ten opzichte van de reguliere behandeling. Er is immers, anders dan de behandeling, door de loting geen verschil in de groepen deelnemers. Om het verschil tussen twee groepen te berekenen, oftewel het effect van de behandeling te schatten, hebben we gebruik gemaakt van een statistisch analysemodel.²⁹ Het model corrigeert voor kleine compositieverschillen tussen de groepen die ondanks de willekeurige indeling kunnen optreden. Deze correctie maakt dat een gevonden verschil tussen twee experimentgroepen niet kan worden toegeschreven aan een andere samenstelling met betrekking tot sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leefvorm, bijstandsduur en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. Bij uitkomsten uit de vragenlijsten corrigeert het model bovendien voor de invultaal en de manier waarop de vragenlijst is afgenomen.³⁰ Om de robuustheid van de resultaten te toetsen zijn er een aantal

²⁸ De 'nee' dimensie bevat dus deelnemers die of een contract voor onbepaalde tijd hebben of geen contract hebben.

²⁹ Voor meer informatie over het analysemodel zie Sectie 10.

³⁰ Voor uitkomsten uit de vragenlijsten is daarnaast ook het antwoord op de nulmeting opgenomen als controlevariabele.

variaties van het hierboven beschreven analysemodel gebruikt. Ook is er gekeken naar een set alternatieve uitkomstmaten. Voor een volledig overzicht van de resultaten zie Tabel 16-25 in Deel III.

Voor de groep *Werken loont* zijn de analyses in eerste instantie alleen voor Utrecht gedaan. Vervolgens is gekeken of de resultaten afwijken als de analyses voor Utrecht en Zeist samen worden gedaan.³¹ Analyses voor Zeist alleen zijn in verband met de lage aantallen niet zinvol.

(b) Statistische significantie

Het is belangrijk om alleen resultaten te interpreteren waar met voldoende zekerheid duidelijk is dat zij niet toevallig tot stand zijn gekomen. Daarom zijn alle resultaten voorzien van een 90% betrouwbaarheidsinterval. Het 90% betrouwbaarheidsinterval kan als volgt worden geïnterpreteerd: als het experiment 100 keer zou worden herhaald, dan zou het geschatte effect minstens 90 keer binnen dit interval liggen. Het werkelijke effect ligt dus redelijk zeker binnen dit interval. Er worden in eerste instantie resultaten geïnterpreteerd, waarbij de waarde 0 (gelijkstaand met: geen effect) *buiten* het 90% betrouwbaarheidsinterval ligt. Als dit het geval is, dan wordt er in dit rapport gesproken van een statistisch significant effect op 10%-niveau.

Niettemin zullen we ook resultaten duiden als de waarde 0 net binnen het 90% betrouwbaarheidsinterval ligt. Niet alle waarden binnen het betrouwbaarheidsinterval zijn namelijk even waarschijnlijk. Het geschatte effect (de zogenaamde puntschatting) is het meest waarschijnlijk, en waarden in de buurt ervan zijn meer waarschijnlijk dan die aan de grenzen van het interval. Daarom bespreken we naast de puntschatting ook de grenzen van het interval daaromheen.³² We volgen deze lijn, omdat op deze manier meer informatie over de betrouwbaarheid van resultaten en de waarschijnlijkheid van positieve of negatieve effecten kan worden verstrekt.

(c) Omgang met afmeldingen

Een aantal deelnemers hebben zich vóór of gedurende het onderzoek afgemeld, waardoor zij terugvielen in de reguliere bijstandsaanpak. In beide gevallen zijn afmelders niet tot de controlegroep of de referentiegroep gerekend maar tot de groep waarin ze in het begin werden ingedeeld. In twee stappen is vervolgens rekening gehouden met afmeldingen. In de eerste stap zijn de experimentgroepen met elkaar vergeleken zonder rekening te houden met afmeldingen.³³ Deze analyse geeft een antwoord op de vraag: wat is het effect van de interventie, mits de interventie inhoudt dat bijstandsgerechtigden de mogelijkheid hebben om de interventie te weigeren? De volgende sectie richt zich voornamelijk op deze resultaten. In de tweede stap is wel rekening gehouden met afmeldingen.³⁴ Deze analyse geeft antwoord op de vraag: wat is het effect van het daadwerkelijk ontvangen van de interventie? Omdat er niet veel afmeldingen hebben plaatsgevonden leiden beide manieren van analyse tot vergelijkbare resultaten. De resultaten van de tweede stap vindt u in Deel III, Sectie 11. Beide analyses zijn gebaseerd op de volledige onderzoeksgroep, dus 752 deelnemers in Utrecht en 35 deelnemers in Zeist.

Van de deelnemers die zich hebben afgemeld voor het onderzoek zijn geen uitkomsten uit de vragenlijsten beschikbaar. Daarom kan voor deze uitkomsten niet op de hierboven beschreven manier rekening worden gehouden met afmeldingen. De analyse van uitkomsten uit vragenlijsten richt zich daarom enkel op deelnemers die een vragenlijst hebben ingevuld. Het komt ook voor dat deelnemers de vragenlijst niet hebben ingevuld maar zich ook niet hebben afgemeld voor het onderzoek. Ook deze deelnemers zijn niet meegenomen in de analyse. De kans dat resultaten zijn gedreven door verschillende responspatronen in de vier experimentgroepen beoordelen we als klein.³⁵

³¹ De resultaten voor Utrecht en Zeist samen worden alleen kwalitatief besproken. De exacte cijfers zijn op verzoek beschikbaar.

³² We volgen hierin een recente ontwikkeling in de wetenschap die het toepassen van een niet-dichotome interpretatie van *p*-waarden voor statistische inferentie voorstelt (Rainey, 2014; Gross, 2015; Wasserstein et al., 2019).

³³ Deze aanpak staat bekend als *intent-to-treat* (ITT) analyse.

³⁴ Deze aanpak staat bekend als *average treatment effect on the treated* (ATT).

³⁵ Voor meer informatie over de respons op vragenlijsten zie Sectie 9.5.

(d) Subgroepen

De hoofdanalyse richt zich op de hele groep deelnemers. Hierdoor kunnen we iets zeggen over het gemiddelde effect over alle deelnemers heen. Aanvullend is er ook gekeken of bepaalde interventies beter of slechter werken voor bepaalde subgroepen. Hierbij is voor subgroepen gekozen die redelijk groot zijn en een uitgangspunt voor toekomstig beleid kunnen vormen. Dit betreft subgroepen met betrekking tot opleidingsniveau (laag vs. middelbaar/hog)³⁶ en arrangementindeling (arrangement 1 vs. arrangement 3 vs. arrangement 4).

³⁶ In onze data komt een middelbaar/hog opleidingsniveau overeen met het hebben van een startkwalificatie (diploma havo, vwo, mbo niveau 2 of hoger). De vergelijking kan dus ook worden geïnterpreteerd als deelnemers zonder startkwalificatie vs. deelnemers met startkwalificatie.

4. Resultaten

Aan het eind van het onderzoek zijn de resultaten op de meeste uitkomstmaten en voor de meeste interventies positief. Ook al zijn de effecten van de interventies niet altijd statistisch significant bij de gebruikelijke significantieniveaus, toch liggen de betrouwbaarheidsintervallen in de laatste maanden voornamelijk in het positieve domein. Het percentage deelnemers dat aan het einde van het onderzoek voldoende verdient om volledig onafhankelijk van de bijstand te kunnen zijn, ligt in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* gemiddeld rond 4 procentpunten hoger dan de bijna 7% in de controlegroep. In de groep *Met extra hulp in actie* treedt dit resultaat eerder op. Het percentage deelnemers dat meer dan 8 uur per week heeft gewerkt ligt in de groepen *Met extra hulp in actie* en *Werken loont* rond 6–8 procentpunten hoger dan de bijna 12% in de controlegroep. In de groep *Zelf in actie* stijgt bovendien de kans op een contract voor onbepaalde tijd. Opvallend is dat vooral lager opgeleide deelnemers baat blijken te hebben bij de interventies *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie*. Deelnemers uit arrangement 4 blijken nagenoeg alleen baat te hebben bij de interventie *Met extra hulp in actie*.

4.1 Arbeidsparticipatie

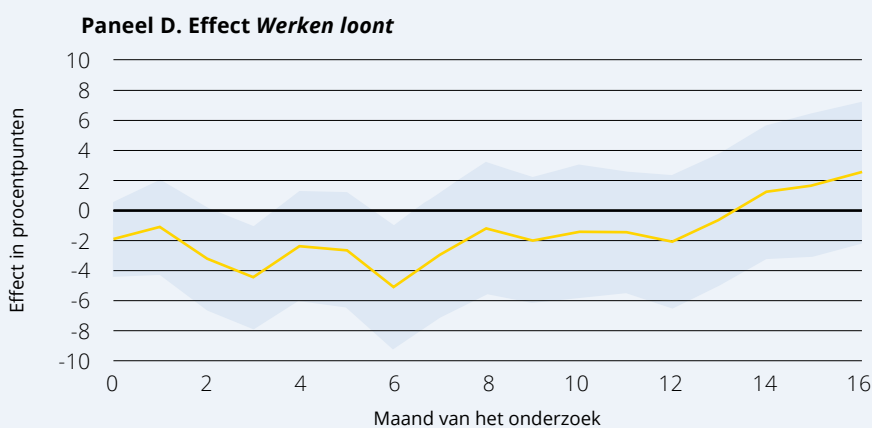
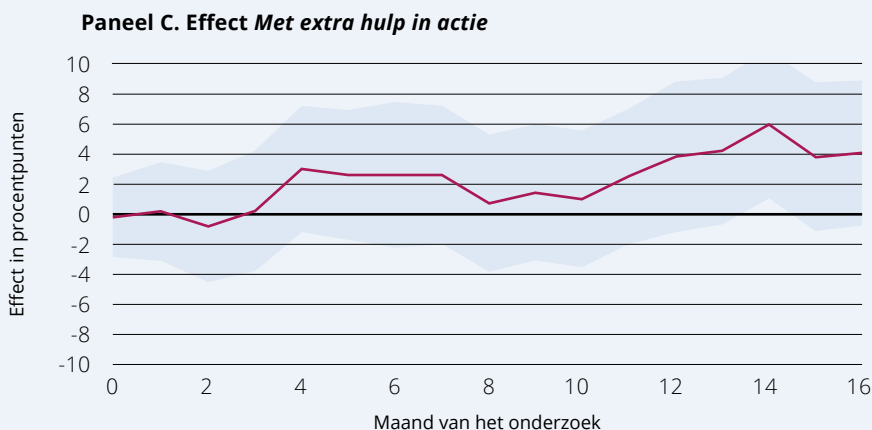
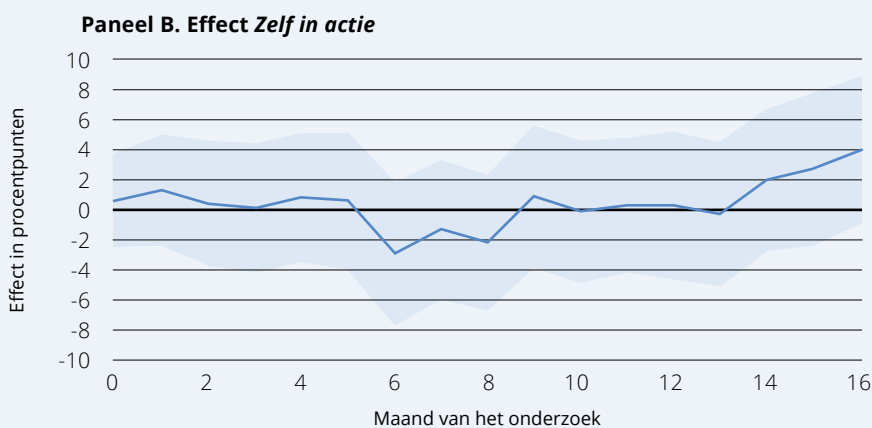
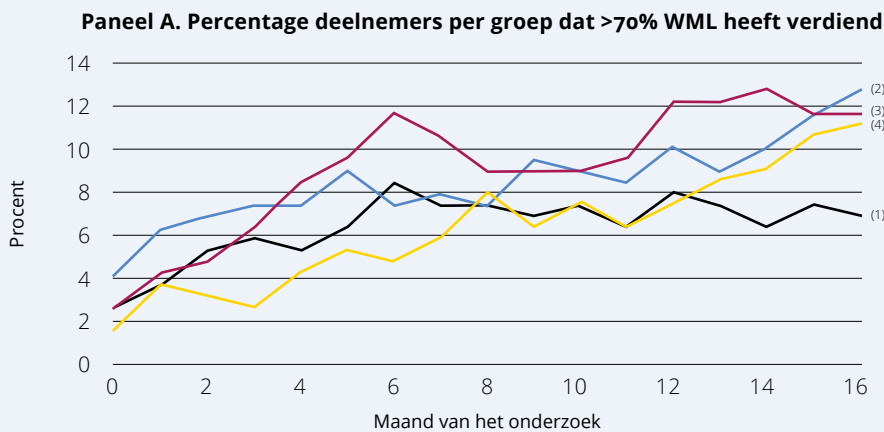
Het belangrijkste doel van de Participatiewet, met o.a. regels en verplichtingen voor bijstandsgerechtigden, is het bevorderen van uitstroom naar betaald werk. Dan is immers de uitkeringsgerechtigde ook in staat om weer op eigen benen te staan en zelf in het levensonderhoud te voorzien. We kijken daarom eerst naar de effecten van de interventies op arbeidsparticipatie. In deze sectie presenteren we die resultaten grafisch. De details en onderliggende tabellen met alle resultaten vindt u in Deel III, Sectie 9–11.

(a) Meer dan 70% van het wettelijke minimumloon verdiend

Als we kijken naar de effecten van onze interventies op het percentage deelnemers dat in een gegeven maand meer dan 70% van het wettelijk minimumloon (WML) verdiende, dan zien we in Paneel A van Figuur 2 dat dit voor alle groepen stijgt gedurende het experiment. In maand 0 (mei 2018) lag dit percentage voor alle groepen rond de 3% en steeg in de zestien maanden daaropvolgend naar tussen de 7% en 12%. Wat ook opvalt is dat daarbij alle interventiegroepen het, in ieder geval vanaf maand 12, beter doen dan de controlegroep.

Paneel B–D geven het gecorrigeerde netto-effect van de interventies weer. Dat wil zeggen, het door het analysemodel geschatte verschil tussen de controlegroep

Figuur 2. Resultaten looninkomen >70% wettelijke minimumloon (WML)

- Controle (1) —
- Zelf in actie (2) —
- Met extra hulp (3) —
- Werken loont (4) —

Toelichting: In Paneel A staat voor elke experimentgroep aangegeven welk percentage deelnemers in een bepaalde maand van het onderzoek meer dan 70% van het wettelijke minimumloon heeft verdiend. De gegevens in Paneel A zijn puur beschrijvend. Er is nog geen rekening gehouden met compositieverschillen tussen de groepen. Paneel B-D laten voor elke maand zien wat het effect is van de betreffende interventie. De gekleurde lijn geeft voor elke maand het door het hoofdmodel geschatte verschil tussen de controlegroep en de betreffende interventiegroep in procentpunten weer. Het vlak eromheen geeft aan hoe nauwkeurig het effect is geschat (90% betrouwbaarheidsinterval). Een effect is significant positief of negatief als de waarde 0 (zwarte lijn) buiten het vlak ligt. In dat geval is het effect statistisch significant op 10%-niveau. Data afkomstig van het CBS. N=752.

en de betreffende interventiegroep, waarbij rekening is gehouden met kleine compositieverschillen tussen de groepen. Dit is het effect dat moet worden toegeschreven aan de interventies. Het beeld in Figuur 2 kan voor de laatste maanden van het onderzoek, met alle nuances die daarbij horen, worden samengevat als positieve, maar statistisch (marginaal) niet-significante effecten.

Het percentage deelnemers in de controlegroep dat in maand 16 meer dan 70% WML verdiende is 6,9%. Onze resultaten suggereren dat het percentage deelnemers in de groep *Zelf in actie* (Paneel B) gemiddeld 3,9 procentpunten hoger ligt dan in de controlegroep. Dit effect is niet statistisch significant bij de gangbare wetenschappelijke significantieniveaus (90%). Als we kijken naar het betrouwbaarheidsinterval zien we dat een uitkomst binnen de range van een klein negatief effect van -0,9 procentpunten tot een aanzienlijk positief effect van 8,8 procentpunten waarschijnlijk is.

Een vergelijkbaar resultaat zien we ook in Paneel C voor de groep *Met extra hulp in actie*. Het gemiddelde effect ligt hier bij 4,0 procentpunten (niet significant), waarbij de waarde met 90% waarschijnlijkheid tussen de -0,7 procentpunten en 8,7 procentpunten ligt. Alleen in maand 14 kunnen we het effect in deze groep met 90% zekerheid van toeval onderscheiden. Wel kunnen we met hoge waarschijnlijkheid uitsluiten dat effecten in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* sterk negatief zijn.

Voor de groep *Werken loont* (Paneel D) kunnen we niet met voldoende zekerheid uitsluiten dat er geen of zelfs een negatief effect is opgetreden. De resultaten voor Utrecht en Zeist tezamen zijn niet afwijkend.

De grafieken suggereren ook dat de effecten, vooral bij de groepen *Zelf in actie* en *Werken loont*, pas na enige tijd een positieve kant opgaan, terwijl de intensievere begeleiding in de groep *Met extra hulp in actie* sneller tot positieve resultaten leidt. Het verloop van de effecten over de tijd doet vermoeden dat bij een langere duur van het experiment de groepen verder uit elkaar zouden zijn gaan lopen. Maar het is ook niet uit te sluiten, dat juist het anticiperen op het einde van de interventies (na maand 19) deelnemers gemotiveerd heeft meer moeite te doen om een baan te vinden. Helaas beschikken we op dit moment nog niet over de data om verder te kijken dan maand 16.

Al met al en zonder verder in te zoomen op de effecten op verschillende subgroepen van deelnemers vinden we na zestien maanden bij de meest conservatieve schatting geen statistisch significante verschillen tussen de groepen.

(b) Meer dan 8/12 uur per week gewerkt

Figuur 3 geeft de resultaten weer voor het percentage deelnemers dat in een maand meer dan 12 uur per week heeft gewerkt. De percentages in Paneel A liggen uiteraard hoger dan in Paneel A van Figuur 2 en ook hier is de stijging gedurende het experiment in alle groepen goed te zien. Duidelijker dan in de vorige figuur is ook te zien dat de betere uitkomsten in de interventiegroepen optreden met enige vertraging. Voor de groep *Met extra hulp in actie* lijkt dat effect eerder op te treden dan voor de groepen *Werken loont* en *Zelf in actie*.

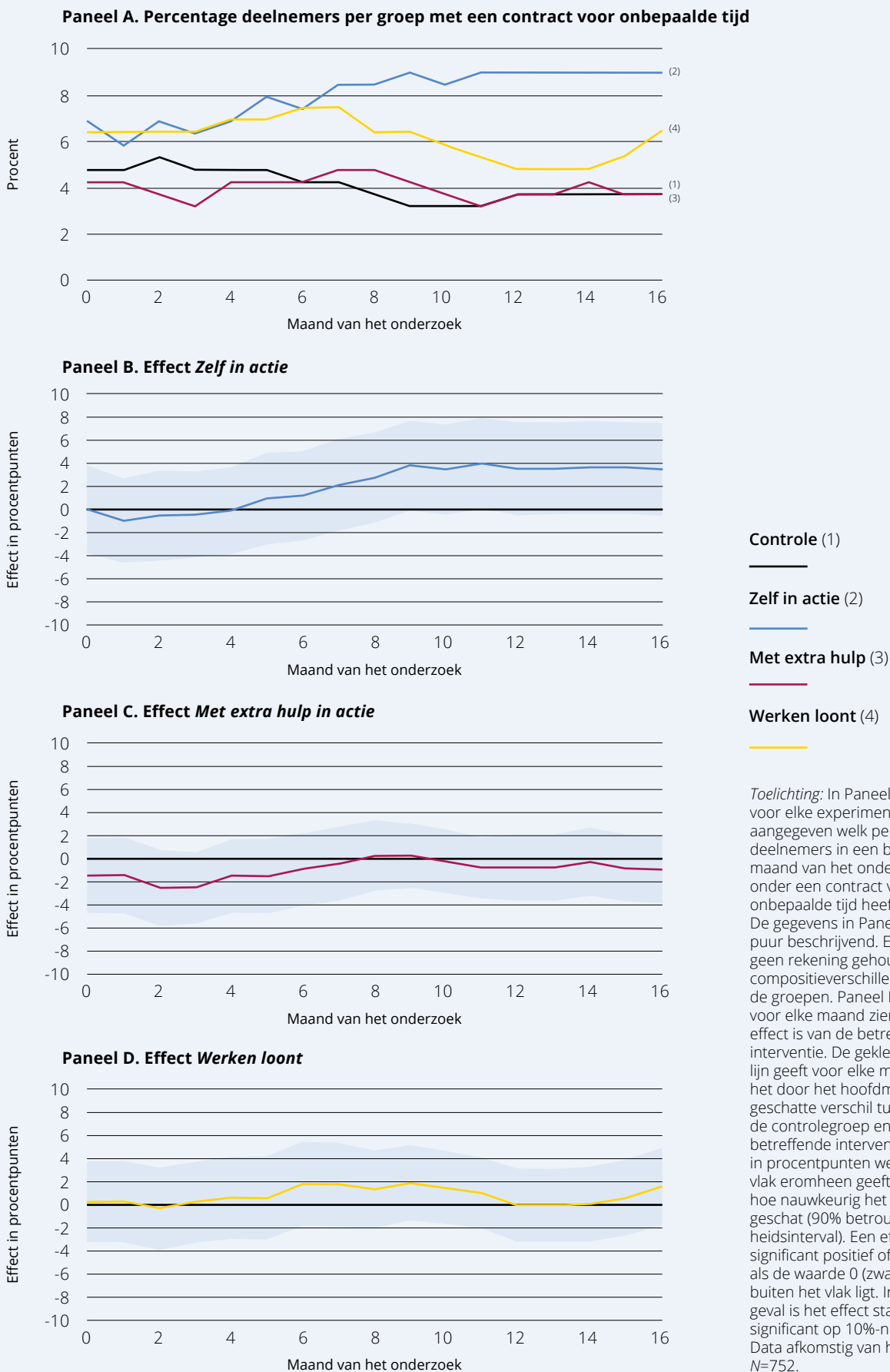
Het percentage deelnemers in de controlegroep dat in maand 16 meer dan 12 uur per week heeft gewerkt is 11,7%. Voor de groep *Met extra hulp in actie* (Paneel C) is in maand 16 een significant positief effect van 6,4 procentpunten te zien. Ook in maand 14 is er een significant positief effect.

Het effect voor de groep *Werken loont* (Paneel D) is positief, maar niet significant. Het betrouwbaarheidsinterval reikt van een klein negatief effect van -0,3 procentpunten tot een aanzienlijk positief effect van 12,0 procentpunten. Tabel 20 in Sectie 11 bevestigt de indruk dat ook in de groep *Werken loont* meer deelnemers aan het werk zijn. In maand 16 is het percentage deelnemers dat in een maand meer dan 8 uur per week heeft gewerkt met 7,6 procentpunten significant hoger dan de 12,2% in de controlegroep. De analyse voor Utrecht en Zeist samen

Figuur 3. Resultaten >12 uur/week gewerkt

Figuur 4. Resultaten contract voor onbepaalde tijd

leidt tot een vergelijkbaar resultaat. Het verschil tussen de groep *Werken loont* en de controlegroep wordt gedreven door twee mechanismen. Enerzijds zijn in de groep *Werken loont* meer mensen begonnen met werken, anderzijds hebben deelnemers in die groep vaker een bestaande (kleine) baan behouden. Zo zijn in de groep *Werken loont* alle deelnemers die bij uitnodiging tot deelname aan het experiment al werkten, in maand 16 nog steeds aan het werk. In de controlegroep is dit het geval voor 75%. Van degenen die bij uitnodiging niet werkten in de groep *Werken loont* is na zestien maanden rond 15% aan het werk. In de controlegroep is dit percentage rond 11%.

Voor de groep *Zelf in actie* is het gemiddelde effect klein en kunnen we niet met voldoende zekerheid uitsluiten dat er geen of zelfs een negatief effect is opgetreden. Ook valt op dat er in de eerste maanden negatieve effecten zijn opgetreden voor deze groep, die zich richting het einde van het onderzoek echter herstellen. Het zou kunnen dat het deelnemers wat tijd heeft gekost om te wennen aan de nieuwe situatie: eigen regie en (in de meeste gevallen) zonder hulp en begeleiding van de gemeente werk vinden. Ook hebben we in gesprekken met deelnemers wel terug gehoord dat men de ontheffing gebruikt heeft om zich even in rust te oriënteren.

(c) Contract voor onbepaalde tijd

Naast het looninkomen en het aantal gewerkte uren per maand geven de administratieve data ook informatie over het soort contract van degenen die werken. Een contract voor onbepaalde tijd kan worden gezien als een indicatie voor een stabiele en hogere kwaliteit van uitstroom. In Figuur 4 valt op dat de groep *Zelf in actie* het beter lijkt te doen dan de andere groepen. Uit Paneel A blijkt dat het percentage deelnemers met een vast contract alleen in de groep *Zelf in actie* toeneemt, hoewel in alle groepen gedurende de zestien maanden meer mensen aan het werk zijn gegaan (zie Paneel A in Figuur 2-3). Hieruit blijkt ook dat in andere groepen vooral tijdelijke contracten zijn gevonden.

Het percentage deelnemers in de controlegroep dat in maand 16 een contract voor onbepaalde tijd heeft is 3,7%. Uit Paneel B blijkt dat het verschil tussen *Zelf in actie* en de controlegroep in maand 16 met gemiddeld 3,4 procentpunten positief, maar net niet significant is. Hier is een klein negatief effect van -0,5 procentpunten tot een aanzienlijk positief effect van 7,3 procentpunten waarschijnlijk. Alleen in maand 11 kunnen we het effect voor deze groep met meer dan 90% zekerheid van toeval onderscheiden. Desalniettemin is het verschil met de andere twee interventies opvallend. In beide andere interventiegroepen blijkt er namelijk helemaal geen verschil te zijn met de controlegroep.

Het zou kunnen dat meer eigen regie en vrijstelling van de verplichting te solliciteren en werk te accepteren deze groep kritischer heeft gemaakt bij het accepteren van werk, wat zich vertaalt in een hogere kwaliteit van een eventuele match als die wel optreedt. In de diepte-interviews gaven respondenten ook aan een verhoogd gevoel van autonomie te ervaren en meer invloed te hebben op het proces van terugkeren naar werk.³⁷

(d) Effecten voor de subgroep van laagopgeleide deelnemers

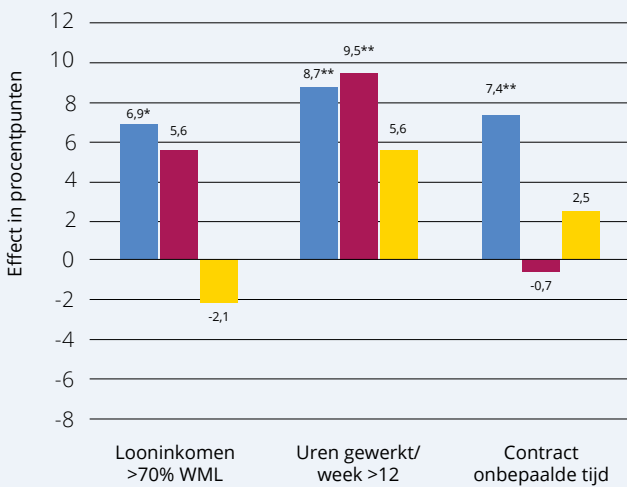
Voor de volgende resultaten zijn eveneens controlegroep en interventiegroepen met elkaar vergeleken, maar dan alleen voor deelnemers in dezelfde subgroep. Wanneer we de effecten bekijken per subgroep in de laatste maand van het onderzoek (zie Figuur 5) valt op dat met name de lager opgeleiden baat blijken te hebben van de interventies in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie*.³⁸ De interventies hebben geen significante effecten voor de hoger opgeleiden (de resultaten voor de groep *Zelf in actie* duiden zelfs op mogelijk licht negatieve effecten) en de effecten voor de hele groep worden dan ook met name gedreven door de effecten bij lager opgeleiden.

³⁷ Zie Sectie 12.1 voor de resultaten van het kwalitatieve onderzoek.

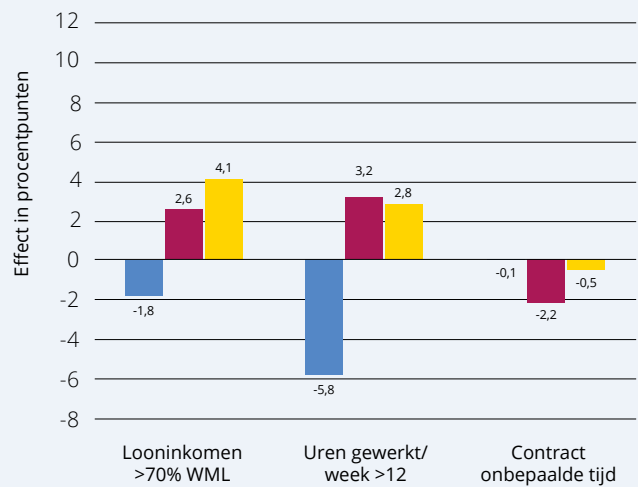
³⁸ Zie Tabel 24 in Sectie 11 voor de volledige resultaten.

Figuur 5. Effecten in maand zestien naar opleidingsniveau

Paneel A. Effect voor lager opgeleiden

Paneel B. Effect voor middelbaar/hoger opgeleiden

Toelichting: In beide panelen staat aangegeven welke effecten optreden in maand 16 voor de subgroep van lager en middelbaar/hoger opgeleiden. De figuur is gebaseerd op de resultaten in Tabel 24. Paneel A toont de effecten voor lager opgeleiden, Paneel B de effecten voor hoger opgeleiden. ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Effecten zijn de door het hoofdmodel geschatte verschillen tussen de controlegroep en de betreffende interventiegroep voor de betreffende subgroep en worden weergegeven in procentpunten. In verband met gevaar van onthulling kunnen er alleen effecten worden getoond en geen percentages per groep. Deelnemers met een onbekend opleidingsniveau zijn uitgesloten van de analyse. Statistische significantie wordt aangegeven door asterisken: * 10%-niveau, ** 5%-niveau. Data afkomstig van het CBS. N=723.

■ ZIA
■ HIA
■ WL

In de groep *Zelf in actie* ligt het percentage laagopgeleide deelnemers dat meer dan 70% WML verdiende in de laatste maand 6,9 procentpunten hoger dan in de controlegroep; het percentage laagopgeleide deelnemers dat in de laatste maand meer dan 12 uur per week werkte ligt zelfs 8,9 procentpunten hoger. Het percentage laagopgeleide deelnemers met een contract ligt 12,6 procentpunten hoger dan in de controlegroep, waarvan 7,4 procentpunten toe te wijzen zijn aan contracten voor onbepaalde tijd. Al deze resultaten zijn statistisch significant.

Voor de groep *Met extra hulp in actie* zien we vergelijkbare effecten, al treedt hier een minder duidelijk verschil op met de effecten voor de groep middelbaar en hoger opgeleiden. Hoewel het percentage laagopgeleide deelnemers dat in de laatste maand meer dan 70% WML verdiende in deze groep niet significant hoger ligt, is er wel een significant effect voor de 50% WML-grens, met een verschil van 6,3 procentpunten (zie Tabel 24). Verder is het percentage dat meer dan 12 uur per week werkte met 9,5 procentpunten significant hoger. Het percentage laagopgeleide deelnemers met een contract ligt met 7,7 procentpunten eveneens significant hoger dan in de controlegroep (zie Tabel 24). Het valt op dat, in tegenstelling tot de groep *Zelf in actie*, deelnemers in de groep *Met extra hulp in actie* vooral contracten voor bepaalde tijd hebben gevonden.

Een mogelijke verklaring voor het feit dat deze effecten voor lager opgeleiden in beide interventiegroepen optreden is dat juist lager opgeleiden in het reguliere regime meer moeite zouden kunnen hebben om zonder extra hulp en begeleiding te voldoen aan alle eisen en verplichtingen en/of daarvan meer stress ervaren. Zo kan het opheffen van die verplichtingen, maar ook het bieden van extra ondersteuning, de positieve effecten verklaren. Een andere mogelijke verklaring is dat middelbaar en hoger opgeleiden die al een langere tijd een bijstandsuitkering ontvangen met belemmeringen te maken hebben die een terugkeer naar werk in de weg zitten ongeacht welke manier van begeleiding wordt geboden.

(e) Effecten voor de subgroep van deelnemers in arrangementen 3 en 4

De uitsplitsing naar arrangement zoals door de gemeente gehanteerd laat zien dat de effecten per arrangement verschillen (zie Figuur 6).³⁹ Bij de interpretatie van deze resultaten is het wederom van belang te beseffen dat effecten gemeten worden ten opzichte van een groep in hetzelfde arrangement die de reguliere behandeling krijgt.

Geen van de interventies heeft een significant effect op deelnemers in arrangement 1. Dat we effecten voor deze groep niet met voldoende zekerheid van toeval kunnen onderscheiden heeft daarbij ook te maken met de kleine aantallen deelnemers die in arrangement 1 zijn ingedeeld.

Voor deelnemers uit arrangement 3 lijken alle interventies een positief effect te hebben, maar de sterkste effecten treden op voor de interventies in de groepen *Zelf in actie* en *Werken loont*. Voor deelnemers uit arrangement 3 in de groep *Zelf in actie* is het percentage deelnemers met een contract voor onbepaalde tijd in maand 16 met 5,6 procentpunten significant hoger dan in de controlegroep. In de groep *Werken loont* ligt het percentage deelnemers uit arrangement 3 dat in maand 16 meer dan 12 uur per week werkte met 11,6 procentpunten significant hoger dan in de controlegroep. Het percentage deelnemers met een contract ligt met 15,0 procentpunten eveneens significant hoger, waarbij 12,4 procentpunten aan deelnemers zijn toe te wijzen die een contract voor bepaalde tijd hebben kunnen vinden (zie Tabel 25). Hieruit blijkt dat *Werken loont* de deelnemers uit arrangement 3 vooral heeft aangezet tot het vinden van kleine baantjes voor bepaalde tijd.

Deelnemers uit arrangement 4 lijken nagenoeg alleen baat te hebben van de interventie in de groep *Met extra hulp in actie*. Hier zien we dat het percentage deelnemers dat in maand 16 meer dan 12 uur per week werkte significant 6,2 procentpunten hoger is dan in de controlegroep. Hieruit blijkt dat *Met extra hulp in actie* de kans op kleine baantjes verhoogt voor deelnemers uit arrangement 4. Voor *Zelf in actie* valt op te merken dat deelnemers in arrangement 4 deze interventie waarschijnlijk niet als grote verandering zullen hebben ervaren. Ook in de reguliere aanpak is er weinig contact met deze groep en worden verplichtingen minder streng gehanteerd. Uit onze resultaten blijkt verder dat een financiële prikkel geen effect heeft op deze groep. De aantallen deelnemers in de verschillende interventiegroepen zijn te klein om zeer gedetailleerde uitsplitsingen naar andere persoonskenmerken te maken.

(f) Representativiteit van de gevonden resultaten

De onderzoeksopzet garandeert door de randomisatie een maximale interne validiteit. Dat wil zeggen, de gemeten effecten zijn toe te schrijven aan de interventies. Dat zegt echter nog niets over de externe validiteit oftewel representativiteit van de resultaten voor de gehele doelpopulatie. Omdat deelname aan het experiment vrijwillig was, is (zelf)selectie bij de aanmelding waarschijnlijk en is de groep deelnemers niet representatief voor de groep bijstandsgerechtigden die mee mochten doen aan het onderzoek. Inderdaad blijkt uit onze analyses dat bijstandsgerechtigden die zich voor het onderzoek hebben aangemeld gemiddeld een iets voordeligere arbeidsmarktpositie hebben dan bijstandsgerechtigden in de doelgroep.⁴⁰ In Sectie 7.6 zijn deze verschillen nader geanalyseerd. Dat verklaart niet de verschillen tussen interventies en controlegroep, maar kan de representativiteit van de resultaten voor de gehele doelpopulatie wel beïnvloeden.

Om de representativiteit van de gevonden resultaten in kaart te brengen hebben we de controlegroep voor alle uitkomstvariabelen met betrekking tot arbeidsparticipatie vergeleken met de zogenaamde aselechte referentiegroep (alleen mogelijk op de administratieve data). Die groep bestaat uit 198 willekeurig getrokken bijstandsgerechtigden die nooit zijn uitgenodigd voor deelname aan het experiment en niet met het onderzoek in aanraking zijn gekomen. Rekening houdende met dezelfde reeks observeerbare achtergrondkenmerken die we hanteren in ons analysemodel wijkt deze referentiegroep niet statistisch significant af van de controlegroep op alle objectieve uitkomstmaten.⁴¹

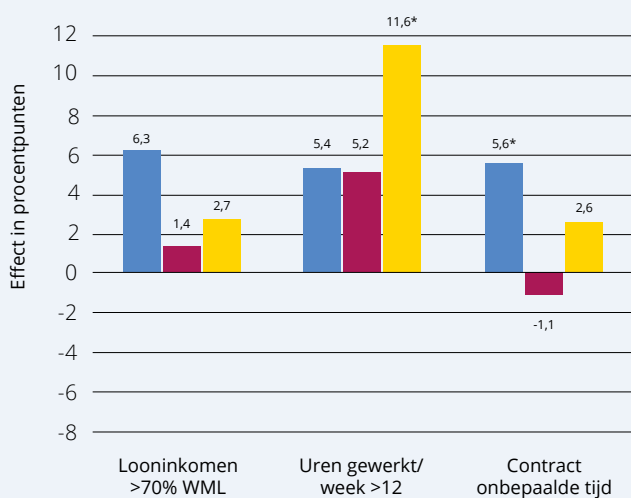
³⁹ Voor de volledige resultaten, zie Tabel 25 in Sectie 11.

⁴⁰ Deze selectie-effecten zouden mogelijk nog versterkt kunnen worden door selectieve afmeldingen tijdens het experiment. Deze selectie vindt bij de administratieve data niet plaats omdat de gegevens over arbeidsparticipatie ook voor afmelders worden bijgehouden.

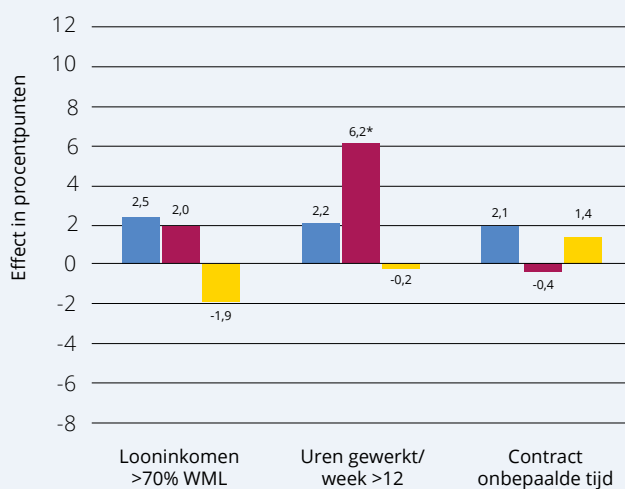
⁴¹ Zie Tabel 26 in Sectie 11.

Figuur 6. Effecten in maand zestien naar arrangementindeling

Paneel A. Effect voor arrangement 3

Paneel B. Effect voor arrangement 4

Toelichting: In beide panelen staat aangegeven welke effecten optreden in maand 16 voor de subgroep van arrangement 3 en arrangement 4. De figuur is gebaseerd op de resultaten in Tabel 25. Paneel A toont de effecten voor arrangement 3, Paneel B de effecten voor arrangement 4. ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Effecten zijn de door het hoofdmodel geschatte verschillen tussen de controlegroep en de betreffende interventiegroep voor de betreffende subgroep en worden weergegeven in procentpunten. In verband met gevaar van onthulling kunnen er alleen effecten worden getoond en geen percentages per groep. Deelnemers in arrangement 2 zijn uitgesloten van de analyse. Statistische significantie wordt aangegeven door asterisken: * 10%-niveau, ** 5%-niveau. Data afkomstig van het CBS. N=726.

Dit suggereert dat we met de observeerbare achtergrondkenmerken voor de belangrijkste (zelf)selectie effecten hebben kunnen corrigeren en dat de gemeten effecten redelijk representatief zijn voor de hele doelgroep bijstandsgerechtigden in Utrecht. Waar we in dit onderzoek niet voor hebben kunnen controleren is dat de groep bijstandsgerechtigden in Utrecht wellicht niet representatief is voor de gehele populatie bijstandsgerechtigden in Nederland.

4.2 Subjectieve uitkomstmaten

We hebben de subjectieve uitkomsten opgedeeld in vier thema's: gezondheid en welbevinden, sociale participatie, klanttevredenheid en financiële situatie. Daarnaast was in de gezamenlijke basis-set van vragen ook een set van vier vragen naar zelfeffectiviteit opgenomen. Alle resultaten vindt u in Tabel 22-23 in Deel III.

Na acht maanden zijn er bij de groep *Met extra hulp in actie* positieve effecten op klanttevredenheid (de ervaren kwaliteit van dienstverlening) en sociale participatie (het aantal uren dat deelnemers aangeven werk te zoeken). Ook was het percentage deelnemers dat op de vraag naar ervaren gezondheid als antwoord 'uitstekend', 'zeer goed', of 'goed' heeft gekozen significant hoger dan in de controlegroep.⁴²

Deelnemers in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* geven na zestien maanden aan meer zelfeffectiviteit, oftewel vertrouwen in de eigen bekwaamheid te ervaren. Geen van de interventies had na zestien maanden een meetbaar (significant) effect op sociale participatie, gezondheid en welbevinden, klanttevredenheid of de financiële situatie van de deelnemers. Hierbij valt nog op te merken, dat er ook geen significant negatief effect van de interventies wordt gemeten op het aantal uren dat deelnemers aangeven werk te zoeken, bijvoorbeeld in het geval van ontheffing van de arbeids- en re-integratieplicht in de groep

⁴² Door de bundeling van uitkomstvariabelen voor gezondheid is dit positief effect niet terug te zien.

Zelf in actie. De resultaten blijven onveranderd als Zeist wordt meegenomen in de analyse.

De respons op de vragenlijst in beide vervolgmetingen ligt hoog (gemiddeld tussen de 75-80%). Alleen in de groep *Met extra hulp in actie* ligt het aandeel respondenten significant lager. Dit valt mede te verklaren doordat in deze groep de meeste afmeldingen hebben plaatsgevonden. Resultaten voor deze groep moeten we daarom voorzichtig interpreteren. Waarschijnlijk hebben vooral de deelnemers die zich niet konden vinden in de aanpak zich afgemeld. Hierdoor zouden de resultaten positiever kunnen zijn dan in werkelijkheid.

5. Conclusies en beperkingen

Het belangrijkste resultaat van het onderzoek is dat alle drie interventies tot positieve resultaten op arbeidsparticipatie leiden. Eigen regie bij de deelnemers en meer handelingsruimte en tijd voor klantmanagers leiden tot positieve effecten op meerdere dimensies. Het effect van een financiële prikkel beperkt zich tot banen met een lager aantal uren. Verder leidt meer eigen regie voor de bijstandsgerechtigden tot een grotere kans op een vast contract. Zowel extra hulp en begeleiding als zelf in actie gaan werkt vooral goed voor lager opgeleiden. Bijstandsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben nagenoeg alleen baat bij extra hulp en begeleiding. De belangrijkste conclusie die op basis van deze resultaten getrokken kan worden is dat er voldoende aanknopingspunten zijn om met een andere aanpak de uitstroom uit de bijstand en arbeidsparticipatie in bredere zin (dus ook naar kleine baantjes) te bevorderen.

5.1 Conclusies

Dit onderzoek heeft laten zien dat het wegnemen van verplichtingen, zoals bij *Zelf in actie*, gemiddeld niet leidt tot een significante verslechtering van de uitkomstmaten. Ook maatwerk en overleg tussen bijstandsgerechtigde en klantmanager, zoals bij *Met extra hulp in actie*, leidt niet tot een verslechtering in de uitkomstmaten. Deze interventies laten in ons onderzoek juist eerder positieve, zij het niet in elke maand statistisch significante, effecten op een brede reeks uitkomstmaten zien. Als verplichtingen en het ontbreken van tijd en ruimte voor maatwerk als knellend en/of belastend worden ervaren dan suggereert dit dat een verbetering van de situatie voor uitkeringsgerechtigden, klantmanagers en uitvoerende gemeenten mogelijk is zonder dat dit ten koste gaat van de uitstroom naar werk. Wat betreft *Werken loont* lijkt de financiële prikkel mensen vooral te hebben aangezet tot het vinden en behouden van deeltijdbanen, maar niet tot volledige uitstroom. Het is mogelijk dat sommige deelnemers de extra ruimte in de bijverdienregeling wilden benutten en daardoor niet volledig zijn uitgestroomd naar werk. Pas op het moment dat data voor de laatste drie maanden van het onderzoek (de verlenging) en de maanden erna beschikbaar komen kunnen hier duidelijkere uitspraken over worden gedaan. Bij de interpretatie van de resultaten voor deze groep moet worden opgemerkt dat zowel de reguliere als ook de ruimere bijverdienregeling door veel deelnemers als complex en potentieel risicovol (bijvoorbeeld in relatie tot toeslagen) zijn ervaren. Dit is gebleken uit gesprekken met deelnemers voor en na het onderzoek.

In het algemeen treden de grootste en meest betrouwbare effecten in ons onderzoek op voor brede arbeidsparticipatie in de vorm van kleine baantjes. We weten dat volledige uitstroom naar betaald werk voor veel bijstandsgerechtigden een grote stap is die vaak niet binnen een kort tijdsbestek gemaakt kan worden (SCP, 2019; SZW, 2019). Dat de interventies deels wel tot arbeidsparticipatie (al dan niet in

deeltijd) hebben geleid kan in dat opzicht als een succes worden gezien. Ervan uitgaande dat interventies tijd nodig hebben om hun vruchten af te werpen is het jammer dat het experiment niet langer heeft geduurd en we niet hebben kunnen vaststellen of en hoe de veelal positieve trends in de laatste maanden van het onderzoek zich zouden hebben doorgezet.

De resultaten laten verder zien dat de aanpakken anders kunnen uitpakken voor verschillende subgroepen. Het ligt voor de hand, en klantmanagers bij de afdeling *Werk en Inkomen* bevestigen dat ook, dat niet elke aanpak voor elk type bijstandsgerechtigde even goed werkt. Het zou kunnen dat het grotere beroep op eigen regie bij *Zelf in actie* wel werkt bij de ene subgroep, terwijl het geboden maatwerk in *Met extra hulp in actie* juist voor een andere subgroep zinvol en effectief is. Een aantal aanwijzingen hiervoor zijn duidelijk te zien. In de groep *Zelf in actie* zijn alleen voor lager opgeleiden de effecten op de belangrijkste uitkomstmaten groot en positief. *Met extra hulp in actie* lijkt de enige interventie die de mensen in arrangement 4, met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, bereikt. Met de beperkte aantallen deelnemers in dit experiment is het helaas niet mogelijk een verfijnder subgroepenanalyse te maken en laat de onderverdeling naar subgroepen al snel niet-significante resultaten zien. Nader onderzoek is nodig om te achterhalen welke groepen met name voor- of nadeel ondervinden van een andere behandeling.

Deze resultaten zijn relevant aangezien de experimenterende gemeenten wilden weten of zij de Participatiewet doeltreffender uit konden voeren door meer ruimte voor maatwerk te creëren en vormen van begeleiding toe te laten waarbij de bijstandsgerechtigde zélf meer regie krijgt. Uit het onderzoek blijkt nu dat een aanpak met meer eigen regie op belangrijke uitkomstmaten niet per se slechtere resultaten tot gevolg heeft en voor sommige groepen zelfs tot een zichtbare verbetering van de kansen op uitstroom, gewerkte uren en vaste contracten leidt. En een intensievere, meer op maat gesneden begeleiding met samenspraak werkt ook, met name voor minder gemakkelijk bemiddelbare uitkeringsgerechtigden. De resultaten op de subjectieve uitkomstmaten bevestigen dit beeld. De deelnemers, vooral in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie*, geven aan meer vertrouwen te hebben in eigen kunnen. Effecten op tevredenheid en werkzoekgedrag lijken tijdelijk en beperkt tot de intensievere begeleide groep *Met extra hulp in actie*. De kwalitatieve interviews wijzen erop dat, met enkele nuances, positief wordt gedacht over beide aanpakken.

Hoe de resultaten van dit onderzoek aanleiding zijn voor beleidsmakers om tot een andere aanpak te komen is uiteindelijk een politieke beslissing. Wel kunnen we op basis van de hier gepresenteerde resultaten concluderen dat er alternatieve aanpakken zijn die positieve resultaten tot stand kunnen brengen. De resultaten in dit experiment wijzen in de richting van een bijstand met meer handelingsruimte en tijd voor de professional en meer vertrouwen en eigen regie voor de bijstandsgerechtigden zelf. Nog onduidelijk is wie bij welke interventies het meeste baat heeft. Als onderzoekers pleiten wij dan ook vooral voor nader onderzoek om te komen tot een stevige feitenbasis onder eventuele hervormingen in de uitvoering en het stelsel.

5.2 Beperkingen en agenda voor verder onderzoek

We kunnen op basis van de verzamelde data niet altijd vaststellen dat de alternatieve aanpakken ook daadwerkelijk tot statistisch significant betere (>90%) uitkomsten op alle uitkomstmaten leiden. Dit is deels te verklaren uit het feit dat de geïmplementeerde interventies soms niet sterk (konden) afwijken van de reguliere praktijk, deels uit het feit dat het experiment beperkt was in de tijd (zestien maanden) en deels uit het feit dat het aantal deelnemers met 10% van de doelpopulatie toch beperkt was. Onder die restricties kan ook van een goed uitgevoerd veldexperimenteel onderzoek niet verwacht worden dat er heel sterke effecten optreden. Het is dan ook des te opmerkelijker dat de resultaten in ons onderzoek wel een duidelijke richting laten zien, vooral met betrekking tot uitkomsten die arbeidsparticipatie in bredere zin meten. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of de hier getoonde effecten ook over een langere periode en in grotere groepen bijstandsgerechtigden overeind blijven. Het verloop van de effecten over de tijd doen ons vermoeden dat een langdurend experiment belangrijke

additionele inzichten zou kunnen verschaffen. Door de eindmeting in maand 16 en daarmee drie maanden voor het feitelijke einde van het experiment te doen (zie ook Sectie 8.3.g) hebben we waarschijnlijk kunnen voorkomen dat de tijdelijkheid van de interventies het gedrag heeft beïnvloed, maar helemaal uitsluiten kunnen we dat niet. Definitieve CBS-data en CBS-data over zelfstandigen komen pas op een later moment beschikbaar. Op basis van het omvangrijker en definitief databestand moet de analyse worden herhaald zodat de robuustheid van de resultaten bevestigd kan worden. Hierbij zullen met name de CBS-data over nu niet meegenomen uitstroom naar zelfstandigheid een nog genuanceerder beeld op kunnen leveren wat betreft het effect van de interventies op de arbeidsparticipatie van bijstandsgerechtigden.

De resultaten op de subjectieve uitkomstmaten zijn in dit experiment niet eenduidig. We zien geen sterk negatieve of positieve effecten in uitkomstmaten als welbevinden en ervaren gezondheid. Concepten zoals gezondheid en tevredenheid worden door veel factoren beïnvloed en mogelijk hebben de interventies maar een kleine rol gespeeld in de beoordeling van de eigen situatie, waarbij kleine verbeteringen of verslechtingen niet goed kunnen worden geregistreerd door beperkte antwoordmogelijkheden in de vragenlijst. Een aantal effecten treden maar tijdelijk op. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat men gewend raakte aan de nieuwe situatie. Ook zijn effecten op latere meetmomenten moeilijker met de nodige betrouwbaarheid vast te stellen, omdat het aantal respondenten steeds verder afneemt. Nader onderzoek met diepte-interviews (zie Sectie 12.1) heeft hier wel extra informatie opgeleverd, maar dit zou uitgebreid kunnen worden zodat een representatiever beeld ontstaat.

De overwegend positieve effecten van de interventies zijn vanwege de geslaagde randomisatie als causaal te interpreteren, maar wat precies de causale mechanismen zijn geweest kan alleen met nader onderzoek worden achterhaald. Bij de interpretatie van de resultaten voor de groep *Met extra hulp in actie* moeten we ons realiseren dat het effect van de begeleiding door een specifieke groep klantmanagers in de totale effecten voor deze groep is verweven. Aanvullend onderzoek, waarbij klantmanagers aselekt worden gekozen of rouleren kan helpen om deze effecten te ontvlechten.

Onze resultaten geven ondanks de bovengenoemde beperkingen een duidelijke richting aan. De kans dat met een aanpak gebaseerd op vertrouwen en eigen regie slechtere resultaten worden behaald dan met de huidige aanpak is erg klein. De kans dat een aanpak met meer handelingsruimte en tijd voor klantmanagers tot betere resultaten kan leiden is groot. De ruimte om te experimenteren zou voor gemeenten en onderzoekers dan ook verruimd moeten worden om nog beter te kunnen onderzoeken wat werkt. Meer onderzoek, vooral met grotere groepen deelnemers en over een langere tijd, is nodig om vast te kunnen stellen dat de gemeten positieve effecten ook robuust zijn. Dergelijk vervolgonderzoek is ook nodig om de nu nog verborgen gebleven verschillen tussen bijstandsgerechtigden beter in beeld te brengen. Het in kaart brengen van die verschillen en hoe daarmee in de beleidspraktijk om te gaan, kan in een onderzoeksagenda voor de nabije toekomst worden vormgegeven.

Deel III

Verdieping

6. Theoretisch kader

In het onderzoek beantwoorden we de vraag wat de beste manier is om mensen met een bijstandsuitkering te begeleiden richting participatie of betaald werk. Om deze vraag te beantwoorden vergelijken we in het onderzoek alternatieve bijstandsaanpakken met de huidige aanpak. Mede gebaseerd op verschillende theorieën uit de gedragseconomie en de cognitieve- en motivatiepsychologie wijken deze aanpakken op drie manieren af van het reguliere stelsel van begeleiding en regelgeving:

1. Een ontheffing van de arbeids- en re-integratieplicht (*Zelf in actie*);
2. Een intensievere en meer op maat gesneden begeleiding en ondersteuning (*Met extra hulp in actie*);
3. Een ruimere bijverdienregeling voor inkomsten uit werk naast de uitkering (*Werken loont*).

In alle de drie aanpakken stimuleren positieve prikkels het gedrag, te weten (1) een ontheffing van regels en verplichtingen om meer ruimte te geven aan eigen regie en zelfsturing, (2) een meer op maat gesneden ondersteuning in samenspraak met de begeleider, en (3) een grotere financiële prikkel om te participeren op de arbeidsmarkt. De eerste en derde aanpak (*Zelf in actie* en *Werken loont*) zijn aangedragen door de Universiteit Utrecht en gebaseerd op inzichten uit de gedragseconomie en de cognitieve- en motivatiepsychologie (Groot et al., 2019). De tweede aanpak (*Met extra hulp in actie*) is aangedragen door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en is bij het opstellen van het dienstverleningskader aangevuld met inzichten over reciprociteit en vertrouwen (Fehr en Schmidt, 2003).

We behandelen vier inzichten:

1. **Financiële schaarste.** Het eerste inzicht gaat over de invloed van armoede op de geestsgesteldheid van mensen. Onderzoek laat zien dat (financiële) schaarste en stress door armoede de cognitieve capaciteiten van mensen verminderen (Mani et al., 2013; Mullainathan en Shafir, 2013; Damingier et al., 2015). Men heeft alle energie, geestkracht en inventiviteit nodig om de eindjes voor zichzelf, en een eventuele partner en kinderen aan elkaar te knopen. De bandbreedte van het handelen beperkt zich tot het strikt noodzakelijke en de korte termijn. De literatuur over cognitieve capaciteiten stelt dat meer verplichtingen en de daarmee gepaard gaande stress de beschikbare mentale bandbreedte versmallen. Indien het voldoen aan bijstandsverplichtingen en het omgaan met financiële schaarste een groot deel van de cognitieve capaciteiten van mensen in beslag nemen, is er weinig ruimte voor belangrijke en cognitief uitdagende taken, zoals het bijscholen voor een andere baan, het onderhouden van een sociaal netwerk of het actief zoeken naar betaald werk. Mede naar aanleiding van deze theorie is de interventie *Zelf in actie* vormgegeven om zodoende de cognitieve capaciteit van bijstandsgerechtigden te ontlasten. Doordat de groep *Zelf in actie* is vrijgesteld van de sollicitatieplicht en re-integratieplicht vermindert de opgelegde mentale belasting.
2. **Intrinsieke motivatie.** Het tweede inzicht is afkomstig uit de psychologische motivatietheorie en leert ons dat extrinsieke prikkels de intrinsieke motivatie van mensen kunnen verdringen (Frey en Jegen, 2001). De zelfbeschikkingstheorie (Deci en Ryan, 1985) stelt dat intrinsiek gemotiveerde mensen een activiteit ondernemen omdat ze het plezierig en interessant vinden, waardoor ze meer effectiviteit en volharding laten zien in hun gedrag en daarbij meer welbevinden ervaren (Ryan et al., 1997). Deze theorie stelt ook dat het geven van vertrouwen aan mensen een gevoel van zelfsturing oplevert, dat weer effect heeft op het zoekgedrag en duurzame werkgelegenheid. Mede naar aanleiding van deze theorie is de interventie *Zelf in actie* vormgegeven. Wat betreft het verdringen van intrinsieke door extrinsieke prikkels is het van belang op te merken dat

met het wegvallen van de verplichtingen ook de gebruikelijke mogelijkheden tot sanctionering vervallen. De extrinsieke prikkel, de dreiging van een korting op de uitkering omdat niet aan een of meer verplichtingen is voldaan, wordt voor deze groep geneutraliseerd, waardoor ook de verdringing van intrinsieke prikkels ongedaan wordt gemaakt. Als bijstandsgerechtigden in de relevante behandelgroep toch solliciteren of deelnemen aan cursussen mag worden verwacht dat zij dit doen uit intrinsieke motivatie en niet om een sanctie te vermijden.

3. **Reciprociteit en vertrouwen.** Het derde inzicht gaat over reciprociteit (wederkerigheid) en vertrouwen. Reciprociteit betekent dat individuen een goede behandeling of het ontvangen van vertrouwen (een investering in sociale relaties) belonen door bijvoorbeeld zich extra in te spannen (positieve reciprociteit), terwijl ze het omgekeerde doen als ze slecht worden behandeld of op basis van wantrouwen worden bejegend (negatieve reciprociteit) (Fehr en Schmidt, 2003). Bevindingen uit de experimentele economie laten ook zien dat mensen door het vertrouwen dat zij ontvangen extra gemotiveerd zijn en meer hun best doen en daarmee dus ook degene die hen vertrouwt belonen. Op deze manier leidt vertrouwen tot gevoelens van positieve reciprociteit en daardoor ook tot blijvende inzet en toegenomen productiviteit (Bohnet et al., 2001). Deze theorie kan de werking van de interventie *Met extra hulp in actie* verklaren, omdat een breder hulpaanbod in nauwe samenspraak met een vaste begeleider kan zorgen voor reciprociteit. In deze groep met intensievere en meer op maat gesneden begeleiding krijgen deelnemers een vaste klantmanager toegewezen, met meer mogelijkheden en instrumenten tot begeleiding.
4. **Economische prikkel.** Door de interventie *Werken loont* wordt de financiële prikkel om betaald werk te zoeken, te accepteren en te behouden versterkt. Als het financieel aantrekkelijker wordt gemaakt om te participeren op de arbeidsmarkt dan zal volgens de gangbare economische theorie de uitstroom naar werk toenemen. Net zoals hogere sancties voor het niet nakomen van verplichtingen het minder aantrekkelijk maakt om in de bijstand te verblijven, geldt ook dat als werken financieel aantrekkelijk wordt gemaakt, de uitstroom zal toenemen.

7. Steekproef

7.1 Exclusiecriteria

Voor een aantal groepen was deelname aan het experiment te risicovol of niet mogelijk in verband met wet- en regelgeving voor specifieke doelgroepen. In Tabel 2 zijn alle exclusiecriteria en de redenen voor uitsluiting opgenomen.

7.2 Wervingscampagne

De wervingscampagne voor *Weten wat werkt* liep van 19 februari t/m 1 mei 2018. 8.140 (604) bijstandsgerechtigden in Utrecht (Zeist) zijn in die tijd benaderd voor deelname aan het onderzoek. Dit betrof de gehele doelgroep voor het onderzoek, exclusief de willekeurig getrokken referentiegroep. Het doel van de campagne was om potentiële deelnemers te informeren en uiteindelijk te motiveren voor deelname aan het onderzoek. De verantwoordelijkheid voor de strategie en uitvoering van de campagne lag bij de gemeente Utrecht en Zeist. Beslissingen in dit traject zijn genomen in samenspraak met de onderzoekers van de Universiteit Utrecht.

Utrecht

De campagne in Utrecht is uitgevoerd door een aparte ‘taskforce’ van tien medewerkers van de afdeling *Werk en Inkomen*. De wervingsstrategie kan worden omschreven aan de hand van drie aspecten:

1. **Communicatiemiddelen en -kanalen.** De gemeente heeft gebruik gemaakt van verschillende communicatiemiddelen en -kanalen om zoveel mogelijk bijstandsgerechtigden te bereiken. In eerste instantie zijn alle potentiële deelnemers schriftelijk uitgenodigd. Zij kregen een brief met een informatiebrochure en een toestemmingsformulier met retourenvelop toegestuurd. Vervolgens zijn er herinneringen via e-mail verstuurd. Verder is er geworven via interne nieuwsbrieven voor klanten, via de radio, op andere bijeenkomsten van *Werk en Inkomen* en middels posters en flyers die op het stadskantoor en in de wijken werden verspreid. Opgeven voor het onderzoek was naast de schriftelijke

Tabel 2. Exclusiecriteria en redenen

Niet iedereen kon meedoen aan het onderzoek.

criterium	Reden
Jongeren (<27)	Volgen een speciaal traject; andere wet- en regelgeving.
Statushouders met inburgeringsplicht	Inburgering en het leren van de Nederlandse taal heeft voorrang.
Korter dan tien weken een uitkering	Maximale administratieve duur om in het registratiesysteem te komen.
WSNP-traject	WSNP-traject kent eigen arbeidsverplichtingen.
Gedeeltelijk UWV-uitkering	Mogelijk re-integratieplicht vanuit het UWV.
Wonen in een instelling	Volgen vaak speciale trajecten.
Bbz, IOAZ, IOAW-uitkering	Andere wet- en regelgeving.
AOW-leeftijd bereikt tijdens het experiment	Vanaf dat moment vallen zij niet meer onder de Participatiewet.
Speciale doelgroep in arbeidsactivering (Wmo)	Volgen vaak speciale trajecten.

Tabel 3. Achtergrondkenmerken van doelgroep, referentiegroep en onderzoeksgroep in Utrecht

De onderzoeksgroep wijkt af van de doelgroep. De referentiegroep niet.

Achtergrond- kenmerk	Categorie	(1)	(2)	(3)
		Doelgroep	Referentiegroep	Onderzoeksgroep
Sekse (in %)	Man Sig.	49,0	36,9 <0,01	49,9 0,62
Leeftijd (in %)	27-34 jaar	18,3	17,7	15,3
	35-44 jaar	26,1	26,8	24,1
	45-54 jaar	31,7	32,3	33,5
	55 jaar of ouder	23,9	23,2	27,1
	Sig.		0,99	0,03
Opleidings- niveau (in %)	Laag	62,1	63,1	47,2
	Middelbaar	23,4	24,2	25,3
	Hoog	10,6	10,1	23,7
	Onbekend	3,9	2,5	3,9
	Sig.		0,77	<0,01
Migratie- achtergrond (in %)	Geen	30,5	37,4	37,4
	Westers	8,3	8,1	11,3
	Niet-westers	61,2	54,5	51,3
	Sig.		0,10	<0,01
Bijstandsnorm/ leefvorm (in %)	Alleenstaand	57,3	51,0	64,2
	Alleenstaande ouder	14,4	18,2	16,6
	Samenwonend	28,3	30,8	19,1
	Sig.		0,15	<0,01
Afstand tot arbeidsmarkt (in %)	Arrangement 1	16,7	20,2	25,5
	Arrangement 2	2,1	2,0	3,5
	Arrangement 3	23,9	18,2	32,4
	Arrangement 4	57,3	59,6	38,6
	Sig.		0,22	<0,01
Bijstandsduur (in %)	Tot 1 jaar	6,3	5,1	4,8
	1 tot 3 jaar	22,9	23,7	27,3
	3 jaar of meer	70,8	71,2	67,9
	Sig.		0,74	0,01
Looninkomen 6m (in euro)		380,5	453,4	428,4
	Sig.		0,48	0,27
Looninkomen 24m (in euro)		1.379,4	1.345,8	1.656,3
	Sig.		0,91	0,08
Aantal		8.338	198	752

Toelichting: Achtergrondkenmerken van bijstandsgerechtigden in de doelgroep (Kolom 1), de aselect getrokken referentiegroep (Kolom 2) en deelnemers in de onderzoeksgroep (Kolom 3). Looninkomen is het cumulatieve looninkomen in de 6 (of 24) maanden voor uitnodiging voor het onderzoek. Er is een *chi-kwadrat goodness-of-fit toets* gebruikt om na te gaan of de onderzoeksgroep en de referentiegroep verschillen van de doelgroep. Voor looninkomen is een *one sample t-toets* gebruikt. Sig. staat voor statistische significantie en geeft de *p*-waarden van de toets weer. Statistisch significante verschillen op 10%-niveau zijn vetgedrukt. Data afkomstig van het CBS, behalve arrangementindeling.

aanmelding ook mogelijk via de website van de gemeente, op speciale informatie-bijeenkomsten in verschillende wijken, op kleinschalige bijeenkomsten met buurtteams en bij een informatiebalie in de wachtkamer van *Werk en Inkomen*. In overeenstemming met het taalbeleid van de gemeente Utrecht is Nederlands als enige schriftelijke communicatietaal gekozen. Wel waren er meertalige medewerkers aanwezig bij nagenoeg alle persoonlijke contactmomenten. Alle communicatiemiddelen zijn beschikbaar in de [online bijlage](#).

2. **Betrekken van de doelgroep.** De cliëntenraad is actief betrokken geweest bij de planning van de wervingscampagne, bijvoorbeeld bij het toetsen van communicatiemiddelen. Daarnaast maakte de gemeente gebruik van vier eerder geworven bijstandsgerechtigden die op posters en in video's aangaven waarom dit onderzoek belangrijk is met de oproep aan andere bijstandsgerechtigden om zich ook aan te melden.
3. **Betrekken van partners in de stad.** Gemeentelijke partners zijn ingeschakeld om informatie te verstrekken over het onderzoek. Voorbeelden zijn buurtteams, contractpartners of zorginstellingen.

Een aanmelding werd officieel na het tekenen van een toestemmingsformulier (*informed consent*). Deelname aan het onderzoek was volledig vrijwillig. Dit betekent dat bijstandsgerechtigden niet verplicht waren om mee te (blijven) doen. Bijstandsgerechtigden die zich hadden opgegeven voor het onderzoek konden op elk moment en zonder opgaaf van redenen stoppen. Voor meer informatie over afmeldingen tijdens het onderzoek zie Sectie 7.6.

Zeist

In Zeist is een kleinschaligere wervingscampagne opgezet. Potentiële deelnemers werden via een brief inclusief informatiebrochure en toestemmingsformulier met retourenveloppe uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Vervolgens is er een herinneringsmail verstuurd.

7.3 Controle op representativiteit: vergelijking tussen doelgroep, referentiegroep en onderzoeksgroep

Deelname aan het onderzoek was vrijwillig. Daardoor is het mogelijk dat de groep die zich heeft aangemeld en is ingedeeld (de onderzoeksgroep) andere karakteristieken heeft in vergelijking met de groep bijstandsgerechtigden die in aanmerking kwam voor het onderzoek (de doelgroep). Zowel voor Utrecht als ook voor Zeist treden verschillen op tussen deze twee groepen.

Utrecht

Tabel 3 geeft achtergrondinformatie weer voor de doelgroep ($N = 8.338$), de aselect getrokken referentiegroep ($N = 198$) en de onderzoeksgroep ($N = 752$). We zien een aantal statistisch significante verschillen. De onderzoeksgroep is ouder, hoger opgeleid, vaker alleenstaand, staat dichterbij de arbeidsmarkt en zit korter in de bijstand vergeleken met de doelgroep. De referentiegroep daarentegen blijkt een goede afspiegeling te zijn van de doelgroep. Alleen de variabelen sekse en migratieachtergrond wijken statistisch significant af.

Zeist

De exacte cijfers voor Zeist kunnen we niet publiek maken, omdat er in verband met kleine aantallen gevaar van onthulling bestaat. Ook voor Zeist valt op dat de gemiddelde bijstandsgerechtigde in de onderzoeksgroep een gunstigere arbeidsmarktpositie heeft dan de gemiddelde bijstandsgerechtigde in de doelgroep. Vooral met betrekking tot het looninkomen voor uitnodiging zijn er grote verschillen te zien (ongeveer dubbel zo hoog in de onderzoeksgroep). Dit valt te verklaren doordat in Zeist enkel geworven werd voor de interventiegroep *Werken loont* en de controlegroep.

7.4 Indeling in experimentgroepen (randomisatie)

Deelnemers zijn willekeurig ingedeeld in één van de vier experimentgroepen. Hiervoor hebben we een lotingsalgoritme in het statistische programma STATA v14 gebruikt (de 'randtreat' module). De onderzoekers van de Universiteit Utrecht waren verantwoordelijk voor de indeling in groepen.

Tabel 4. Aantal deelnemers per subgroep (strata) in Utrecht

Voor de randomisatie zijn er negen subgroepen gevormd. Er werd per subgroep geloot.

Subgroep (strata)	(1)	(2)
	Aantal	Percentage
Alleenstaand – A1	161	21,4
Alleenstaand – A2	24	3,2
Alleenstaand – A3	197	26,2
Alleenstaand – A4	223	29,7
Samenwonend – A1	30	4,0
Samenwonend – A2	2	0,3
Samenwonend – A3	45	6,0
Samenwonend – A4	66	8,8
Geen subgroep	4	0,5
Totaal	752	100,0

Utrecht

De methode van loting was een zogenoemde gestratificeerde randomisatie. Dit houdt in dat de te randomiseren groep op basis van bepaalde achtergrondkenmerken eerst in subgroepen (zogenoemde strata) werd ingedeeld en dat er vervolgens per subgroep werd geloot. Met deze methode worden de kenmerken die zijn gekozen om subgroepen te vormen, eerlijk verdeeld over alle experimentgroepen. De methode zorgt dus per definitie voor een goede balans tussen de groepen met betrekking tot deze kenmerken.

Voor het vormen van subgroepen is gekozen voor twee achtergrondkenmerken: arrangement (variabele met vier categorieën) en leefvorm (variabele met twee categorieën).⁴³ Hierdoor zijn er in totaal acht subgroepen gecreëerd. Van vier deelnemers zijn de gegevens te laat doorgegeven, waardoor deze deelnemers een eigen subgroep vormen. De kans om in een bepaalde experimentgroep te belanden was voor alle subgroepen gelijk (kans = 1/4). Tabel 4 geeft de negen subgroepen weer en per subgroep het aantal deelnemers.

Zeist

In Zeist hebben we in verband met het kleinere aanmeldingsbestand en het ontbreken van een arrangementindeling geen gestratificeerde randomisatie gebruikt. Alle 35 aanmeldingen werden met een gelijke kans (kans = 1/2) ingedeeld in één van de twee experimentgroepen.

7.5 Controle of de groepsindeling goed is verlopen (balans)

Het doel van het willekeurige indelen van deelnemers in experimentgroepen is dat er bij aanvang van het experiment geen systematisch verschil tussen de groepen zit. Om te bepalen of de willekeurige indeling is gelukt, kijken we of de experimentgroepen qua achtergrondkenmerken statistisch significant van elkaar verschillen. De gegevens voor Utrecht wijzen erop dat de willekeurige indeling in groepen is geslaagd. In Zeist zitten er in verband met de kleine steekproef grotere verschillen tussen de groepen.

Utrecht

Tabel 5 geeft achtergrondinformatie weer voor de vier experimentgroepen. De tabel laat zien dat er bij aanvang van het experiment geen grote verschillen tussen de controlegroep en de interventiegroepen zijn. Alleen de groep *Zelf in actie* lijkt een wat gunstigere arbeidsmarktpositie te hebben dan de controlegroep, wat zich bijvoorbeeld uit in een net iets groter aandeel hoogopgeleide deelnemers en een hoger looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. In de analyses wordt voor

⁴³ De categorieën 'Alleenstaand' en 'Alleenstaande ouder' zijn samengevoegd tot één categorie.

Tabel 5. Achtergrondkenmerken voor de vier experimentgroepen in Utrecht

Slechts enkele verschillen zijn statistisch significant, de randomisatie is geslaagd.

Achtergrond- kenmerk	Categorie	(1)	(2)	(3)	(4)
		Controle	ZIA	HIA	WL
Sekse (in %)	Man Sig.	51,1	52,9 0,72	45,2 0,26	50,3 0,88
Leeftijd (in %)	27-34 jaar	16,5	13,2	15,4	16,0
	35-44 jaar	21,3	28,0	21,8	25,1
	45-54 jaar	35,1	28,6	36,7	33,7
	55 jaar of ouder	27,1	30,2	26,1	25,1
	Sig.		0,26	0,98	0,85
Opleidings- niveau (in %)	Laag	53,7	43,4	49,5	42,2
	Middelbaar	22,9	25,4	26,1	26,7
	Hoog	19,1	27,0	22,3	26,2
	Onbekend	4,3	4,2	2,1	4,8
	Sig.		0,18	0,47	0,15
Migratie- achtergrond (in %)	Geen	35,1	39,7	37,2	37,4
	Westers	10,6	13,2	8,5	12,8
	Niet-westers	54,3	47,1	54,3	49,7
	Sig.		0,37	0,75	0,64
Bijstandsnorm/ leefvorm (in %)	Alleenstaand	63,3	64,6	62,2	66,8
	Alleenstaande ouder	18,1	15,9	18,1	14,4
	Samenwonend	18,6	19,6	19,7	18,7
	Sig.		0,84	0,96	0,62
Afstand tot arbeidsmarkt (in %)	Arrangement 1	25,0	25,9	26,1	25,1
	Arrangement 2	3,7	3,2	3,7	3,2
	Arrangement 3	32,5	32,3	31,9	33,2
	Arrangement 4	38,8	38,6	38,3	38,5
	Sig.		0,99	0,99	0,99
Bijstandsduur (in %)	Tot 1 jaar	<6	5,8	5,3	5,9
	1 tot 3 jaar	27-30	28,6	26,6	24,6
	3 jaar of meer	67-70	65,6	68,1	69,5
	Sig.		0,19	0,24	0,13
Looninkomen 6m (in euro)	Sig.	370,7	517,5 0,29	366,6 0,95	458,6 0,47
Looninkomen 24m (in euro)	Sig.	1.149,6	2.108,8 0,04	1.599,6 0,23	1.765,2 0,11
Aantal		188	189	188	187

Toelichting: Achtergrondkenmerken van deelnemers in de controlegroep (Kolom 1) en deelnemers in de drie interventiegroepen (Kolom 2-4). Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Looninkomen is het cumulatieve looninkomen in de 6 (of 24) maanden voor uitnodiging voor het onderzoek. Geen exacte cijfers voor bijstandsduur in Kolom 1 vanwege gevaar van onthulling. Er is een *chi-kwadraattoets* gebruikt om na te gaan of de controlegroep en de respectievelijke experimentgroep van elkaar verschillen. Voor looninkomen is een *t-toets* gebruikt. Sig. staat voor statistische significantie en geeft de *p*-waardes van de toets weer. Statistisch significante verschillen op 10%-niveau zijn vetgedrukt. Data afkomstig van het CBS, behalve arrangementindeling.

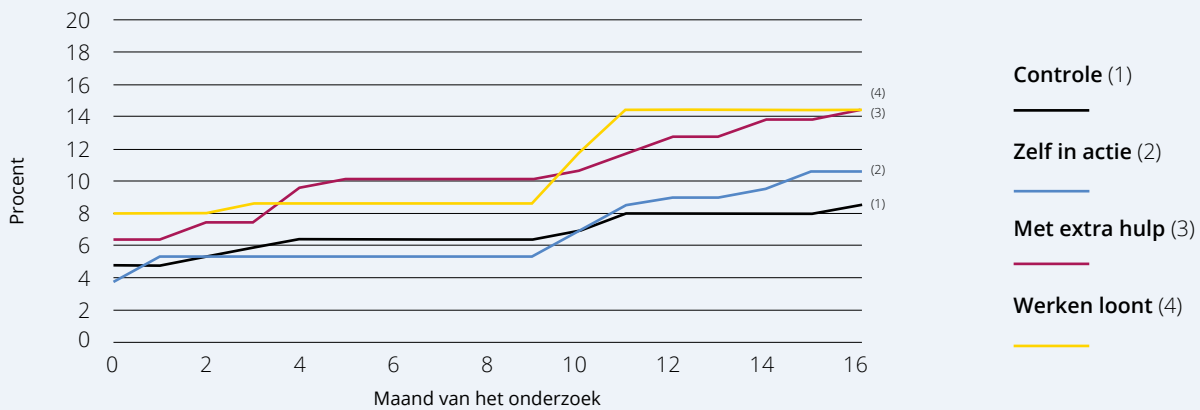
deze verschillen gecorrigeerd. Figuur 2-4 in Sectie 4 suggereren eveneens dat de willekeurige indeling is gelukt. Er treden geen grote verschillen met betrekking tot de uitkomstmaten op in de maand voor start van het onderzoek (maand 0).⁴⁴ Hetzelfde geldt voor de resultaten uit de nulmeting (beschikbaar op verzoek).

⁴⁴ Ook in de acht maanden voor start van de interventies (placebo test) treden er in nagenoeg alle maanden geen statistisch significante verschillen op. Resultaten beschikbaar op verzoek.

Zeist

De exacte cijfers voor Zeist kunnen we niet publiceren, omdat er in verband met kleine aantallen gevaar van onthulling bestaat. Voor Zeist valt op dat er al voor start van het experiment een verschil zit tussen de twee experimentgroepen met betrekking tot sommige uitkomstmaten. Dit is zeer waarschijnlijk toe te schrijven

Figuur 7. Percentage afmeldingen per experimentgroep en per maand in Utrecht

aan het kleine aantal deelnemers in Zeist, waardoor de kans op verschillen tussen groepen toeneemt. In de analyses voor Zeist wordt daarom ook gecorrigeerd voor de status van de uitkomstmaat in de maand van uitnodiging.

7.6 Afmeldingen van het onderzoek

Deelname aan het onderzoek was geheel vrijwillig. Deelnemers konden zich dus nog voor de start van de interventies, maar ook gedurende het onderzoek op elk moment en zonder opgaaf van redenen afmelden.⁴⁵ In het geval van afmelding vielen deelnemers weer terug in de reguliere bijstandsaanpak en werden zij niet meer benaderd voor een vragenlijst. Afmelders maken wel onderdeel uit van de analyse op basis van administratieve data (zie Sectie 10).

In totaal hebben weinig deelnemers zich afgemeld. In Utrecht waren er 90 afmelders, dat is 12,0% van alle ingelote deelnemers. Ongeveer de helft hiervan heeft zich voor start van de interventies afgemeld en de andere helft in de maanden daarna. Figuur 7 laat voor Utrecht de ontwikkeling van de afmeldingen per maand en experimentgroep zien, beginnend in maand 0 van het onderzoek (de maand van de loting). De figuur laat zien dat er naast de afmeldingen voor start van de interventies vooral afmeldingen na de eerste vervolgmeting (maand 8) hebben plaatsgevonden. De meeste afmeldingen zijn geregistreerd in de groepen *Met extra hulp in actie* en *Werken loont*. In de groep *Met extra hulp in actie* valt dit mogelijk te verklaren door het intensievere contact. En afmeldingen voor de groep *Werken loont* kunnen mogelijk worden verklaard door het gegeven dat het voor bepaalde mensen niet realistisch was om bij te verdienen (bijv. door ziekte). In Zeist waren er drie afmelders (8,6%).⁴⁶

Hoewel opgave van een reden voor afmelding niet verplicht was, hebben een aantal afmelders wel een reden genoemd. De meest genoemde redenen voor een afmelding vóór start van de interventies op 1 juni 2018 waren ‘geen tijd’, ‘ik zie het nut van het onderzoek niet in’ en ‘het onderzoek is niet wat ik ervan had verwacht’. De meest genoemde redenen voor een afmelding tijdens het onderzoek waren ‘geen tijd’, ‘ik zie het nut van het onderzoek niet in’ en ‘gezondheidsklachten’.

Voor een nadere verkenning geeft Tabel 6 het aantal en het percentage afmeldingen in Utrecht per experimentgroep opgesplitst naar drie peilmomenten weer. De peilmomenten zijn: (1) voor start van de interventies en vóórdat deelnemers over hun groep werden geïnformeerd, (2) voor start van de interventies, maar nadat deelnemers over hun groep werden geïnformeerd, en (3) tussen 1 juni 2018 en 1 oktober 2019, dus gedurende de looptijd van het experiment. Tabel 6 toont verder het totale aantal afmeldingen per groep. De tabel laat zien dat het merendeel van de deelnemers die zich voor start van de interventies hebben afgemeld nog niet op de hoogte waren van de groep waarin ze zijn ingedeeld. De afmeldingen zijn dan ook redelijk gelijk verdeeld over alle vier de groepen met wat meer afmeldingen in de

⁴⁵ Ook verhuizingen zijn geregistreerd als afmeldingen.

⁴⁶ Alle afmeldingen in Zeist hebben plaatsgevonden na start van de interventies. Er waren twee afmeldingen in de controlegroep en één afmelding in de interventiegroep.

Tabel 6. Afmeldingscijfers per experimentgroep in Utrecht op drie peilmomenten en totaal

Afmeldingen zijn beperkt gebleven en liggen wat hoger in de groepen HIA en WL.

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Moment van afmelding		Controle	ZIA	HIA	WL	Totaal
Voor start en voor informatie over groep						
Afgemeld	Aantal	8	3	5	9	25
	(%)	(4,3)	(1,6)	(2,7)	(4,8)	(3,3)
Deelnemers totaal	Aantal	188	189	188	187	752
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,12	0,40	0,80	
Voor start en na informatie over groep						
Afgemeld	Aantal	0	4	7	6	17
	(%)	(0,0)	(2,1)	(3,7)	(3,2)	(2,3)
Deelnemers totaal	Aantal	188	189	188	187	752
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,04	0,01	0,01	
Gedurende het onderzoek						
Afgemeld	Aantal	8	13	15	12	48
	(%)	(4,3)	(6,9)	(8,0)	(6,4)	(6,4)
Deelnemers totaal	Aantal	188	189	188	187	752
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,27	0,13	0,35	
Totaal						
Afgemeld	Aantal	16	20	27	27	90
	(%)	(8,5)	(10,6)	(14,4)	(14,4)	(12,0)
Deelnemers totaal	Aantal	188	189	188	187	752
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,49	0,08	0,07	

Toelichting: Aantal deelnemers afgemeld t.o.v. het totale aantal deelnemers op drie peilmomenten en het totaal van de drie peilmomenten tezamen. Gegevens voor de controlegroep in Kolom 1, de drie interventiegroepen in Kolom 2-4 en de totale onderzoeksgroep in Kolom 5. Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Er is een *chi-kwadraattoets* gebruikt om na te gaan of de controlegroep en de respectievelijke interventiegroep van elkaar verschillen. Sig. staat voor statistische significantie en geeft de *p*-waarden van de toets weer. Statistisch significante verschillen op 10%-niveau zijn vetgedrukt.

groepen *Met extra hulp in actie* en *Werken loont*. Na informatie over de groepsindeling is er maar een klein aantal afmeldingen (2,3%) bijgekomen.

7.7 Conclusies en beperkingen steekproef

Ondanks de moeilijke bereikbaarheid van (een deel van) de doelgroep en de vrijwillige deelname, heeft een behoorlijke groep zich aangemeld voor het onderzoek: rond 10% van de doelgroep. De manier van uitnodigen – schriftelijk en alleen in het Nederlands – verklaart mogelijk waarom de onderzoeksgroep verschilt van de hele doelgroep. Net als het soort interventies: als deze niet aansluiten op de persoonlijke situatie of behoefte ligt deelname minder voor de hand. Overigens zijn de afmeldingen beperkt gebleven, ook direct nadat deelnemers geïnformeerd waren over de groepsindeling. Aangezien de willekeurige indeling in groepen is geslaagd, kunnen we een gevonden verschil tussen experimentgroepen interpreteren als het causale effect van een andere behandeling. Deze effecten hebben wel betrekking op een groep bijstandsgerechtigden die wat dichter bij de arbeidsmarkt staat dan de gemiddelde bijstandsgerechtigde die in aanmerking kwam voor het onderzoek. De grootte van de experimentgroepen (rond 190 deelnemers per groep) vormt een beperking. Hierdoor kunnen weinig uitspraken worden gedaan over kleine effecten en op het niveau van subgroepen. In de analyses passen we technieken toe die de statistische zekerheid kunnen vergroten.

“Iedereen heeft natuurlijk zijn eigen verhaal en zijn eigen klachtenbeeld. En ja, ik bedoel, ik zit niet voor mijn lol thuis. Misschien iemand anders wel dat kan ik natuurlijk niet beoordelen. (...) Dus het feit dat je gehoord wordt dat maakt echt wel een verschil. En een vast contactpersoon wat ik al zei. Dat is heel fijn.”

Deelnemer groep Met Extra hulp in actie

8. Uitvoering

8.1 Projectorganisatie

Het organogram van de projectorganisatie in Figuur 8 laat zien hoe het onderzoek is georganiseerd. De gemeente Utrecht heeft vijf sporen gedefinieerd en bemenst. Daarboven zit een stuurgroep met projectleider die in nauw contact stond met de onderzoekers aan de universiteit. Binnen het spoor *Dienstverlening* is een groep klantmanagers gevormd die voor de interventie *Met extra hulp in actie* is ingezet. Onderzoekers van de universiteit hebben waar nodig en zinvol ook direct contact gehad met de diverse sporen.

8.2 De reguliere bijstandsaanpak in Utrecht en Zeist

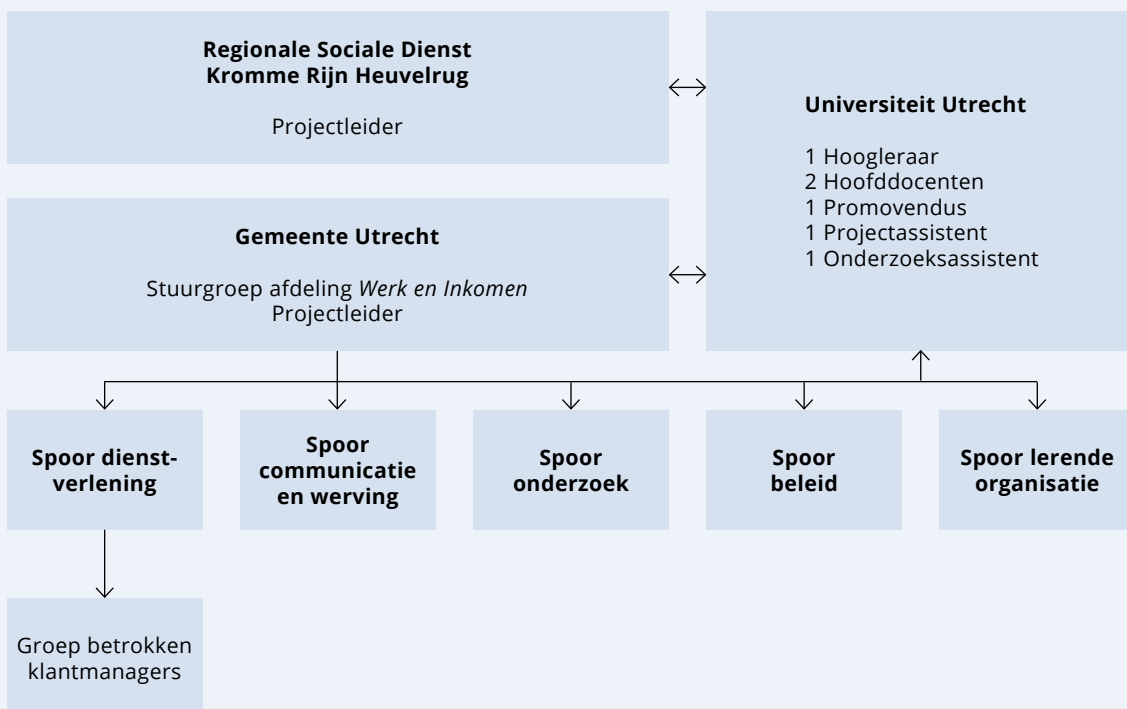
Omdat de effecten van de beschreven interventies worden gemeten ten opzichte van een controlegroep die de reguliere aanpak geniet, is het belangrijk deze voor Utrecht en Zeist ook nader toe te lichten. We gaan daarbij in op de dienstverlening die bijstandsgerechtigden ontvangen en de regels en verplichtingen die zij moeten naleven.

Utrecht

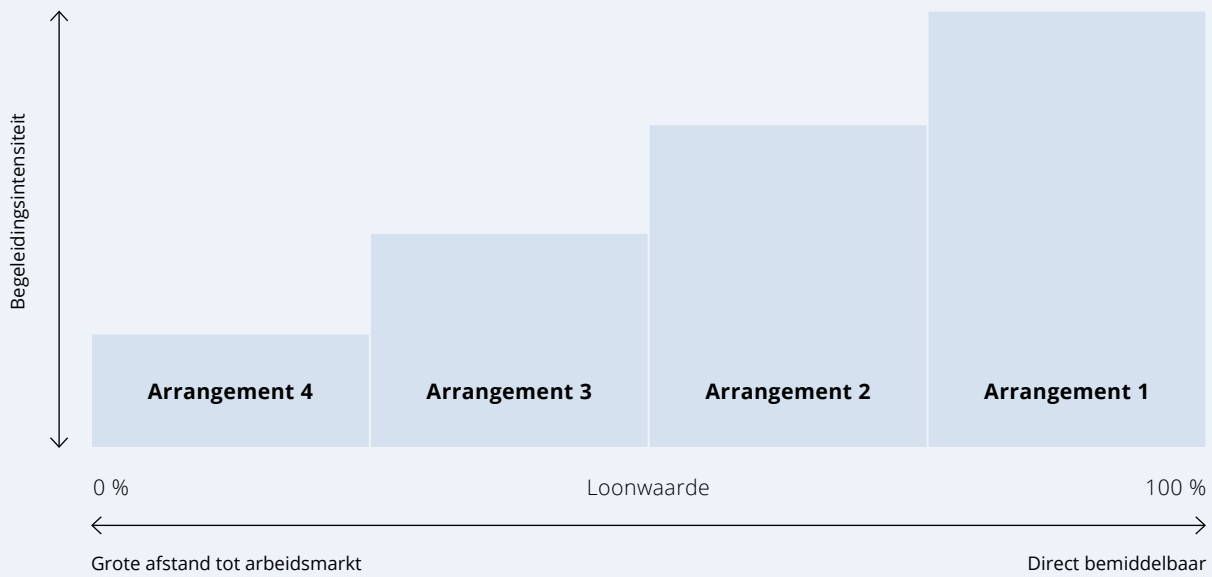
(a) Dienstverlening

Binnen de gemeente Utrecht is de afdeling *Werk en Inkomen* verantwoordelijk voor de begeleiding van bijstandsgerechtigden. Voor haar dienstverlening maakt *Werk en Inkomen* gebruik van zogenoemde *arrangementen*. De arrangementindeling is kort samengevat een klantenindeling op basis van de afstand tot de arbeidsmarkt

Figuur 8. Organogram projectorganisatie

Figuur 9. Visuele representatie van de vier arrangementen

en wordt vastgelegd na het intakegesprek met een klantmanager (zie Figuur 9 voor een visuele representatie). De klanten met de grootste kans op uitstroom krijgen de meeste begeleiding. De klantenindeling is in eerste instantie gebaseerd op een aantal objectieve criteria, zoals werkervaring, opleidingsniveau, fysieke problematiek of psychische problemen. Soms wordt ook het subjectieve oordeel van de betreffende klantmanager meegenomen.

Hieronder worden de vier arrangementen verder uitgelegd:

- **Arrangement 1 – direct naar werk** is bedoeld voor klanten met een kleine afstand tot de arbeidsmarkt. De verwachting is dat klanten in deze groep vrijwel direct aan het werk kunnen. De focus van de dienstverlening ligt daarom op bemiddeling naar betaald werk. Klanten volgen onder andere een door *Werk en Inkomen* ontwikkelde *Startweek* van vier dagdelen met als doel zo snel mogelijk terug te keren naar de arbeidsmarkt. Voor deze groep worden doorgaans geen instrumenten of programma's ingezet.⁴⁷
- In **arrangement 2 – werk staat voorop** worden klanten ondersteund die in staat zijn om te werken, maar die een structurele arbeidsbeperking hebben waardoor zij niet zelfstandig in staat zijn het minimumloon te verdienen. Zij hebben extra ondersteuning nodig om op een reguliere of aangepaste werkplek te kunnen gaan functioneren. De ondersteuning die de gemeente kan bieden is bijvoorbeeld loonkostensubsidie of speciale vacatures bedoeld voor mensen met een indicatie banenafpraak. Daarnaast wordt van de klantmanagers verwacht dat die ook wat extra's doen om tot een succesvolle match te komen.
- **Arrangement 3 – werken als opstap** bevat klanten met een iets grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Bijstandsgerechtigden in deze groep zijn vaak al een langere tijd werkloos en de verwachting is dat zij tussen de drie en twaalf maanden nodig zullen hebben om werk te vinden. In veel gevallen moeten klanten in deze groep weer 'werkfit' worden. Instrumenten en programma's die voor deze groep worden ingezet zijn bijvoorbeeld taaltrainingen en programma's voor het aanleren van werknemersvaardigheden, zoals op tijd komen en samenwerken. Daarnaast krijgen klanten arbeidsplekken aangeboden zoals: werkervaringsplaatsen, leerbanen, BBL-trajecten⁴⁸ en regulier betaald werk.

⁴⁷ In de *Startweek* werken klanten bijvoorbeeld aan hun curriculum vitae, aan sollicitatievaardigheden en leggen contact met uitzendbureaus.

⁴⁸ BBL staat voor Beroeps Begeleidende Leerweg. Werken en leren worden in deze opleiding met elkaar gecombineerd.

- In **arrangement 4 – meedoen naar vermogen** zitten klanten met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt. De kans op een duurzame terugkeer naar betaald werk is voor deze groep op dit moment klein, meestal als gevolg van psychische en/of lichamelijke klachten. De dienstverlening aan deze groep is niet primair gericht op begeleiding naar betaald werk, maar op meedoen naar vermogen. De ondersteuning vindt plaats in samenwerking met buurtteams. De afdeling *Werk en Inkomen* heeft meestal één keer in het jaar contact met de klant.

Naast deze vier arrangementen zijn er aanpakken voor specifieke doelgroepen, te weten statushouders, jongeren (onder 27), ouderen en alleenstaande ouders.

Werk en Inkomen onderscheidt twee vormen van dienstverlening, te weten (1) re-integratieactiviteiten en (2) baanbemiddeling. Re-integratieactiviteiten omvatten een scala aan instrumenten en programma's die de terugkeer naar betaald werk moeten bevorderen. De activiteiten worden vooral ingezet voor arrangement 3. Baanbemiddeling betreft zowel betaald als onbetaald werk. Vacatures voor betaald werk worden vooral gericht aan klanten in arrangement 1. Bemiddeling naar onbetaald werk vindt plaats bij verschillende arrangementen. Hoewel de begeleiding richting werk primair bij de klantmanagers van *Werk en Inkomen* ligt, zullen klanten in het kader van de dienstverlening ook in aanraking komen met andere partijen of partnerorganisaties (bijvoorbeeld uitzendbureaus).

De contactfrequentie van bijstandsgerechtigden met *Werk en Inkomen* is vooral afhankelijk van het arrangement. Klanten met een kleine afstand tot de arbeidsmarkt (arrangement 1) hebben over het algemeen vaker contact dan een bijstandsgerechtigde in arrangement 3 of 4. In Utrecht wordt er geen gebruik gemaakt van vaste klantmanagers (met uitzondering van arrangement 2), wel bestaan er vaste teams.⁴⁹ Het aantal klanten per klantmanager verschilt per team, maar ligt gemiddeld rond de 100 à 150 klanten per klantmanager.

Utrecht maakt geen gebruik van uitstroompremies voor klanten, wel zijn er twee verschillende uitstroompremies voor werkgevers: (1) Om werkgevers te bewegen werkenden in deeltijd meer uren aan te bieden (*plusbonus*) en (2) om werkgevers te stimuleren klanten een duurzame arbeidsovereenkomst aan te bieden (*plaatsingsbonus*).

Utrecht maakt gebruik van de wettelijke vrijlatingsregeling voor inkomsten uit werk. Een bijstandsgerechtigde mag in de reguliere bijstand zes maanden lang 25% van zijn bijverdiensten bovenop de bijstandsuitkering houden, tot maximaal 202,- euro netto per maand (stand juni 2018).

(b) Regels en verplichtingen

Utrecht volgt de Participatiewet die voorschrijft dat iedereen volledig meewerkt aan zijn re-integratie. Maatregelen worden opgelegd wanneer klanten niet op afspraken verschijnen, wanneer zij niet de volle medewerking verlenen aan re-integratieactiviteiten of bij (meermaals) weigeren van vacatures. Een speciaal ingericht team kijkt naar elke potentiële maatregel en levert maatwerk voor elk individu. Hierdoor is het mogelijk dat sommige klanten geen maatregel krijgen, terwijl zij zich niet aan de afspraken hebben gehouden. Utrecht kent geen verplichte tegenprestatie.

Zeist

Omdat in Zeist enkel een verandering betreffende de vrijlating van inkomsten wordt onderzocht, richt de omschrijving van de reguliere bijstandsaanpak in Zeist zich slechts op dit aspect. Net als Utrecht kent Zeist in de reguliere bijstand een vrijlating van inkomsten uit werk van 25% tot maximaal 202,- euro netto per maand voor een maximale periode van zes maanden.

⁴⁹ Een bijstandsgerechtigde heeft dus in principe contact met verschillende klantmanagers.

8.3 Dienstverleningskader in de vier experimentgroepen

Om de vier experimentgroepen in de praktijk te implementeren is er per groep een dienstverleningskader opgesteld. Doel van het kader was om voor een precieze (wat wordt er getest?) en zuivere (krijgt iedereen dezelfde aanpak?) uitvoering van de groepsaanpakken door de afdeling *Werk en Inkomen* en de Regionale Sociale Dienst te zorgen. Voor de uitvoering van sommige aanpakken bestond er tevens een groep betrokken klantmanagers. Hieronder geven we meer informatie over de vorming en opleiding van deze groep betrokken klantmanagers gevolgd door een weergave van het dienstverleningskader per experimentgroep. De implementatie van de onderzoekaanpakken is door de onderzoekers van de Universiteit Utrecht voortdurend gemonitord. Voor meer informatie over de monitoring zie Sectie 8.4.

(a) De klantmanagers van *Weten wat werkt* in Utrecht

Voor het onderzoek is er in de gemeente Utrecht een groep betrokken oftewel *dedicated* klantmanagers gevormd en opgeleid. Dit omdat de te onderzoeken bijstandsaanpakken *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* sterk afwijken van de reguliere bijstandsaanpak en de reguliere werkwijze van de afdeling *Werk en Inkomen*. Doel van de groep betrokken klantmanagers is om te voorkomen dat de implementatie van de aanpakken verwaterd of onjuist wordt uitgevoerd.

De groep betrokken klantmanagers was verantwoordelijk voor de volgende drie taken:

1. Dienstverlening aan deelnemers in de groep *Met extra hulp in actie*.
2. Aanspreekpunt voor deelnemers in de groep *Zelf in actie* bij vragen over mogelijkheden voor hulp en ondersteuning.
3. Aanspreekpunt voor deelnemers in alle groepen bij vragen over het onderzoek (bijv. afmelden van het onderzoek, timing van de vragenlijsten).

De reguliere klantmanagers van *Werk en Inkomen* kregen voor de start van het onderzoek de kans om zichzelf op te geven als betrokken klantmanager. Uiteindelijk is er een groep van zes betrokken klantmanagers gevormd met een totale capaciteit van 100 uur per week.⁵⁰ De groep is voorzien van werkinstructies en volgde een speciale opleiding over de invulling van de verschillende bijstandsaanpakken. Daarnaast kreeg de groep een training in de uitvoering van de Yucelmethode.⁵¹ De groep klantmanagers is niet ingezet voor de begeleiding in het kader van reguliere dienstverlening.

Na de start van het onderzoek waren de betrokken klantmanagers aanwezig bij de volgende activiteiten om de onderlinge afstemming en verdere ontwikkeling te bevorderen:

- Een wekelijks groepsoverleg met hun leidinggevende.
- Een tweewekelijks zogeheten *leeratelier*, voor casuïstiek en intervisie. De onderzoekers van de universiteit waren betrokken bij een aantal overleggen waarin casuïstiek werd behandeld. Dit om meer te weten te komen over de daadwerkelijke praktische implementatie.
- Er zijn drie workshops verzorgd door de onderzoekers van de universiteit. De workshops gingen over: (1) Rolvast werken in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie*, (2) waardevrije gespreksvoering, en (3) rolvast bellen naar de groep *Zelf in actie*.
- Tot slot vond er op 17 april 2019 in Utrecht een bijeenkomst plaats voor klantmanagers uit de verschillende experimenterende gemeenten met als insteek om van elkaar te leren op het gebied van dienstverlening voor de groep *Met extra hulp in actie*.

⁵⁰ De caseload voor betrokken klantmanagers lag op ongeveer 40-50 klanten.

⁵¹ De Yucelmethode is ingezet voor startgesprekken in de groep *Met extra hulp in actie*. De methode maakt middels het bouwen met blokken een visuele weergave van de huidige en de gewenste levenssituatie. Dit activeert klanten om vanuit eigen regie te bouwen aan herstel. Voor meer informatie zie <https://www.yucelmethode.nl>.

(b) Dienstverleningskader groep *Zelf in actie*

Deelnemers in de groep *Zelf in actie* waren niet verplicht te solliciteren, betaald werk te accepteren of deel te nemen aan re-integratieactiviteiten die worden aangeboden door *Werk en Inkomen*. Het uitgangspunt voor de dienstverlening aan deelnemers in deze groep was:

De deelnemer bepaalt zelf de wijze waarop hij/zij zoekt naar betaald werk of andere vormen van participatie. De regie voor re-integratie ligt bij de deelnemer.

Deelnemers konden daarom zelf kiezen of zij gebruik wilden maken van het reguliere dienstverleningsaanbod van *Werk en Inkomen*. Met elke deelnemer is aan het begin van het onderzoek (juni 2018) een telefonisch startgesprek gevoerd. In dat gesprek kwamen een aantal onderwerpen aan bod:

- Informatie over de groepsaanpak;
- Keuze voor reguliere dienstverlening of niet;
- Informatie dat deze keuze te allen tijde kan worden aangepast;
- Informatie dat *Werk en Inkomen* ook in de toekomst mag worden benaderd voor hulp en bij vragen.

Bij keuze voor de reguliere dienstverlening ontvingen deelnemers het reguliere aanbod en werden daarin begeleid door de groep betrokken klantmanagers. Bij afwijzing van de reguliere dienstverlening zijn door *Werk en Inkomen* de volgende stappen ondernomen:

- Relevante partijen werden op de hoogte gebracht (bijv. contractpartners i.v.m. mogelijke afmeldingen van programma's en trajecten).
- Lopende programma's en trajecten werden stopgezet indien deelnemers dat wilden.
- Deelnemers werden niet meer actief benaderd voor de werkcontactdag, de wijkcontactdag⁵², individuele gesprekken, voor programma's en trajecten of voor vacatures.

De keuze voor acceptatie of afwijzing van de reguliere dienstverlening is door *Werk en Inkomen* geregistreerd. Naar aanleiding van de startgesprekken hadden 12 deelnemers (6,3%) gekozen voor de reguliere dienstverlening. In de loop van het onderzoek zijn geen deelnemers van gedachten veranderd.

Het wettelijke kader (AMvB) verplichtte de gemeente om halfjaarlijks contact op te nemen met deelnemers in de groep *Zelf in actie*. In januari 2019 en oktober 2019 zijn de deelnemers daarom telefonisch benaderd. In het telefoongesprek kwamen de volgende vragen aan bod: "Hoe gaat het met u? Lukt het om zelf in actie te komen? Wat doet u om zelf in actie te komen?". Het tweede gesprek in oktober 2019 was tevens het exitgesprek voor het onderzoek. De halfjaarlijkse gesprekken alsmede de startgesprekken zijn gevoerd door de groep betrokken klantmanagers.

(c) Dienstverleningskader groep *Met extra hulp in actie*

In de groep *Met extra hulp in actie* kregen deelnemers extra hulp en begeleiding aangeboden van *Werk en Inkomen*. Alle regels en verplichtingen bleven voor deze groep hetzelfde als in de reguliere bijstandsaanpak. Het uitgangspunt voor de dienstverlening aan deelnemers in deze groep was:

De deelnemer krijgt extra hulp en begeleiding aanvullend op de bestaande reguliere dienstverlening. De extra hulp en begeleiding wordt in samenspraak met de deelnemer bepaald, maar is in ieder geval een intensivering ten opzichte van de reguliere situatie.

⁵² De wijkcontactdagen worden maandelijks in verschillende wijken in Utrecht georganiseerd. Op de wijkcontactdag worden bijstandsgerechtigden uit arrangement 4 op een laagdrempelige manier geïnformeerd over regelingen in de bijstand.

De begeleiding van deelnemers in deze groep is verzorgd door de groep betrokken klantmanagers van *Werk en Inkomen*. In tegenstelling tot de reguliere werkwijze hadden deelnemers in deze groep te maken met een vaste klantmanager. De caseload van de betrokken klantmanagers is grofweg gehalveerd van ongeveer 100-150 klanten naar 40-50 klanten. De begeleiding was coöperatief van aard. Dit houdt in dat de begeleiding gezamenlijk met de deelnemer is vormgegeven en minder zoals in de reguliere werkwijze vanuit de klantmanager opgelegd. Een ander belangrijk aspect hield in dat de extra hulp en begeleiding een meerwaarde moest bieden voor de deelnemers.

Elke deelnemer kreeg aan het begin van het onderzoek (juni t/m augustus 2018) een individueel startgesprek om de behoefte aan extra dienstverlening te inventariseren. Voor deze gesprekken is een aangepaste, lichtere versie van de zogeheten Yucelmethode ingezet. Dat is een methode die zich richt op het visueel maken van belastende én ondersteunende factoren in iemands leefomgeving. Vervolgens is gekeken of er aan de behoeftes tegemoet kon worden gekomen met het reguliere dienstverleningsaanbod of met een palet van extra begeleidingsmogelijkheden voor de verschillende doelgroepen en arrangementen.

De extra begeleidingsmogelijkheden zijn vastgelegd in een zogeheten *menukaart*. Het extra aanbod uit de menukaart realiseerde *Werk en Inkomen* deels zelf en deels met behulp van partners in de stad. Voorbeelden van dit aanbod zijn: een adviesgesprek op maat met een collega van *Werk en Inkomen* of een assertiviteits-training van *U Centraal* (voor de volledige menukaart, zie de [online bijlage](#)). Inzet van onderdelen uit de menukaart kon per deelnemer verschillen.

(d) Dienstverleningskader groep *Werken loont*

In de groep *Werken loont* bleven bijna alle regels en verplichtingen van de normale bijstandsaanpak gelden. De enige regeling die veranderde was de bijverdienregeling. Deelnemers in deze groep bleven daarom het reguliere dienstverleningsaanbod van *Werk en Inkomen* ontvangen en zijn (verder) begeleid door de reguliere klantmanagers.

Als deelnemers in deze groep naast hun uitkering werkten, mochten zij 50% (i.p.v. 25%) van hun inkomsten uit arbeid houden, tot een maximumbedrag van 202,- euro netto per maand (ook in de reguliere dienstverlening is het maximum bijverdienbedrag 202,- euro). Dat mocht gedurende de hele looptijd van het experiment (i.p.v. maximaal zes maanden volgens de reguliere bijverdienregeling).

Deelnemers in deze groep zijn direct na de loting (mei 2018) geïnformeerd over de verruimde bijverdienregeling. Daarnaast werd er door *Werk en Inkomen* in november 2018 een informatieve workshop gegeven over de verruimde bijverdienregeling en de wisselwerking van toeslagen en de bijverdiensten naast de uitkering, met in uitzonderlijke gevallen een mogelijke naheffing van de belastingdienst. De workshops waren vrijblijvend en alle deelnemers in deze groep ontvingen een uitnodiging. De datum van de workshop werd zo gekozen dat deelnemers de informatie konden benutten bij hun belastingaangifte.

(e) Dienstverleningskader groep *Metten wat werkt* (controle)

In de groep *Metten wat werkt* veranderde er niets gedurende de onderzoeksperiode. Deelnemers ontvingen het reguliere dienstverleningsaanbod van *Werk en Inkomen* of de Regionale Sociale Dienst en zijn (verder) begeleid door de reguliere klantmanagers. Om te voorkomen dat deelnemers in deze groep anders zouden worden behandeld, was het voor klantmanagers niet zichtbaar welke bijstandsgerechtigden in deze groep waren ingeloot. Als dank voor hun deelname aan het onderzoek ontvingen deelnemers in deze groep na afloop van het onderzoek (januari 2020) zoals aangekondigd een cadeaubon ter waarde van 40,- euro.

(f) **Schriftelijke communicatie naar deelnemers**

De gemeente Utrecht heeft verschillende brieven gestuurd naar deelnemers in het onderzoek. Voorbeelden zijn uitnodigingsbrieven in de groep *Met extra hulp in actie* en brieven die zijn verstuurd aan deelnemers in de groep *Zelf in actie* die herhaaldelijk niet reageerden op het halfjaarlijkse telefoontje. Deze brieven zijn gebaseerd op reguliere correspondentie van de gemeente en zijn op de volgende vier punten aangepast om beter aan te sluiten bij de interventies:

- De brieven zijn persoonlijker gemaakt.
- De brieven toonden waardering voor deelname aan het onderzoek.
- De brieven boden meer handelingsperspectief.
- Indien van toepassing is pas in vervolgcorrespondentie gerefereerd aan maatregelen en boetes bij het eventueel niet reageren of naleven.

(g) **Verlenging van het onderzoek**

Het onderzoek is gaandeweg verlengd met drie maanden (tot en met 31 december 2019) om de transitie naar de reguliere aanpak niet gelijk te laten lopen met de laatste veldwerkronde. De drie maanden verlenging is benut om deelnemers zorgvuldig te informeren⁵³ (telefonisch of persoonlijk) over de overgang naar de reguliere aanpak en om deelnemers voldoende tijd en ruimte te geven voor mogelijke aanpassingen. Uitkomsten zijn vooralsnog gemeten tot en met september 2019 (maand 16).

8.4 **Monitoring van de implementatie**

Een veldexperiment kan worden beïnvloed door een aantal omgevingsfactoren die de vooraf opgestelde interventies kunnen aantasten. Daarom is de praktische implementatie van de verschillende onderzoekaanpakken gedurende de hele looptijd van het onderzoek door de onderzoekers van de Universiteit Utrecht gemonitord. De monitoring was zowel ad hoc als op basis van data.

(a) **Ad hoc monitoring**

Gedurende de hele looptijd van het onderzoek vond er een (twee)wekelijks overleg plaats tussen de onderzoekers en de projectgroep van de gemeente Utrecht, waarbij personen uit alle sporen van de gemeentelijke projectgroep betrokken waren. Tijdens deze overleggen is regelmatig gesproken over de stand van de praktische implementatie. Daarnaast zijn de onderzoekers aanwezig geweest bij een aantal overleggen met klantmanagers en leidinggevendenden die betrokken waren bij de uitvoering om casuïstiek te bespreken. Ook zijn de onderzoekers voortdurend in contact geweest met de projectleider van de gemeente Zeist. We hebben in die tijd geen afwijkingen van het experimentele protocol gesignaleerd.

(b) **Monitoring op basis van data over contactmomenten**

Voor de monitoring op basis van data is er ten eerste gekeken naar administratieve data over het aantal contactmomenten tussen de afdeling *Werk en Inkomen* en deelnemers aan het onderzoek. In de data over het aantal contactmomenten kunnen aanwijzingen worden gevonden of er tussen de groepen een objectief verschil is geweest met betrekking tot de intensiteit van begeleiding. Hierbij gaat het nadrukkelijk om een indicatie, omdat bijvoorbeeld alleen het plaatsvinden van een contactmoment wordt geregistreerd en niet de duur daarvan. En mogelijk heeft de registratie van contactmomenten in sommige groepen nauwkeuriger plaatsgevonden dan in andere.

⁵³ Deelnemers zijn pas benaderd nadat ze de laatste vragenlijst hadden ingevuld.

Tabel 7. Gemiddeld aantal contactmomenten per deelnemer en experimentgroep tijdens het onderzoek

De contactintensiteit verschilt per groep, de implementatie van de interventies is geslaagd.

		(1)	(2)	(3)	(4)
		Controle	ZIA	HIA	WL
Fysiek	Aantal	1,4	0,4	2,7	1,2
Niet-fysiek	Aantal	7,7	3,9	14,3	9,3
Totaal	Aantal	9,1	4,3	17,0	10,6

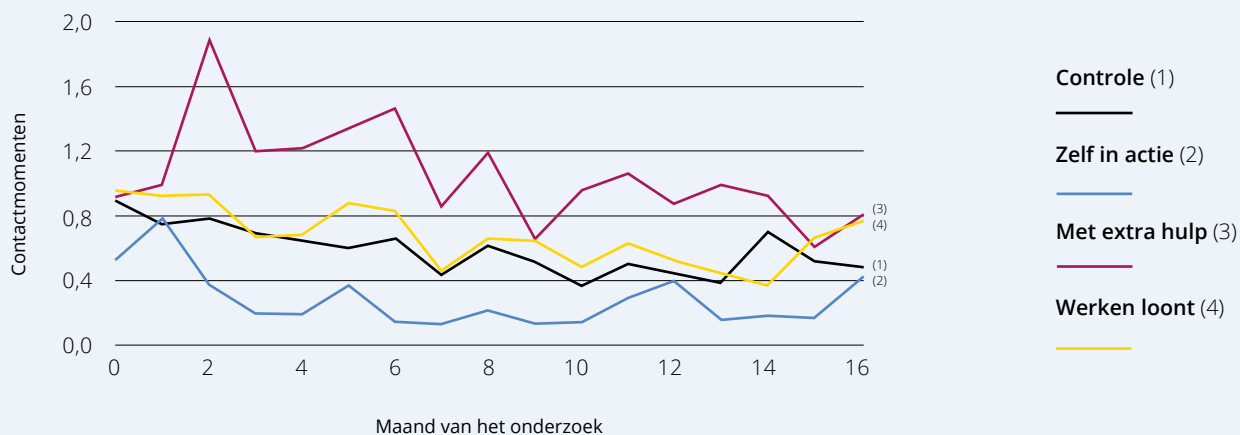
Toelichting: Gemiddeld aantal contactmomenten (fysiek, niet-fysiek, totaal) per deelnemer in de vier experimentgroepen in de tijd van jun 2018 t/m sep 2019. Fysiek: gesprek, groepsbijeenkomst. Niet-fysiek: e-mail, telefoontje, brief. Alleen contactmomenten die zijn geïnitieerd door *Werk en Inkomen*. Het betreft data van alle 662 deelnemers die aan het eind van het onderzoek nog stonden aangemeld. Gegevens voor de controlegroep in kolom 1 en de drie interventiegroepen in kolom 2-4. Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Data afkomstig van de gemeente Utrecht.

Tabel 7 geeft het gemiddelde aantal geregistreerde contactmomenten weer per deelnemer en experimentgroep gedurende de totale looptijd van het onderzoek. Het aantal contactmomenten is daarbij opgesplitst in fysieke (gesprek, groepsbijeenkomst) en niet-fysieke (e-mail, telefoontje, brief) contactmomenten. Opgenomen zijn alleen door *Werk en Inkomen* geïnitieerde contactmomenten. De tabel laat zien dat een gemiddelde deelnemer in de controlegroep gedurende de zestien maanden van het onderzoek in totaal ongeveer 9 keer door *Werk en Inkomen* is benaderd. Een gemiddelde deelnemer in *Zelf in actie* is met ongeveer 4 keer half zo vaak benaderd. Een gemiddelde deelnemer in *Met extra hulp in actie* is met 17 keer ongeveer tweemaal zo vaak benaderd. De gemiddelde deelnemer in *Werken loont* is met ongeveer 11 keer even vaak benaderd als een gemiddelde deelnemer in de controlegroep. Deze descriptieve observatie is in overeenstemming met de vooraf opgestelde interventies.

De gegevens in Figuur 10 onderbouwen deze bevindingen. Deze figuur laat dezelfde gegevens zien als Tabel 7 maar op maandelijkse basis. De figuur geeft aan dat het gemiddelde aantal contactmomenten per groep vanaf maand 1 van het onderzoek (juni 2018) uit elkaar loopt.⁵⁴ De spreiding zet zich voort tot het eind van de onderzoeksperiode. Alleen groep *Werken loont* blijft, zoals verwacht, op hetzelfde niveau als de controlegroep.

⁵⁴ Groep *Zelf in actie* had al in maand 0 minder contact omdat het contact direct na de loting werd verminderd. Doordat de groep in de eerste maand werd gebeld over hun groepsindeling is er kort een stijging te zien.

Figuur 10. Gemiddeld aantal contactmomenten per experimentgroep en maand in Utrecht (N=662)

Tabel 8. Veranderingen in arrangementindeling in de eerste negen maanden per experimentgroep

De implementatie van de interventies is geslaagd.

		(1)	(2)	(3)	(4)
		Controle	ZIA	HIA	WL
Arrangement omlaag	Procent	4,5	1,1	14,9	4,2
Arrangement omhoog	Procent	7,8	6,2	17,3	9,7
Totaal (omhoog en omlaag)	Procent	12,3	7,3	32,2	13,9

Toelichting: Percentage deelnemers in de vier experimentgroepen dat in de tijd van jun 2018 t/m maart 2019 in een ander arrangement is ingedeeld vergeleken met het arrangement voor start van het onderzoek. Arrangement omhoog: kortere afstand tot de arbeidsmarkt. Arrangement omlaag: langere afstand tot de arbeidsmarkt. De data betreft alle 689 deelnemers die in maart 2019 waren aangemeld. Gegevens voor de controlegroep in Kolom 1 en de drie interventiegroepen in Kolom 2-4. Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Data afkomstig van de gemeente Utrecht.

(c) Monitoring op basis van data over arrangementindeling

Naast de data over contactmomenten is er gekeken naar de arrangementindeling vóór en in maand 9 van het onderzoek. Ook deze data suggereren dat de intensiteit van begeleiding per experimentgroep verschilde. In Tabel 8 is te zien hoeveel procent van de deelnemers in een experimentgroep binnen de eerste negen maanden van het onderzoek door een klantmanager van *Werk en Inkomen* in een ander arrangement is ingedeeld. In de controlegroep en de groep *Werken loont* zijn 12-14% van de deelnemers ingedeeld in een ander arrangement. Tussen de twee groepen is dus geen groot verschil zichtbaar. In de groep *Met extra hulp in actie* daarentegen zijn ongeveer drie keer zo veel deelnemers (32,1%) heringedeeld. Het percentage herindelingen ligt het laagst in de groep *Zelf in actie* (7,3%). Ervan uitgaand dat een herindeling gebaseerd is op contact met de bijstandsgerechtigde en kennis over diens situatie, wijzen de data over arrangementindeling op duidelijke verschillen in begeleiding tussen de groepen.

8.5 Conclusies en beperkingen uitvoering

De data over contactmomenten en arrangementindeling wijzen erop dat de implementatie van de drie alternatieve aanpakken volgens protocol is uitgevoerd en is geslaagd. Ook tijdens de wekelijkse gesprekken met het projectteam van de gemeente hebben we geen afwijkingen van het protocol gesignaleerd. Wel waren er enkele geluiden van deelnemers te vernemen dat de aanpak in *Met extra hulp in actie* minder hulp en begeleiding bood dan verwacht. Als beperking is te noemen dat klantmanagers die deelnemers in *Met extra hulp in actie* hebben begeleid, zichzelf konden opgeven en tijdens het onderzoek niet rouleerden. We moeten ons realiseren dat het effect van de begeleiding door deze specifieke groep klantmanagers in de effecten voor deze groep is verweven. Een aselechte keuze van klantmanagers evenals periodiek rouleren was echter niet haalbaar binnen de organisatie van de afdeling *Werk en Inkomen*. Deze beperking treedt niet op voor deelnemers in andere groepen, omdat deze onveranderd door een team van reguliere klantmanagers zijn begeleid (controlegroep en *Werken loont*) of vrijwel geen begeleiding hebben ontvangen (*Zelf in actie*).

*“Bijverdienen geeft
lucht. En het is ook
een gevoel van
waardering voor
wat je wel doet.”*

Deelnemer groep *Werken loont*

9. Dataverzameling (kwantitatieve data)

9.1 Operationalisering van variabelen

Er zijn in het onderzoek drie categorieën variabelen gebruikt:

1. **Achtergrondvariabelen.** Dit zijn variabelen die achtergrondkenmerken van de deelnemer meten, zoals geslacht, opleidingsniveau of leeftijd. Een aantal achtergrondvariabelen worden in de analysemodellen als covariaten toegevoegd om voor kleine compositieverschillen tussen de experimentgroepen te corrigeren en de effecten van de verschillende aanpakken nauwkeuriger te kunnen schatten.
2. **Objectieve uitkomstmaten.** Dit zijn variabelen die de objectieve arbeidsmarktstatus van de deelnemer in beeld brengen. De gebruikte definities zijn afgestemd met het Centraal Planbureau (CPB) en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Deze variabelen zijn gebaseerd op informatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Zie Sectie 9.2 voor meer informatie over de administratieve databronnen.
3. **Subjectieve uitkomstmaten.** Dit zijn variabelen die de door de deelnemer ervaren leef- en gezondheidssituatie in beeld brengen. Deze variabelen zijn gebaseerd op informatie uit de vragenlijsten.

Tabel 9-11 geven alle gebruikte variabelen weer. Voor de subjectieve uitkomstmaten is weergegeven welke variabelen zijn samengesteld tot een index en hoe die index is berekend.

9.2 Administratieve databronnen

We maken gebruik van administratieve data afkomstig uit de registratiesystemen van de gemeente Utrecht en het CBS.

(a) Centraal Bureau voor de Statistiek

De CBS-data is afkomstig uit de (1) Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (voor achtergrondkenmerken), (2) de Bijstandsuitkeringenstatistieken (voor kenmerken van bijstandsuitkeringen, zoals start- en einddatum en bijstandsnorm) en (3) de Polisadministratie (voor gegevens over banen, lonen en dienstverbanden op basis van de Polisadministratie van het UWV).

(b) Gemeente Utrecht

De data over contactmomenten en arrangementindeling zijn afkomstig uit het werk-/re-integratiesysteem (RMV) van de afdeling *Werk en Inkomen*. De data over contactmomenten geven informatie over het soort contact (gesprek, telefoontje, e-mail, post) en wanneer en met welke klantmanager het contact heeft plaatsgevonden. De databestanden zijn samengesteld door een data-specialist van *Werk en Inkomen* en maandelijks (versleuteld) geleverd aan de onderzoekers van de Universiteit Utrecht.

9.3 Vragenlijsten

Voor elk meetmoment (nulmeting, eerste vervolgmeting, tweede vervolgmeting) is een aparte vragenlijst opgesteld. Het verschil tussen de drie vragenlijsten zit vooral in vragen, die niet herhaaldelijk hoeven te worden gesteld. De drie vragenlijsten zijn ontwikkeld in samenwerking met onderzoekers van de Hogeschool Saxion, Radboud Universiteit Nijmegen, Rijksuniversiteit Groningen, Tilburg University, Universiteit Utrecht en Wageningen University & Research.

Tabel 9. Achtergrondvariabelen

Achtergrondvariabele	Indeling/omschrijving	Bron
Sekse	Man, vrouw.	CBS Microdata
Hoogste opleidingsniveau	SOI2016: Laag, middelbaar, hoog, anders/onbekend.	CBS Microdata
Migratieachtergrond	Geen, westers, niet-westers.	CBS Microdata
Bijstandsnorm/leefvorm	Alleenstaande, alleenstaande ouder, gehuwden en samenwonenden.	CBS Microdata
Type huishouden	Eenpersoonshuishouden, eenouderhuishouden, paar zonder kinderen, paar met kinderen, anders/onbekend.	CBS Microdata
Leeftijd	Leeftijd in jaren bij start interventie.	CBS Microdata
Bijstandsduur	Duur van de lopende uitkering in maanden bij start interventie. Proxy voor uitkeringsverleden.	CBS Microdata
Looninkomen (6m)	Cumulatief looninkomen in de 6 maanden voor uitnodiging. Proxy voor arbeidsmarkthistorie.	CBS Microdata
Looninkomen (24m)	Cumulatief looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. Proxy voor arbeidsmarkthistorie.	CBS Microdata
Afstand tot arbeidsmarkt	Arrangement 1, arrangement 2, arrangement 3, arrangement 4.	Gemeente Utrecht
Strata randomisatie	9 strata (zie Sectie 7.4).	Gemeente Utrecht

Voor een betere vergelijking tussen de lokale experimenten hebben de betrokken onderzoekers een gezamenlijke basis-set van vragen gemaakt die in elke deelnemende gemeente is uitgezet. Naast de basis-set was elke gemeente vrij om op lokaal niveau eigen vragen toe te voegen. Er is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van gevalideerde standaardvragen afkomstig van onder andere: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), World Value Survey (WVS), European Social Survey (ESS) en EU Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC). De vragenlijsten inclusief verantwoording voor Utrecht en Zeist zijn te vinden in de [online bijlage](#).

De vragenlijsten voor Utrecht en Zeist zijn op verschillende manieren getest en geoptimaliseerd. Tijdens de ontwikkeling van de vragenlijsten is feedback gevraagd aan de afdeling *Werk en Inkomen*, aan het onderzoeksbureau *Labyrinth Onderzoek & Advies* (verantwoordelijk voor uitvoering van het veldwerk) en aan twee leden van de cliëntenraad in Utrecht. De eerste vragenlijst is bovendien getest bij een aantal bijstandsgerechtigden (buiten Utrecht en Zeist) om feedback vanuit de doelgroep te krijgen op de conceptversie.⁵⁵ Na afname van de eerste vragenlijst zijn de enquêteurs bevraagd in een focusgroep om hun ervaringen te delen en zo meer inzicht te krijgen in hoe deelnemers de vragenlijst hebben ervaren en welke vragen minder geschikt waren voor de doelgroep.

9.4 Veldwerkrondes

De drie veldwerkrondes vonden plaats in maart-mei 2018 (nulmeting), januari-maart 2019 (eerste vervolgmeting) en augustus-oktober 2019 (tweede vervolgmeting). Het veldwerk is uitgevoerd door onderzoeksbureau *Labyrinth Onderzoek & Advies* uit Utrecht. Deelnemers werden via een brief uitgenodigd voor het invullen van een vragenlijst. Vervolgens is er gewerkt met herinneringen via

⁵⁵ Vanwege de grote overeenkomsten tussen de drie vragenlijsten is er geen testronde gehouden voor de twee vervolgvragenlijsten.

Tabel 10. Objectieve uitkomstvariabelen

Uitkomstvariabele	Indeling/omschrijving	Bron
Looninkomen/maand >100% WML	Binaire variabele; 1 als het totale looninkomen in een maand hoger ligt dan 100% van het WML.	CBS Microdata / SBASISLOON uit SPOLISBUS
Looninkomen/maand >70% WML	Binaire variabele; 1 als het totale looninkomen in een maand hoger ligt dan 70% van het WML.	
Looninkomen/maand >50% WML	Binaire variabele; 1 als het totale looninkomen in een maand hoger ligt dan 50% van het WML.	
Uren gewerkt/week >32	Binaire variabele; 1 als er in een maand in totaal meer dan 136 uur is gewerkt. Dit komt neer op 32 uur per week (32*4,25).	CBS Microdata / SBASISUREN uit SPOLISBUS
Uren gewerkt/week >27	Binaire variabele; 1 als er in een maand in totaal meer dan 114,75 uur is gewerkt. Dit komt neer op 27 uur per week (27*4,25).	
Uren gewerkt/week >12	Binaire variabele; 1 als er in een maand in totaal meer dan 51 uur is gewerkt. Dit komt neer op 12 uur per week (12*4,25).	
Uren gewerkt/week >8	Binaire variabele; 1 als er in een maand in totaal meer dan 34 uur is gewerkt. Dit komt neer op 8 uur per week (8*4,25).	
Contract	Binaire variabele; 1 als er in een maand onder een contract voor bepaalde of onbepaalde tijd is gewerkt.	CBS Microdata / SCONTRACTSOORT uit SPOLISBUS
Contract voor onbepaalde tijd	Binaire variabele; 1 als er in een maand onder een contract voor onbepaalde tijd is gewerkt. Per deelnemer en maand wordt maar één contract geteld, waarbij onbepaalde tijd > bepaalde tijd.	
Contract voor bepaalde tijd	Binaire variabele; 1 als er in een maand onder een contract voor bepaalde tijd is gewerkt. Per deelnemer en maand wordt maar één contract geteld, waarbij onbepaalde tijd > bepaalde tijd.	

Tabel 11. Subjectieve uitkomstvariabelen

Uitkomst-variabele	Variabelen in de index / vraag	Schaal	Her-codering	Weging	Alfa	Bron
Index ervaren gezondheid (0-10)	Wat vindt u van uw gezondheid?	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,5	0,84	Vragenlijst
	Voelde u zich in de afgelopen vier weken erg zenuwachtig?	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,1		Vragenlijst
	Zat u in de afgelopen vier weken zo erg in de put dat niets u kon opvrolijken?	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,1		Vragenlijst
	Voelde u zich in de afgelopen vier weken kalm en rustig?	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,1		Vragenlijst
	Voelde u zich in de afgelopen vier weken somber en neerslachtig?	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,1		Vragenlijst
	Voelde u zich in de afgelopen vier weken gelukkig?	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,1		Vragenlijst
Index ervaren welbevinden (0-10)	Kunt u aangeven hoe tevreden u bent met uw leven nu?	0-10	-	0,5	0,80	Vragenlijst
	Vindt u de dingen die u doet in uw leven zinvol?	0-10	-	0,5		Vragenlijst
Index zelf-effectiviteit (0-10)	Ik denk dat ik een baan kan vinden die goed past bij mijn opleiding en ervaring.	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,25	0,76	Vragenlijst
	Ik denk dat ik een goede indruk maak als ik solliciteer.	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,25		Vragenlijst
	Ik denk dat ik betaald werk kan vinden als ik er echt moeite voor doe.	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,25		Vragenlijst
	Ik denk dat ik in de toekomst wel werk vind.	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,25		Vragenlijst
Index tevredenheid dienstverlening (0-10)	De dienstverlening van <i>Werk en Inkomen</i> (sociale dienst) sluit aan bij mijn persoonlijke situatie.	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,33	0,86	Vragenlijst
	Werk en Inkomen (sociale dienst) geeft mij de dienstverlening die ik nodig heb.	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,33		Vragenlijst
	De dienstverlening van <i>Werk en Inkomen</i> (sociale dienst) helpt mij bij het vinden van passend werk.	1-5	$((x-1)/4)*10$	0,33		Vragenlijst
Tevredenheid <i>Werk en Inkomen</i> (0-10)	Alles bij elkaar genomen, hoe tevreden bent u met <i>Werk en Inkomen</i> (sociale dienst)?	0-10	-	-	-	Vragenlijst
Vrijwilligerswerk (ja/nee)	Bent u bezig met de volgende activiteit: Vrijwilligerswerk?	1/0	-	-	-	Vragenlijst
Vrijwilligerswerk (uur/week)	Hoeveel uur per week bent u gemiddeld bezig met de volgende activiteit: vrijwilligerswerk?	uren	-	-	-	Vragenlijst
Werk zoeken (ja/nee)	Heeft u in de afgelopen vier weken iets gedaan om aan betaald werk te komen?	1/0	-	-	-	Vragenlijst
Werk zoeken (uur/week)	Als u naar de afgelopen vier weken kijkt, hoeveel tijd (aantal uur) heeft u gemiddeld per week naar werk gezocht?	uren	-	-	-	Vragenlijst
Financieel niet rondkomen (ja/nee)	Wat is op dit moment de financiële situatie van uw huishouden? Financieel niet rondkomen: <i>Ik maak schulden</i> of <i>Ik gebruik mijn spaargeld om van te leven</i> ; Financieel rondkomen: <i>Ik kan net rondkomen</i> of <i>Ik hou een beetje geld over</i> of <i>Ik hou genoeg over om te sparen</i> .	1/0	-	-	-	Vragenlijst

Toelichting: Lijst van alle gebruikte subjectieve uitkomstvariabelen. Voor samengestelde uitkomstvariabelen (index) is aangegeven welke variabelen zijn samengevoegd en hoe deze variabelen zijn gehercodeerd en gewogen. Verder geeft de tabel voor samengestelde uitkomstvariabelen de Cronbach's alfa weer. Voor alle gebruikte schalen geldt: Hoger is beter.

e-mail, telefoon, en huisbezoeken. Drie maanden voor de start van een nieuwe veldwerkkronde is de vragenlijst aangekondigd. Deelnemers waren niet verplicht om de vragenlijsten in te vullen. Er waren dus geen consequenties verbonden aan het niet-invullen van een vragenlijst.

Deelnemers konden zelf kiezen op welke van de volgende drie manieren zij de vragenlijsten wilden invullen: online (CAWI), via een persoonlijk interview (CAPI) en op speciale informatiebijeenkomsten over het onderzoek (de laatste optie was alleen beschikbaar voor de nulmeting). De persoonlijke interviews zijn afgenomen door getrainde enquêteurs van *Labyrinth*. Een deel van de enquêteurs was meertalig. De afname van de vragenlijsten door enquêteurs is door *Labyrinth* voortdurend gemonitord; niet alleen fysiek (via de gps-locatie van de enquêteur), maar ook inhoudelijk (o.a. het juist invullen van de vragenlijsten).

Deelnemers konden de vragenlijst in vijf talen invullen: Nederlands, Engels, Turks, Marokkaans-Arabisch en Modern Standaard Arabisch.⁵⁶ De vragenlijsten zijn vertaald door een professioneel vertaalbureau. Een overzicht op welke manieren en in welke talen de drie vragenlijsten zijn ingevuld is op verzoek beschikbaar. In alle rondes was Nederlands de meest verkozen taal en online (CAWI) de meest verkozen methode voor het invullen van de vragenlijst.

9.5 Respons op vragenlijsten

Het invullen van vragenlijsten was geheel vrijwillig en deelnemers die zich actief hadden aangemeld voor het onderzoek zijn niet meer benaderd voor een vragenlijst.⁵⁷ De groep respondenten op een vragenlijst kan daarom verschillen van de hele onderzoeksgroep. Ook kunnen de respondenten verschillen per experimentgroep. In deze sectie wordt de respons op de vragenlijsten nader onderzocht. Allereerst wordt er gekeken of het percentage respondenten verschilt per experimentgroep. Vervolgens wordt er onderzocht of respondenten qua karakteristieken verschillen in de vier experimentgroepen. Een deel van de deelnemers heeft een reden opgegeven voor het niet-reageren op een vragenlijst. De meest genoemde redenen waren 'geen tijd', 'gezondheidsklachten' en 'taalproblemen'.

(a) Percentage respondenten

We kijken op twee manieren naar de respons op een vragenlijst: (1) Het aantal deelnemers dat een vragenlijst heeft ingevuld ten opzichte van het aantal deelnemers dat hiervoor is benaderd, en (2) het aantal deelnemers dat een vragenlijst heeft ingevuld ten opzichte van het totale aantal deelnemers.

Tabel 12 geeft per vragenlijst en experimentgroep de responscijfers ten opzichte van het aantal benaderde deelnemers weer. Het aantal benaderde deelnemers ligt voor de vervolgmetingen lager dan het totale aantal deelnemers, omdat afmelders niet konden worden benaderd. De tabel laat zien dat de neiging om te reageren op een vragenlijst hoog is; doorgaans reageren meer dan 80% van de uitgenodigde deelnemers. Ook blijkt dat de responscijfers in alle drie de veldwerkkondes niet wezenlijk verschillen tussen de controlegroep en de drie interventiegroepen. Geen van de verschillen is statistisch significant.

Hoewel de neiging om een vragenlijst in te vullen per groep niet wezenlijk verschilt, kan door een verschil in het aantal afmeldingen per groep nog steeds een afwijking in het aantal respondenten ontstaan. Om dit nader te onderzoeken geeft Tabel 13 voor de eerste en tweede vervolgmeting de respons per experimentgroep ten opzichte van het aantal deelnemers weer. De tabel laat zien dat voor beide vervolgmetingen voor ongeveer driekwart van alle deelnemers vragenlijstendata beschikbaar is. Alleen in de groep *Met extra hulp in actie* ligt het aantal respondenten statistisch significant lager ten opzichte van de controlegroep. Dit heeft niet te maken met minder respons op de tweede vragenlijst (zie Tabel 12), maar met een hoger aantal afmeldingen in deze groep (Tabel 6).

⁵⁶ Omdat de optie Marokkaans-Arabisch voor de nulmeting maar zesmaal werd gekozen, is deze optie in de twee volgende rondes geschrapt.

⁵⁷ De toestemming voor het benaderen voor een vragenlijst werd door afmelding van het onderzoek automatisch ingetrokken.

Tabel 12. Respons t.o.v. deelnemers benaderd per experimentgroep en veldwerkronde in Utrecht

De neiging om te reageren op een vragenlijst is hoog en verschilt weinig tussen de groepen.

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Veldwerkronde		Controle	ZIA	HIA	WL	Totaal
Nulmeting						
Respondenten	Aantal	173	175	170	168	686
	(%)	(92,0)	(92,6)	(90,4)	(89,8)	(91,2)
Deelnemers benaderd	Aantal	188	189	188	187	752
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,84	0,58	0,46	
Eerste vervolgmeting						
Respondenten	Aantal	155	151	141	147	594
	(%)	(86,1)	(83,9)	(83,4)	(85,5)	(84,7)
Deelnemers benaderd	Aantal	180	180	169	172	701
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,55	0,49	0,86	
Tweede vervolgmeting						
Respondenten	Aantal	147	148	133	142	570
	(%)	(83,1)	(87,1)	(81,6)	(88,2)	(84,9)
Deelnemers benaderd	Aantal	177	170	163	161	671
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,30	0,73	0,18	

Toelichting: Aantal respondenten en aantal deelnemers benaderd per veldwerkronde en experimentgroep. Respondenten zijn deelnemers die de respectievelijke vragenlijst hebben ingevuld. Gegevens voor de controlegroep in Kolom 1, de drie interventiegroepen in Kolom 2-4 en de totale onderzoeksgroep in Kolom 5. Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Er is een *chi-kwadraattoets* gebruikt om na te gaan of de respons in de controlegroep en de respectievelijke interventiegroep van elkaar verschillen. Sig. staat voor statistische significantie en geeft de *p*-waarden van de toets weer. Statistisch significante verschillen op 10%-niveau zijn vetgedrukt.

(b) Karakteristieken van respondenten

Tabel 14 geeft achtergrondinformatie voor de vier experimentgroepen, maar dan alleen voor de groep respondenten in de tweede veldwerkronde. Ook in dit geval wordt er voor elke interventiegroep onderzocht of de groep verschilt van de controlegroep. Er treedt geen grote onevenwichtigheid tussen de groepen op. Alleen voor de groep *Zelf in actie* zijn een aantal afwijkingen vast te stellen. Respondenten in deze groep lijken een gunstigere arbeidsmarktpositie te hebben in vergelijking met de controlegroep. Dit verschil bestond al onder de groep deelnemers in zijn geheel en is dus groter onder de groep respondenten. De gegevens voor de eerste veldwerkronde laten hetzelfde patroon zien. Deze gegevens zijn op verzoek beschikbaar.

9.6 Conclusies en beperkingen kwantitatieve dataverzameling

Er zijn data verzameld via het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en via vragenlijsten onder deelnemers. We hebben gekozen voor CBS-data om voor maximale vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid van resultaten te zorgen. Door het gebruik van CBS-data kunnen resultaten van verschillende experimenterende gemeenten naast elkaar worden gelegd. Verder kan worden uitgesloten dat resultaten zijn gedreven door verschillende registratiemethodes tussen experimentgroepen (bijvoorbeeld nauwkeurigere registratie in groepen met meer contact). Een beperking van deze aanpak is dat de gekozen uitkomstmaten een indicatie zijn voor het onafhankelijk worden van een bijstandsuitkering en niet de daadwerkelijke uitstroom uit de uitkering in beeld brengen. Ook uitstroom naar een beroep als zelfstandige kan op deze manier niet worden vastgesteld. Het is verder belangrijk om te vermelden dat we door een vroegtijdige oplevering van

Tabel 13. Respons t.o.v. deelnemers totaal per experimentgroep en veldwerkronde in Utrecht

Data uit vragenlijsten zijn beschikbaar voor rond driekwart van de deelnemers.

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Veldwerkronde		Controle	ZIA	HIA	WL	Totaal
Eerste vervolgmeting						
Respondenten	Aantal	155	151	141	147	594
	(%)	(82,4)	(79,9)	(75,0)	(78,6)	(79,0)
Deelnemers totaal	Aantal	188	189	188	187	752
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,53	0,08	0,35	
Tweede vervolgmeting						
Respondenten	Aantal	147	148	133	142	570
	(%)	(78,2)	(78,3)	(70,7)	(75,9)	(75,8)
Deelnemers totaal	Aantal	188	189	188	187	752
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
	Sig.		0,98	0,10	0,60	

Toelichting: Aantal respondenten en totaal aantal deelnemers per veldwerkronde en experimentgroep. Respondenten zijn deelnemers die de respectievelijke vragenlijst hebben ingevuld. Gegevens voor de controlegroep in Kolom 1, de drie interventiegroepen in Kolom 2-4 en de totale onderzoeksgroep in Kolom 5. Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Er is een *chi-kwadraattoets* gebruikt om na te gaan of de respons in de controlegroep en de respectievelijke interventiegroep van elkaar verschillen. Sig. staat voor statistische significantie en geeft de *p*-waardes van de toets weer. Statistisch significante verschillen op 10%-niveau zijn vetgedrukt.

het rapport genoodzaakt zijn om voor de laatste maanden van het onderzoek voorlopige CBS-data te gebruiken. We gaan er echter vanuit dat mogelijke fouten in de voorlopige CBS-data door de randomisatie gelijk zijn verdeeld over alle vier experimentgroepen.

Terwijl via het CBS volledige informatie voor alle deelnemers beschikbaar is, is de informatie uit de vragenlijsten beperkt tot de groep respondenten. Al met al valt de respons op de vragenlijsten hoog uit. Data uit vragenlijsten zijn beschikbaar voor ongeveer driekwart van alle deelnemers. De verschillen tussen de groepen zijn groter voor de groep respondenten dan voor de groep deelnemers in zijn geheel. Er treden echter geen grote onevenwichtigheden op. Alleen in de groep *Zelf in actie* lijken respondenten (net zoals deelnemers) een wat gunstigere arbeidsmarktpositie te hebben. In het algemeen zijn resultaten gebaseerd op vragenlijsten minder betrouwbaar dan resultaten gebaseerd op CBS-informatie. Informatie uit de vragenlijsten is bijvoorbeeld niet beschikbaar voor deelnemers die zich hebben afgemeld (ook al gaat het hierbij om een kleine groep deelnemers).

Alle gebruikte uitkomstmaten zijn afgestemd met het Centraal Planbureau (objectieve uitkomstmaten) en de betrokken onderzoekers in andere gemeenten (objectieve en subjectieve uitkomstmaten).

Tabel 14. Achtergrondkenmerken van respondenten in de tweede vervolgmeting per experimentgroep in Utrecht

Voor de groep respondenten treden geen grote verschillen op tussen de groepen.

Achtergrondkenmerk	Categorie	(1)	(2)	(3)	(4)
		Controle	ZIA	HIA	WL
Sekse (in %)	Man Sig.	53,1	54,7 0,77	45,9 0,23	47,2 0,32
Leeftijd (in %)	27-34 jaar	14,3	13,5	15,8	14,8
	35-44 jaar	19,7	29,7	21,8	26,8
	45-54 jaar	36,1	29,1	36,8	34,5
	55 jaar of ouder Sig.	29,9	27,7 0,24	25,6 0,86	23,9 0,46
Opleidingsniveau (in %)	Laag	52,4	36,5	45,1	42,3
	Middelbaar	22,4	28,4	27,1	26,1
	Hoog	19,7	30,4	24,8	27,5
	Onbekend	5,4	4,7	3,0	4,2
	Sig.		0,03	0,37	0,26
Migratieachtergrond (in %)	Geen	39,5	43,9	39,8	40,1
	Westers	12,9	12,2	9,0	14,1
	Niet-westers	47,6	43,9	51,1	45,8
	Sig.		0,74	0,57	0,94
Bijstandsnorm/ leefvorm (in %)	Alleenstaand	70,1	64,9	65,4	68,3
	Alleenstaande ouder	16,3	16,2	14,3	14,8
	Samenwonend	13,6	18,9	20,3	16,9
	Sig.		0,45	0,32	0,72
Afstand tot arbeidsmarkt (in %)	Arrangement 1	23,8	32,4	26,3	28,2
	Arrangement 2	4,1	4,0	4,5	4,2
	Arrangement 3	32,0	31,8	34,6	30,3
	Arrangement 4	40,1	31,8	34,6	37,3
	Sig.		0,34	0,82	0,86
Bijstandsduur (in maanden)		79,4	59,2	68,1	77,7
	Sig.		0,05	0,18	0,91
Looninkomen 6m (in euro)	Sig.	338,1	611,6 0,38	373,2 0,92	479,1 0,62
Looninkomen 24m (in euro)	Sig.	1.054,7	2.636,3 0,03	1.634,9 0,26	1.892,4 0,19
Aantal		147	148	133	142

Toelichting: Achtergrondkenmerken van respondenten tijdens de tweede vervolgmeting in de controlegroep (Kolom 1) en in de drie interventiegroepen (Kolom 2-4). Controle: Meten wat werkt; ZIA: Zelf in actie; HIA: Met extra hulp in actie; WL: Werken loont. Bijstandsduur in maanden i.p.v. categorieën vanwege gevaar van onthulling. Er is een *chi-kwadrat*toets gebruikt om na te gaan of de controlegroep en de respectievelijke experimentgroep van elkaar verschillen. Voor looninkomen en bijstandsduur is een t-toets gebruikt. Sig. staat voor statistische significantie en geeft de *p*-waardes van de toets weer. Statistisch significante verschillen op 10%-niveau zijn vetgedrukt. Data afkomstig van het CBS, behalve arrangementindeling.

10. Analyses

10.1 Treatmenteffecten

Bij een gerandomiseerd experiment met controlegroep als onderzoeksmethode kan onderscheid worden gemaakt tussen drie verschillende soorten treatmenteffecten:

1. **Average treatment effect (ATE).** De ATE omschrijft het gemiddelde effect van een interventie op een uitkomstmaat. In experimenten waarbij (ook na indeling in groepen) deelname vrijwillig is en op ieder moment kan worden afgebroken treedt vaak *failure-to-treat* op. Dat wil zeggen dat niet iedereen die aselect is ingedeeld om een bepaalde interventie te ontvangen ook daadwerkelijk de interventie ontvangt.⁵⁸ Een gevolg hiervan is dat de ATE niet kan worden geïdentificeerd. Niet iedereen heeft immers de interventie ontvangen, en degenen die de interventie wel hebben ontvangen zijn mogelijk een selectieve subgroep van de oorspronkelijk aselect ingedeelde groep. We grijpen daarom terug op twee alternatieve effectmaten: de *intent-to-treat effect* (ITT) en de *average treatment effect on the treated* (ATT). Deze twee effectmaten zijn gebruikt in de analyse.
2. **Intent-to-treat effect (ITT).** De ITT is het gemiddelde verschil in de desbetreffende uitkomstmaat tussen degenen die aselect in een bepaalde interventiegroep zijn ingedeeld en de controlegroep. Het gaat dus om de toewijzing aan een groep, ongeacht of de beoogde interventie ook daadwerkelijk is ontvangen. De ITT meet zodoende het effect van het aanbod van een bepaalde interventie. De ITT zegt niets over het effect van het ontvangen van een interventie.
3. **Average treatment effect on the treated (ATT).** De ATT omschrijft het gemiddelde effect van het ontvangen van een interventie voor degenen die, mits toegedeeld aan een interventie, ook daadwerkelijk de beoogde interventie ontvangen.⁵⁹ ATT en ITT zijn aan elkaar gerelateerd: Een schatting van de ATT kan worden verkregen door het ITT-effect te delen door de fractie deelnemers binnen de groep die de interventie daadwerkelijk hebben ontvangen. ITT, ATT en ATE zijn alleen gelijk als alle aselect ingedeelde deelnemers ook daadwerkelijk de beoogde interventie ontvangen.

10.2 Analysemodel ITT

We gebruiken een lineair regressiemodel om de *intent-to-treat* effecten (ITT) te schatten. De specificatie is:

$$Y_{it} = \alpha_0 + \delta_t^{ZIA} G_i^{ZIA} + \delta_t^{HIA} G_i^{HIA} + \delta_t^{WL} G_i^{WL} + X_i \beta_t + u_{it} \quad (1)$$

Hierbij staat Y_{it} voor een uitkomstvariabele voor deelnemer i die in maand t na start van de interventie is gemeten. Data van het CBS zijn beschikbaar in elke maand t na start van de interventie. Data uit de vragenlijsten zijn beschikbaar voor de maanden 8 en 16. G_i^x zijn dummy variabelen die aangeven in welke groep x deelnemer i is ingedeeld. X_i staat voor een vector van covariaten voor individuele achtergrondkenmerken die allemaal voor de start van de interventies zijn gemeten. Als robuustheidschecks zijn verschillende modellen met verschillende sets van covariaten geanalyseerd (voor een overzicht van modellen zie Tabel 15). u_{it} is de storingsterm. Het effect van de toewijzing aan een bepaalde groep x (ITT) op de uitkomstvariabele op tijdstip t wordt weergegeven door de parameter δ_t^x .

Voor vragenlijsten is er door de nulmeting informatie beschikbaar over de uitkomstmaat voor start van de interventie (de zogenaamde *baseline value*). Deze *baseline value* wordt meegenomen in de analyse om effecten nauwkeuriger te kunnen schatten (McKenzie, 2012). Het lineaire regressiemodel verandert dan in:

$$Y_{it} = \alpha_0 + \delta_t^{ZIA} G_i^{ZIA} + \delta_t^{HIA} G_i^{HIA} + \delta_t^{WL} G_i^{WL} + X_i \beta_t + \theta Y_{i0} + u_{it} \quad (2)$$

⁵⁸ De toegang tot de interventies wordt door onderzoekers en gemeenten gecontroleerd. Daarom wordt ervan uitgegaan dat er geen deelnemers zijn die de interventie ontvangen als zij in de controlegroep zijn ingedeeld (geen *two-sided noncompliance*).
⁵⁹ Er wordt ervan uitgegaan dat er geen deelnemers zijn die ongeacht hun groepsindeling altijd de interventie ontvangen (geen *always-takers*; zie ook vorige voetnoot). De ATT komt daarom overeen met de *local average treatment effect* (LATE).

waarbij Y_{i0} de waarde van de uitkomstvariabele is voor start van de interventie ($t = 0$).⁶⁰

De analyse voor subgroepen (opleidingsniveau en arrangementindeling) maakt gebruik van vergelijking (1) onder toevoeging van interactietermen (een vermenigvuldiging van treatment dummies met dummy variabelen voor opleidingsniveaus of arrangementen). Deelnemers uit arrangement 2 en deelnemers met een onbekend opleidingsniveau zijn niet meegenomen in de analyse. Het aantal observaties ligt daarom lager bij deze analyses.

De analyse voor Zeist maakt gebruik van vergelijkingen (1) en (2) onder toevoeging van een dummy variabele voor Zeist. Verder is in de analyses voor Zeist de waarde van de betreffende uitkomstmaat op moment van uitnodiging opgenomen als covariaat. Dit omdat er in Zeist deels bij start een verschil zit met betrekking tot sommige uitkomstmaten.

10.3 Analysemodel ATT

Voor het schatten van de *average treatment effect on the treated* (ATT) maken we gebruik van een *two-stage least squares* (2SLS) procedure.⁶¹ In deze procedure wordt het daadwerkelijk ontvangen van een interventie geïnstrumenteerd met de aselect toegedeelde interventie. Vergelijkingen (3) en (4) geven de specificaties voor de eerste en tweede *stage* (vereenvoudigd weergegeven voor een casus met één treatment x):

$$\bar{T}_i^x = \alpha_0 + \vartheta^x G_i^x + X_i \beta + e_{it} \quad (3)$$

$$Y_{it} = \alpha_0 + \delta_t^x \bar{T}_i^x + X_i \beta_t + u_{it} \quad (4)$$

In deze aanpak wordt het effect geschat van het daadwerkelijk ontvangen van een interventie, aangegeven door \bar{T}_i^x . Omdat het daadwerkelijk ontvangen van de interventie selectief kan zijn, wordt de aselecte groepsindeling G_i^x in de eerste *stage* als instrument gebruikt. Alle andere variabelen blijven onveranderd. Het ATT-effect in maand t wordt weergegeven door parameter δ_t^x in vergelijking (4). Deelnemers kunnen een interventie ook maar tijdelijk hebben ontvangen (door afmelding tijdens het onderzoek). Het daadwerkelijk ontvangen van een interventie is daarom als volgt berekend: Iedereen die een interventie tijdelijk heeft ontvangen wordt beschouwd alsof de interventie compleet is ontvangen. Hierdoor meet het geschatte ATT-effect een ondergrens (*lower bound*) van het daadwerkelijke ATT-effect.⁶² Omdat we ook data nodig hebben voor de deelnemers die het experiment hebben verlaten, kunnen we de ATT-analyse alleen uitvoeren voor de uitkomstmaten die kunnen worden gemeten met de administratieve data (en dus niet met de data uit de vragenlijst).

10.4 Modellen

Om de robuustheid van de resultaten te onderzoeken is er naast een hoofdmodel ook een aantal alternatieve modellen geschat. Die alternatieve modellen verschillen voornamelijk in de covariaten die zijn opgenomen. Verder is er in plaats van een lineair regressiemodel ook een logit model geschat voor de binaire uitkomstvariabelen. Tabel 15 geeft een volledig overzicht van de modellen.

10.5 Conclusies en beperkingen analyse

In de analyse is rekening gehouden met afmeldingen. De resultaten kunnen daarom alleen worden geïnterpreteerd als (1) het effect van het aanbod van een interventie (ITT) of (2) het effect van het daadwerkelijk ontvangen van een interventie (ATT). Sectie 4 richt zich voornamelijk op de conservatiever geschatte effecten van het aanbod van een interventie. Net zoals de uitkomstmaten zijn ook de analysemodellen afgestemd met het Centraal Planbureau en de betrokken onderzoekers in andere gemeenten.

⁶⁰ Om rekening te houden met missende *baseline values* zijn deze vervangen door 0 en is er een dummy variabele opgenomen die aangeeft of een *baseline value* mist.

⁶¹ Deze aanpak is gebaseerd op Angrist et al. (1996).

⁶² Deze aanpak is gebaseerd op Gerber en Green (2012).

Tabel 15. Lijst van modellen

Model	Omschrijving
M1 (hoofdmodel)	In het hoofdmodel zijn de volgende achtergrondkenmerken als covariaten opgenomen: sekse, hoogste opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leefvorm, leeftijd, bijstandsduur, looninkomen (24m).
M2	Hoofdmodel, maar de variabele looninkomen (24m) is vervangen door de variabele looninkomen (6m). Dit omdat het Centraal Planbureau in haar analyses voor het looninkomen in de 6 maanden voor uitnodiging corrigeert.
M3	In dit model zijn geen covariaten voor achtergrondkenmerken opgenomen.
M4	Hoofdmodel, maar geschat als logit model in plaats van een lineair regressiemodel.
Overige modellen	Er zijn verder modellen geschat waar (1) de variabele <i>bijstandsduur</i> als log is gebruikt, (2) de variabele <i>bijstandsnorm/leefvorm</i> is vervangen door de variabele <i>type huishouden</i> , (3) de variabele <i>leeftijd</i> ook als kwadraat is opgenomen, en (4) de variabele <i>strata</i> is opgenomen als covariaat. De resultaten voor deze modellen wijken niet in grote mate af van de in dit rapport opgenomen resultaten. Alle resultaten zijn op verzoek beschikbaar.

“Je gaat steeds verder denken en dat geeft steeds meer het gevoel van vrijheid en het gevoel dat je ook verder erin staat, je mag verder denken, en verder gaan (...). Het geeft me nog meer ruimte om mijn werk te doen, voor een klant dus dingen te organiseren. (...) ja [dat] motiveert me ontzettend.”

Klantmanager groep Met extra hulp in actie

11. Resultaten

De resultaten van het onderzoek zijn samengevat in Tabel 16–21 voor de objectieve uitkomstmaten over arbeidsparticipatie op basis van de CBS-data en in Tabel 22–23 voor een selectie van subjectieve uitkomstmaten op basis van de vragenlijsten. We laten tevens eerst de resultaten voor maand 16 en dan voor maand 8 zien. In Tabel 24–25 worden de effecten op arbeidsparticipatie in maand 16 uitgesplitst naar onderwijsniveau en arrangement. In Tabel 26 vergelijken we uitkomsten met betrekking tot arbeidsparticipatie voor de aselect getrokken referentiegroep en de controlegroep. Boven elke tabel geven we de hoofdconclusies behorende bij de tabel.

In Tabel 16–17 zien we dat de effecten voor *Zelf in actie* eerst negatief zijn, maar zich richting het einde van het experiment herstellen. Het is op basis van de nu verzamelde data niet vast te stellen of die trend zich heeft doorgezet. Wat verder opvalt is dat in deze groep vaker contracten voor onbepaalde tijd worden aangegaan.

In Tabel 18–19 zien we dat effecten bij *Met extra hulp in actie* uiteindelijk positieve resultaten laten zien. Hierbij vinden mensen veelal contracten voor bepaalde tijd.

In Tabel 20–21 is te zien dat *Werken loont* vooral positieve effecten heeft als we kijken naar kleine baantjes. En dat dit geldt voor contracten voor zowel bepaalde als onbepaalde tijd.

De effecten op subjectieve uitkomstmaten samengevat in Tabel 22–23 laten zien dat de effecten op tevredenheid met de dienstverlening en werk zoeken in *Met extra hulp in actie* alleen in maand 8 optreden. Voor zelfeffectiviteit (een gecombineerde maat van vertrouwen in eigen kunnen) treedt na zestien maanden een positief effect op voor zowel *Zelf in actie* als voor *Met extra hulp in actie*.

In Tabel 24–25 zien we ten slotte dat de effecten bij *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* vooral gedreven worden door de effecten voor de groep laagopgeleiden en dat deelnemers in arrangement 4 vooral geactiveerd worden door *Met extra hulp in actie*.

Tabel 16. Treatmenteffecten arbeidsparticipatie voor groep *Zelf in actie* in maand zestien

Effecten zijn positief, maar vaak niet significant. De resultaten duiden op een hogere kans op een vast contract.

Uitkomstmaat	(1)	ITT			(5)	ATT			(8)
		(2)	(3)	(4)		(6)	(7)	(8)	
	Controle (gem.)	M1	M2	M3	M4	M1	M2	M3	
Looninkomen/maand >100% WML (1/0)	0,059 (0,235)	-0,032 (0,023) [0,158]	-0,030 (0,022) [0,179]	-0,021 (0,022) [0,329]	-0,780 (0,550) [0,156]	-0,033 (0,023) [0,154]	-0,031 (0,023) [0,174]	-0,022 (0,023) [0,328]	
Looninkomen/maand >70% WML (1/0)	0,069 (0,254)	0,039 (0,030) [0,185]	0,045 (0,030) [0,132]	0,058 (0,031) [0,059]	0,476 (0,392) [0,224]	0,041 (0,030) [0,180]	0,046 (0,030) [0,128]	0,060 (0,032) [0,057]	
Looninkomen/maand >50% WML (1/0)	0,101 (0,302)	0,028 (0,033) [0,389]	0,038 (0,032) [0,246]	0,058 (0,035) [0,096]	0,273 (0,350) [0,436]	0,029 (0,033) [0,383]	0,039 (0,033) [0,240]	0,060 (0,036) [0,094]	
Uren gewerkt/week >32 (1/0)	0,048 (0,214)	-0,022 (0,021) [0,280]	-0,018 (0,021) [0,383]	-0,011 (0,021) [0,603]	-0,676 (0,584) [0,247]	-0,023 (0,021) [0,275]	-0,019 (0,021) [0,379]	-0,011 (0,022) [0,602]	
Uren gewerkt/week >27 (1/0)	0,059 (0,235)	0,013 (0,026) [0,614]	0,018 (0,026) [0,505]	0,026 (0,027) [0,326]	0,184 (0,439) [0,676]	0,014 (0,027) [0,610]	0,018 (0,027) [0,500]	0,027 (0,028) [0,324]	
Uren gewerkt/week >12 (1/0)	0,117 (0,322)	0,025 (0,033) [0,462]	0,037 (0,034) [0,275]	0,058 (0,036) [0,113]	0,227 (0,333) [0,496]	0,026 (0,034) [0,457]	0,038 (0,034) [0,270]	0,060 (0,038) [0,111]	
Uren gewerkt/week >8 (1/0)	0,122 (0,329)	0,024 (0,034) [0,476]	0,037 (0,034) [0,281]	0,058 (0,037) [0,119]	0,215 (0,328) [0,513]	0,025 (0,035) [0,471]	0,038 (0,035) [0,275]	0,060 (0,038) [0,117]	
Contract (1/0)	0,176 (0,381)	0,032 (0,039) [0,406]	0,045 (0,039) [0,246]	0,068 (0,042) [0,106]	0,249 (0,291) [0,392]	0,034 (0,040) [0,400]	0,047 (0,040) [0,240]	0,070 (0,043) [0,104]	
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,037 (0,190)	0,034 (0,024) [0,149]	0,041 (0,023) [0,074]	0,053 (0,025) [0,036]	0,669 (0,541) [0,216]	0,036 (0,024) [0,145]	0,043 (0,024) [0,071]	0,055 (0,026) [0,035]	
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	0,138 (0,346)	-0,002 (0,035) [0,955]	0,004 (0,036) [0,913]	0,015 (0,036) [0,678]	-0,034 (0,309) [0,913]	-0,002 (0,036) [0,955]	0,004 (0,037) [0,911]	0,016 (0,038) [0,677]	
N		752	752	752	752	752	752	752	752

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 16 voor de groep *Zelf in actie*. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. Elke kolom geeft resultaten weer van schatting volgens een ander model. Voor elke uitkomstvariabele en elk model is alleen de coëfficiënt van de treatment dummy voor *Zelf in actie* opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en *p*-waarden tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Kolom 1 geeft het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) van de controlegroep weer. *Intent-to-treat effecten* (ITT) in Kolom 2-5. *Average treatment effect on the treated* (ATT) in Kolom 6-8. Voor specificaties zie Sectie 10. M1 is het hoofdmodel en controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijsstandsduur en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. M2 controleert voor uitnodiging, i.p.v. 24 maanden. M3 controleert niet voor achtergrondkenmerken. M4 is een logit model. Data afkomstig van het CBS.

Tabel 17. Treatmenteffecten arbeidsparticipatie voor groep *Zelf in actie* in maand acht

**Kortetermijneffecten zijn negatief en significant.
Het effect m.b.t. vaste contracten is al zichtbaar.**

	(1)	ITT			ATT			(8)
		(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
		M1	M2	M3	M4	M1	M2	M3
Uitkomstmaat	Controle (gem.)							
Looninkomen/maand >100% WML (1/0)	0,037 (0,190)	-0,034 (0,017) [0,042]	-0,032 (0,016) [0,053]	-0,021 (0,017) [0,198]	-1,528 (0,766) [0,046]	-0,035 (0,017) [0,040]	-0,033 (0,017) [0,051]	-0,022 (0,017) [0,197]
Looninkomen/maand >70% WML (1/0)	0,074 (0,263)	-0,022 (0,027) [0,406]	-0,017 (0,026) [0,528]	-0,000 (0,027) [0,988]	-0,427 (0,444) [0,337]	-0,023 (0,027) [0,401]	-0,017 (0,027) [0,524]	-0,000 (0,028) [0,988]
Looninkomen/maand >50% WML (1/0)	0,112 (0,316)	-0,051 (0,030) [0,087]	-0,042 (0,029) [0,148]	-0,022 (0,031) [0,484]	-0,748 (0,417) [0,073]	-0,053 (0,031) [0,083]	-0,044 (0,030) [0,143]	-0,023 (0,032) [0,483]
Uren gewerkt/week >32 (1/0)	0,037 (0,190)	-0,034 (0,017) [0,053]	-0,030 (0,017) [0,079]	-0,021 (0,017) [0,198]	-1,601 (0,897) [0,074]	-0,035 (0,018) [0,050]	-0,031 (0,018) [0,076]	-0,022 (0,017) [0,197]
Uren gewerkt/week >27 (1/0)	0,053 (0,225)	-0,028 (0,022) [0,207]	-0,023 (0,022) [0,289]	-0,011 (0,022) [0,622]	-0,808 (0,600) [0,178]	-0,029 (0,023) [0,202]	-0,024 (0,022) [0,284]	-0,011 (0,023) [0,621]
Uren gewerkt/week >12 (1/0)	0,128 (0,335)	-0,056 (0,032) [0,075]	-0,045 (0,031) [0,147]	-0,022 (0,033) [0,510]	-0,723 (0,407) [0,076]	-0,058 (0,032) [0,072]	-0,046 (0,032) [0,143]	-0,023 (0,034) [0,509]
Uren gewerkt/week >8 (1/0)	0,149 (0,357)	-0,059 (0,034) [0,083]	-0,047 (0,033) [0,159]	-0,022 (0,036) [0,538]	-0,634 (0,373) [0,089]	-0,061 (0,035) [0,080]	-0,049 (0,034) [0,155]	-0,023 (0,037) [0,537]
Contract (1/0)	0,197 (0,399)	-0,023 (0,038) [0,543]	-0,010 (0,038) [0,784]	0,020 (0,042) [0,631]	-0,159 (0,296) [0,591]	-0,024 (0,039) [0,539]	-0,011 (0,039) [0,782]	0,021 (0,043) [0,629]
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,037 (0,190)	0,027 (0,023) [0,236]	0,035 (0,022) [0,117]	0,047 (0,025) [0,054]	0,565 (0,557) [0,310]	0,028 (0,024) [0,231]	0,036 (0,023) [0,113]	0,049 (0,025) [0,053]
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	0,160 (0,367)	-0,051 (0,036) [0,155]	-0,045 (0,036) [0,202]	-0,027 (0,036) [0,454]	-0,490 (0,318) [0,123]	-0,053 (0,037) [0,151]	-0,047 (0,037) [0,198]	-0,028 (0,038) [0,453]
N		752	752	752	752	752	752	752

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 8 voor de groep *Zelf in actie*. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. Elke kolom geeft resultaten weer van schatting volgens een ander model. Voor elke uitkomstvariabele en elk model is alleen de coëfficiënt van de treatment dummy voor *Zelf in actie* opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en p-waarden tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Kolom 1 geeft het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) van de controlegroep weer. *Intent-to-treat effecten* (ITT) in Kolom 2-5. *Average treatment effect on the treated* (ATT) in Kolom 6-8. Voor specificaties zie Sectie 10. M1 is het hoofdmodel en controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leeftijd, bijsstandsduur en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. M2 controleert niet voor achtergrondkenmerken. M3 controleert niet voor achtergrondkenmerken. M4 is een logit model. Data afkomstig van het CBS.

Tabel 19. Treatmenteffecten arbeidsparticipatie voor groep *Met extra hulp in actie* in maand acht

Geen effecten op de korte termijn.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
		ITT				ATT		
Uitkomstmaat	Controle (gem.)	M1	M2	M3	M4	M1	M2	M3
Looninkomen/maand > 100% WML (1/0)	0,037 (0,190)	0,014 (0,020) [0,482]	0,017 (0,021) [0,413]	0,016 (0,021) [0,458]	0,494 (0,556) [0,375]	0,015 (0,022) [0,478]	0,018 (0,022) [0,408]	0,017 (0,023) [0,456]
Looninkomen/maand > 70% WML (1/0)	0,074 (0,263)	0,007 (0,027) [0,797]	0,014 (0,027) [0,619]	0,016 (0,028) [0,575]	0,125 (0,391) [0,750]	0,007 (0,028) [0,795]	0,015 (0,029) [0,615]	0,017 (0,030) [0,573]
Looninkomen/maand > 50% WML (1/0)	0,112 (0,316)	-0,009 (0,030) [0,777]	0,003 (0,031) [0,933]	0,005 (0,033) [0,872]	-0,122 (0,342) [0,722]	-0,009 (0,032) [0,773]	0,003 (0,033) [0,933]	0,006 (0,035) [0,871]
Uren gewerkt/week > 32 (1/0)	0,037 (0,190)	0,020 (0,021) [0,346]	0,023 (0,021) [0,287]	0,021 (0,022) [0,335]	0,666 (0,540) [0,217]	0,021 (0,022) [0,341]	0,024 (0,023) [0,282]	0,023 (0,023) [0,333]
Uren gewerkt/week > 27 (1/0)	0,053 (0,225)	0,016 (0,024) [0,512]	0,022 (0,024) [0,374]	0,021 (0,025) [0,400]	0,315 (0,451) [0,484]	0,017 (0,025) [0,508]	0,023 (0,026) [0,369]	0,023 (0,027) [0,398]
Uren gewerkt/week > 12 (1/0)	0,128 (0,335)	0,028 (0,032) [0,374]	0,043 (0,032) [0,181]	0,043 (0,037) [0,247]	0,243 (0,303) [0,422]	0,030 (0,033) [0,370]	0,046 (0,034) [0,176]	0,045 (0,039) [0,245]
Uren gewerkt/week > 8 (1/0)	0,149 (0,357)	0,017 (0,033) [0,602]	0,033 (0,033) [0,323]	0,032 (0,038) [0,405]	0,130 (0,287) [0,650]	0,018 (0,035) [0,599]	0,035 (0,035) [0,319]	0,034 (0,041) [0,404]
Contract (1/0)	0,197 (0,399)	0,015 (0,036) [0,671]	0,032 (0,035) [0,364]	0,032 (0,042) [0,451]	0,087 (0,259) [0,737]	0,016 (0,038) [0,669]	0,034 (0,037) [0,359]	0,034 (0,045) [0,449]
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,037 (0,190)	0,003 (0,018) [0,882]	0,013 (0,018) [0,473]	0,011 (0,021) [0,610]	0,106 (0,537) [0,844]	0,003 (0,019) [0,880]	0,014 (0,019) [0,467]	0,011 (0,022) [0,609]
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	0,160 (0,367)	0,013 (0,036) [0,730]	0,019 (0,036) [0,596]	0,021 (0,039) [0,584]	0,102 (0,280) [0,715]	0,013 (0,038) [0,728]	0,021 (0,038) [0,593]	0,023 (0,041) [0,583]
N		752	752	752	752	752	752	752

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 8 voor de groep *Met extra hulp in actie*. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. Elke kolom geeft resultaten weer van schatting volgens een ander model. Voor elke uitkomstvariabele en elk model is alleen de coëfficiënt van de treatment dummy voor *Met extra hulp in actie* opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en *p*-waarden tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Kolom 1 geeft het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) van de controlegroep weer. *Intent-to-treat effecten* (ITT) in Kolom 2-5. *Average treatment effect on the treated* (ATT) in Kolom 6-8. Voor specificaties zie Sectie 10. M1 is het hoofdmodel en controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leeftijd, bijsstandsduur en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. M2 controleert niet voor achtergrondkenmerken. M3 controleert niet voor achtergrondkenmerken. M4 is een logit model. Data afkomstig van het CBS.

Tabel 20. Treatmenteffecten arbeidsparticipatie voor groep *Werken loont* in maand zestien

Positieve en significante effecten als contracten met een laag aantal uren worden meegenomen.

Uitkomstmaat	(1)	ITT			ATT			(8)
		(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
	Controle (gem.)	M1	M2	M3	M4	M1	M2	M3
Looninkomen/maand >100% WML (1/0)	0,059 (0,235)	0,001 (0,024) [0,966]	0,003 (0,024) [0,914]	0,011 (0,025) [0,664]	0,121 (0,459) [0,793]	0,001 (0,026) [0,965]	0,003 (0,026) [0,912]	0,012 (0,027) [0,663]
Looninkomen/maand >70% WML (1/0)	0,069 (0,254)	0,024 (0,028) [0,382]	0,029 (0,027) [0,290]	0,043 (0,030) [0,146]	0,376 (0,387) [0,331]	0,027 (0,030) [0,376]	0,031 (0,029) [0,284]	0,047 (0,032) [0,145]
Looninkomen/maand >50% WML (1/0)	0,101 (0,302)	0,034 (0,032) [0,292]	0,041 (0,031) [0,179]	0,059 (0,035) [0,088]	0,356 (0,342) [0,298]	0,037 (0,035) [0,286]	0,045 (0,033) [0,173]	0,065 (0,038) [0,088]
Uren gewerkt/week >32 (1/0)	0,048 (0,214)	0,022 (0,024) [0,348]	0,025 (0,023) [0,283]	0,032 (0,025) [0,202]	0,588 (0,478) [0,219]	0,024 (0,025) [0,342]	0,027 (0,025) [0,277]	0,035 (0,027) [0,200]
Uren gewerkt/week >27 (1/0)	0,059 (0,235)	0,020 (0,025) [0,441]	0,023 (0,025) [0,361]	0,032 (0,027) [0,234]	0,375 (0,409) [0,359]	0,021 (0,027) [0,435]	0,025 (0,027) [0,355]	0,035 (0,029) [0,232]
Uren gewerkt/week >12 (1/0)	0,117 (0,322)	0,054 (0,035) [0,120]	0,063 (0,033) [0,057]	0,081 (0,037) [0,031]	0,490 (0,324) [0,130]	0,059 (0,037) [0,115]	0,069 (0,036) [0,053]	0,088 (0,041) [0,031]
Uren gewerkt/week >8 (1/0)	0,122 (0,329)	0,076 (0,036) [0,033]	0,086 (0,034) [0,012]	0,102 (0,039) [0,009]	0,647 (0,313) [0,038]	0,083 (0,038) [0,030]	0,093 (0,037) [0,011]	0,111 (0,042) [0,008]
Contract (1/0)	0,176 (0,381)	0,053 (0,039) [0,175]	0,062 (0,037) [0,096]	0,081 (0,042) [0,056]	0,378 (0,280) [0,177]	0,057 (0,042) [0,170]	0,068 (0,040) [0,091]	0,088 (0,046) [0,055]
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,037 (0,190)	0,015 (0,020) [0,438]	0,021 (0,019) [0,267]	0,027 (0,023) [0,235]	0,370 (0,506) [0,465]	0,017 (0,021) [0,435]	0,022 (0,020) [0,263]	0,029 (0,025) [0,235]
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	0,138 (0,346)	0,037 (0,038) [0,322]	0,042 (0,037) [0,268]	0,054 (0,038) [0,158]	0,299 (0,300) [0,318]	0,041 (0,040) [0,315]	0,045 (0,040) [0,261]	0,059 (0,042) [0,156]
N		752	752	752	752	752	752	752

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 16 voor de groep *Werken loont*. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. Elke kolom geeft resultaten weer van schatting volgens een ander model. Voor elke uitkomstvariabele en elk model is alleen de coëfficiënt van de treatment dummy voor *Werken loont* opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en p-waarden tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Kolom 1 geeft het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) van de controlegroep weer. *Intent-to-treat effecten* (ITT) in Kolom 2-5. *Average treatment effect on the treated* (ATT) in Kolom 6-8. Voor specificaties zie Sectie 10. M1 is het hoofdmodel en controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, bijsstandsachtergrond, bijsstandsnorm/leeftijd, migratieachtergrond, in de 6 maanden voor uitnodiging, i.p.v. 24 maanden. M3 controleert niet voor achtergrondkenmerken. M4 is een logit model. Data afkomstig van het CBS.

Tabel 21. Treatmenteffecten arbeidsparticipatie voor groep *Werken loont* in maand acht

Geen effecten op de korte termijn.

	(1)	ITT			ATT			(8)
		(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
		M1	M2	M3	M4	M1	M2	M3
Uitkomstmaat	Controle (gem.)							
Looninkomen/maand >100% WML (1/0)	0,037 (0,190)	-0,015 (0,018) [0,422]	-0,013 (0,018) [0,468]	-0,005 (0,019) [0,786]	-0,469 (0,624) [0,452]	-0,016 (0,020) [0,419]	-0,014 (0,019) [0,465]	-0,006 (0,021) [0,785]
Looninkomen/maand >70% WML (1/0)	0,074 (0,263)	-0,012 (0,026) [0,656]	-0,007 (0,026) [0,772]	0,006 (0,028) [0,836]	-0,182 (0,405) [0,654]	-0,013 (0,028) [0,653]	-0,008 (0,028) [0,771]	0,006 (0,030) [0,835]
Looninkomen/maand >50% WML (1/0)	0,112 (0,316)	-0,021 (0,030) [0,479]	-0,014 (0,029) [0,620]	0,001 (0,033) [0,985]	-0,291 (0,347) [0,401]	-0,023 (0,032) [0,475]	-0,015 (0,031) [0,617]	0,001 (0,035) [0,985]
Uren gewerkt/week >32 (1/0)	0,037 (0,190)	-0,004 (0,019) [0,851]	-0,001 (0,019) [0,959]	0,006 (0,020) [0,785]	-0,086 (0,579) [0,882]	-0,004 (0,020) [0,852]	-0,001 (0,021) [0,961]	0,006 (0,022) [0,784]
Uren gewerkt/week >27 (1/0)	0,053 (0,225)	-0,017 (0,021) [0,422]	-0,013 (0,021) [0,525]	-0,005 (0,023) [0,824]	-0,406 (0,492) [0,408]	-0,018 (0,023) [0,418]	-0,014 (0,022) [0,523]	-0,006 (0,025) [0,823]
Uren gewerkt/week >12 (1/0)	0,128 (0,335)	0,011 (0,033) [0,725]	0,020 (0,031) [0,514]	0,038 (0,037) [0,298]	0,080 (0,321) [0,804]	0,013 (0,035) [0,720]	0,022 (0,033) [0,507]	0,041 (0,040) [0,297]
Uren gewerkt/week >8 (1/0)	0,149 (0,357)	0,009 (0,035) [0,789]	0,018 (0,033) [0,582]	0,038 (0,039) [0,323]	0,062 (0,303) [0,838]	0,010 (0,037) [0,785]	0,020 (0,036) [0,576]	0,042 (0,042) [0,322]
Contract (1/0)	0,197 (0,399)	-0,010 (0,038) [0,789]	0,000 (0,036) [1,000]	0,022 (0,042) [0,593]	-0,077 (0,283) [0,786]	-0,011 (0,040) [0,788]	0,000 (0,038) [0,999]	0,024 (0,046) [0,592]
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,037 (0,190)	0,013 (0,020) [0,499]	0,019 (0,020) [0,319]	0,027 (0,023) [0,235]	0,323 (0,523) [0,536]	0,015 (0,021) [0,495]	0,021 (0,021) [0,314]	0,029 (0,025) [0,235]
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	0,160 (0,367)	-0,024 (0,036) [0,519]	-0,019 (0,036) [0,587]	-0,004 (0,038) [0,905]	-0,194 (0,301) [0,519]	-0,026 (0,039) [0,516]	-0,021 (0,039) [0,585]	-0,005 (0,041) [0,905]
N		752	752	752	752	752	752	752

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 8 voor de groep *Werken loont*. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. Elke kolom geeft resultaten weer van schatting volgens een ander model. Voor elke uitkomstvariabele en elk model is alleen de coëfficiënt van de treatment dummy voor *Werken loont* opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en *p*-waarden tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Kolom 1 geeft het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) van de controlegroep weer. *Intent-to-treat effecten* (ITT) in Kolom 2-5. *Average treatment effect on the treated* (ATT) in Kolom 6-8. Voor specificaties zie Sectie 10. M1 is het hoofdmodel en controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leeftijd, migratienorm/leeftijd en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. M2 controleert voor uitnodiging, i.p.v. 24 maanden. M3 controleert niet voor achtergrondkenmerken. M4 is een logit model. Data afkomstig van het CBS.

Tabel 22. Treatmenteffecten subjectieve uitkomstmaten voor alle groepen in maand zestien
Positief effect op zelfeffectiviteit door eigen regie en extra hulp. Verder geen effecten.

Uitkomstmaat	(1) Controle (gem.)	(2) ZIA	(3) HIA	(4) WL	(5) N
Index ervaren gezondheid (0-10)	4,360 (1,986)	0,032 (0,168) [0,849]	0,060 (0,180) [0,739]	-0,244 (0,163) [0,136]	566
Index ervaren welbevinden (0-10)	6,120 (2,083)	0,067 (0,205) [0,745]	0,097 (0,217) [0,654]	-0,008 (0,207) [0,969]	566
Index zelfeffectiviteit (0-10)	4,963 (2,311)	0,489 (0,245) [0,047]	0,573 (0,298) [0,055]	0,328 (0,270) [0,225]	440
Index tevredenheid met dienstverlening (0-10)	5,122 (2,589)	-0,365 (0,300) [0,224]	0,401 (0,303) [0,186]	-0,153 (0,305) [0,617]	490
Tevredenheid met Werk en Inkomen (0-10)	7,315 (2,469)	-0,064 (0,276) [0,816]	0,325 (0,270) [0,229]	-0,141 (0,267) [0,598]	500
Vrijwilligerswerk (1/0)	0,340 (0,475)	-0,018 (0,047) [0,706]	-0,006 (0,051) [0,909]	-0,026 (0,050) [0,607]	570
Vrijwilligerswerk (uur)	2,959 (5,509)	-0,238 (0,554) [0,667]	-0,023 (0,670) [0,973]	-0,181 (0,609) [0,766]	570
Werk zoeken (1/0)	0,279 (0,450)	0,003 (0,047) [0,941]	0,022 (0,045) [0,620]	-0,066 (0,047) [0,162]	570
Werk zoeken (uur)	2,151 (6,165)	-0,090 (0,646) [0,889]	0,114 (0,651) [0,861]	-0,549 (0,678) [0,418]	569
Financieel niet rondkomen (1/0)	0,209 (0,408)	-0,028 (0,049) [0,568]	-0,034 (0,048) [0,476]	-0,012 (0,048) [0,810]	514

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 16 voor alle experimentgroepen. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 11. Kolom 1 geeft het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) van de controlegroep weer. In Kolom 2-4 is voor elke uitkomstvariabele de coëfficiënt van de betreffende treatment dummy opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en p-waardes tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Voor specificaties zie Sectie 10. Het model controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leeftijd, bijstandsduur, het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging, invultaal, de manier waarop de vragenlijst is afgenomen en de waarde uit de nulmeting.

Tabel 23. Treatmenteffecten subjectieve uitkomstmaten voor alle groepen in maand acht

Positieve effecten op tevredenheid met de dienstverlening en werkzoekgedrag door extra hulp.

Uitkomstmaat	(1) Controle (gem.)	(2) ZIA	(3) HIA	(4) WL	(5) N
Index ervaren gezondheid (0-10)	4,265 (1,983)	0,099 (0,159) [0,535]	1,106 (0,161) [0,508]	0,101 (0,165) [0,538]	594
Index ervaren welbevinden (0-10)	6,129 (2,097)	-0,018 (0,189) [0,924]	0,003 (0,200) [0,988]	0,148 (0,201) [0,463]	594
Index tevredenheid met dienstverlening (0-10)	4,743 (2,718)	0,364 (0,290) [0,209]	0,612 (0,300) [0,042]	-0,062 (0,300) [0,838]	508
Tevredenheid met Werk en Inkomen (0-10)	7,363 (2,500)	0,273 (0,243) [0,261]	-0,046 (0,248) [0,853]	-0,309 (0,258) [0,231]	517
Vrijwilligerswerk (1/0)	0,374 (0,656)	0,015 (0,058) [0,802]	-0,007 (0,073) [0,923]	-0,010 (0,057) [0,856]	594
Vrijwilligerswerk (uur)	2,745 (5,636)	0,600 (0,595) [0,314]	-0,773 (0,534) [0,148]	0,176 (0,575) [0,760]	592
Werk zoeken (1/0)	0,258 (0,439)	0,033 (0,046) [0,474]	0,058 (0,044) [0,184]	0,011 (0,044) [0,795]	594
Werk zoeken (uur)	1,292 (3,424)	0,586 (0,464) [0,207]	1,024 (0,487) [0,036]	0,435 (0,413) [0,293]	589
Financieel niet rondkomen (1/0)	0,203 (0,404)	0,021 (0,047) [0,650]	-0,024 (0,047) [0,613]	0,014 (0,049) [0,776]	533

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 8 voor alle experimentgroepen. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 11. Kolom 1 geeft het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) van de controlegroep weer. In Kolom 2-4 is voor elke uitkomstvariabele de coëfficiënt van de betreffende treatment dummy opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en p-waardes tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Voor specificaties zie Sectie 10. Het model controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leeftijd, bijsstandsduur, het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging, invultaal, de manier waarop de vragenlijst is afgenomen en de waarde uit de nulmeting.

Tabel 24. Treatmenteffecten arbeidsparticipatie in maand zestien voor deelnemers met verschillende opleidingsniveaus

Sterke positieve effecten voor lager opgeleiden in ZIA en HIA. Effect ZIA verschild duidelijk tussen lager en middelbaar/hoger opgeleiden.

Uitkomstmaat	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		(6)		(7)		(8)		(9)	(10)
	ZIA	HIA	ZIA	HIA	ZIA	WL	ZIA	HIA	ZIA	HIA	ZIA	WL	ZIA	HIA	ZIA	HIA	WL	N
Looninkomen/maand >100% WML (1/0)	-0,006 (0,028) [0,841]	0,013 (0,029) [0,653]	-0,039 (0,018) [0,036]		-0,015 (0,040) [0,718]				0,021 (0,043) [0,628]					0,027 (0,050) [0,583]			-0,060 (0,047) [0,207]	723
Looninkomen/maand >70% WML (1/0)	0,069 (0,038) [0,069]	0,056 (0,035) [0,112]	-0,021 (0,029) [0,457]		0,026 (0,049) [0,590]		-0,018 (0,046) [0,694]		0,041 (0,048) [0,396]					0,029 (0,061) [0,630]			-0,062 (0,057) [0,274]	723
Looninkomen/maand >50% WML (1/0)	0,077 (0,042) [0,069]	0,063 (0,038) [0,096]	0,028 (0,038) [0,454]		0,037 (0,057) [0,513]		-0,051 (0,051) [0,320]		0,004 (0,053) [0,946]					0,026 (0,069) [0,710]			0,024 (0,066) [0,709]	723
Uren gewerkt/week >32 (1/0)	-0,018 (0,025) [0,476]	0,012 (0,027) [0,663]	-0,028 (0,024) [0,237]		0,015 (0,037) [0,672]		-0,046 (0,029) [0,114]		0,046 (0,039) [0,235]					-0,004 (0,046) [0,939]			-0,074 (0,047) [0,111]	723
Uren gewerkt/week >27 (1/0)	0,038 (0,035) [0,275]	0,060 (0,035) [0,084]	-0,030 (0,024) [0,216]		0,020 (0,044) [0,653]		-0,030 (0,039) [0,440]		0,039 (0,043) [0,372]					0,041 (0,057) [0,473]			-0,069 (0,051) [0,173]	723
Uren gewerkt/week >12 (1/0)	0,087 (0,042) [0,041]	0,095 (0,040) [0,016]	0,056 (0,041) [0,180]		0,032 (0,058) [0,585]		-0,058 (0,053) [0,275]		0,028 (0,057) [0,618]					0,064 (0,071) [0,368]			0,027 (0,071) [0,698]	723
Uren gewerkt/week >8 (1/0)	0,089 (0,044) [0,042]	0,096 (0,041) [0,018]	0,072 (0,044) [0,104]		0,032 (0,058) [0,580]		-0,059 (0,053) [0,264]		0,059 (0,057) [0,306]					0,064 (0,071) [0,371]			0,013 (0,072) [0,856]	723
Contract (1/0)	0,126 (0,052) [0,016]	0,077 (0,046) [0,096]	0,031 (0,049) [0,521]		0,007 (0,063) [0,910]		-0,073 (0,060) [0,220]		0,046 (0,062) [0,456]					0,070 (0,078) [0,371]			-0,015 (0,078) [0,852]	723
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,074 (0,033) [0,026]	-0,007 (0,017) [0,687]	0,025 (0,021) [0,231]		-0,022 (0,031) [0,483]		-0,001 (0,038) [0,983]		-0,005 (0,035) [0,881]					0,015 (0,036) [0,666]			0,03 (0,041) [0,454]	723
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	0,052 (0,048) [0,279]	0,084 (0,048) [0,080]	0,006 (0,048) [0,898]		0,029 (0,061) [0,631]		-0,073 (0,053) [0,173]		0,051 (0,060) [0,391]					0,054 (0,078) [0,484]			-0,045 (0,076) [0,556]	723

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 16 per subgroep en interactie-effect voor alle experimentgroepen. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. In Kolom 1-6 is voor elke uitkomstvariabele de coëfficiënt van de betreffende treatment dummy opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en p-waarden tussen rechte haken. Kolom 7-9 geeft de coëfficiënt van een interactieterm weer. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Voor specificaties zie Sectie 10. Het model controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijsstandsnorm/leeftijd, bijsstandsduur en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. Deelnemers met een onbekend opleidingsniveau zijn uitgesloten van de analyse. Uitkomsten voor de controlegroep kunnen niet worden getoond i.v.m. gevaar van onthulling. Data afkomstig van het CBS.

Tabel 25. Treatmenteffecten arbeidsparticipatie in maand zestien voor deelnemers in verschillende arrangementen

Weinig betrouwbare uitspraken mogelijk i.v.m. kleine aantallen. HIA zorgt voor positieve effecten in arrangement 4; WL voor positieve effecten in arrangement 3.

Uitkomstmaat	Arrangement 1			Arrangement 3			Arrangement 4			(10) N
	(1) ZIA	(2) HIA	(3) WL	(4) ZIA	(5) HIA	(6) WL	(7) ZIA	(8) HIA	(9) WL	
Looninkomen/maand >100% WML (1/0)	-0,092 (0,060) [0,128]	0,019 (0,071) [0,788]	0,013 (0,071) [0,849]	0,022 (0,042) [0,592]	-0,006 (0,033) [0,862]	0,041 (0,044) [0,350]	-0,017 (0,017) [0,317]	-0,007 (0,021) [0,745]	-0,020 (0,016) [0,203]	726
Looninkomen/maand >70% WML (1/0)	0,036 (0,080) [0,648]	0,098 (0,080) [0,223]	0,065 (0,079) [0,414]	0,063 (0,051) [0,217]	0,014 (0,044) [0,744]	0,027 (0,049) [0,577]	0,025 (0,026) [0,334]	0,020 (0,029) [0,484]	-0,019 (0,018) [0,290]	726
Looninkomen/maand >50% WML (1/0)	-0,011 (0,090) [0,902]	0,068 (0,091) [0,451]	0,055 (0,089) [0,535]	0,067 (0,056) [0,226]	0,055 (0,054) [0,310]	0,071 (0,059) [0,223]	0,024 (0,025) [0,348]	0,034 (0,032) [0,290]	-0,002 (0,019) [0,898]	726
Uren gewerkt/week >32 (1/0)	-0,071 (0,063) [0,265]	0,011 (0,068) [0,877]	0,000 (0,066) [0,998]	-0,001 (0,036) [0,988]	0,009 (0,035) [0,807]	0,052 (0,045) [0,243]	-0,002 (0,008) [0,784]	-0,007 (0,008) [0,376]	-0,009 (0,008) [0,293]	726
Uren gewerkt/week >27 (1/0)	0,005 (0,073) [0,949]	0,081 (0,076) [0,285]	0,009 (0,069) [0,894]	0,018 (0,045) [0,689]	0,006 (0,043) [0,893]	0,036 (0,048) [0,454]	0,014 (0,015) [0,331]	0,035 (0,025) [0,162]	-0,005 (0,008) [0,568]	726
Uren gewerkt/week >12 (1/0)	-0,017 (0,093) [0,855]	0,086 (0,091) [0,344]	0,060 (0,092) [0,514]	0,054 (0,058) [0,352]	0,052 (0,057) [0,362]	0,116 (0,067) [0,083]	0,022 (0,025) [0,382]	0,062 (0,034) [0,069]	-0,002 (0,019) [0,935]	726
Uren gewerkt/week >8 (1/0)	-0,044 (0,093) [0,636]	0,084 (0,092) [0,358]	0,123 (0,092) [0,181]	0,075 (0,06) [0,206]	0,055 (0,057) [0,336]	0,120 (0,067) [0,072]	0,023 (0,025) [0,359]	0,061 (0,035) [0,083]	0,000 (0,019) [0,988]	726
Contract (1/0)	-0,031 (0,100) [0,754]	0,054 (0,095) [0,567]	0,070 (0,095) [0,461]	0,100 (0,067) [0,136]	0,063 (0,065) [0,335]	0,150 (0,072) [0,039]	0,039 (0,038) [0,305]	0,035 (0,039) [0,378]	-0,027 (0,028) [0,328]	726
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,026 (0,075) [0,727]	-0,024 (0,063) [0,702]	0,016 (0,069) [0,812]	0,056 (0,031) [0,073]	-0,011 (0,011) [0,305]	0,026 (0,02) [0,193]	0,021 (0,021) [0,302]	-0,004 (0,008) [0,580]	0,014 (0,011) [0,215]	726
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	-0,058 (0,089) [0,517]	0,079 (0,095) [0,406]	0,054 (0,095) [0,569]	0,044 (0,064) [0,488]	0,074 (0,067) [0,273]	0,124 (0,072) [0,083]	0,017 (0,035) [0,619]	0,039 (0,039) [0,318]	-0,041 (0,026) [0,111]	726

Toelichting: Geschatte treatmenteffecten in maand 16 per subgroep voor alle experimentgroepen. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. In Kolom 1-9 is voor elke uitkomstvariabele de coëfficiënt van de betreffende treatment dummy opgenomen, naast robuuste standaardfouten tussen haakjes en *p*-waardes tussen rechte haken. Interactietermen van het model niet opgenomen in de tabel. Geen van de interactietermen is statistisch significant. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vetgedrukt. Voor specificaties zie Sectie 10. Het model controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leeftijd, bijstandsduur en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. Deelnemers uit arrangement 2 zijn uitgesloten van de analyse. Uitkomsten voor de controlegroep kunnen niet worden getoond i.v.m. gevaar van onthulling. Data afkomstig van het CBS.

Tabel 26. Verschil in uitkomsten voor controlegroep en referentiegroep in maand zestien

Arbeidsparticipatie is licht hoger in de controlegroep. Verschil verdwijnt na correctie voor compositie.

Uitkomstmaat	(1)	(2)	(3)	(4)
	Controlegroep (gem.)	Referentiegroep (gem.)	Verschil	N
Looninkomen/maand >100% WML (1/0)	0,059 (0,235)	0,025 (0,157)	0,016 (0,020) [0,422]	950
Looninkomen/maand >70% WML (1/0)	0,069 (0,254)	0,066 (0,248)	-0,009 (0,023) [0,694]	950
Looninkomen/maand >50% WML (1/0)	0,101 (0,302)	0,086 (0,281)	-0,002 (0,026) [0,940]	950
Uren gewerkt/week >32 (1/0)	0,048 (0,214)	0,020 (0,141)	0,007 (0,016) [0,670]	950
Uren gewerkt/week >27 (1/0)	0,059 (0,235)	0,030 (0,172)	0,011 (0,019) [0,570]	950
Uren gewerkt/week >12 (1/0)	0,117 (0,322)	0,101 (0,302)	0,000 (0,027) [0,992]	950
Uren gewerkt/week >8 (1/0)	0,122 (0,329)	0,116 (0,321)	-0,009 (0,028) [0,754]	950
Contract (1/0)	0,176 (0,381)	0,141 (0,349)	0,019 (0,032) [0,564]	950
Contract voor onbepaalde tijd (1/0)	0,037 (0,190)	0,045 (0,209)	-0,008 (0,019) [0,651]	950
Contract voor bepaalde tijd (1/0)	0,138 (0,346)	0,096 (0,295)	0,027 (0,031) [0,392]	950

Toelichting: Door het hoofdmodel (zie Sectie 10) geschat verschil tussen controlegroep en referentiegroep in maand 16. Uitkomstvariabelen staan links en worden beschreven in Tabel 10. Kolom 1-2 geeft voor beide groepen het gemiddelde en de standaardafwijking (tussen haakjes) weer. In Kolom 3 is de coëfficiënt van de controlegroep opgenomen als de referentiegroep de vergelijkingsgroep in het model vormt; robuuste standaardfouten tussen haakjes en *p*-waarden tussen rechte haken. Op 10%-niveau significante resultaten zijn vet gedrukt. Het model controleert voor sekse, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, bijstandsnorm/leefvorm, bijstandsduur, arrangementindeling en het totale looninkomen in de 24 maanden voor uitnodiging. Data afkomstig van het CBS.

12. Analyse en resultaten kwalitatief onderzoek

In aanvulling op de kwantitatieve analyse zijn er een aantal diepte-interviews afgenomen bij deelnemers in de groepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie*, alsmede onder klantmanagers en leidinggevendenden van de afdeling *Werk en Inkomen* van de gemeente Utrecht.⁶³

We hebben gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde interviewmethode. Enerzijds kunnen deelnemers in deze methode uitwijden over hun persoonlijke ervaringen, anderzijds geeft deze methode structuur aan het interview. De interviewers hebben voorafgaand aan de interviews een lijst met onderwerpen opgesteld. Hierin zijn alle thema's uitgewerkt met mogelijke vragen en antwoorden. De lijst met onderwerpen wordt als hoofdstructuur gebruikt, maar de interviewer kan ervan afwijken indien de deelnemer interessante inzichten biedt buiten het thema. De interviews zijn getranscribeerd en middels software (NVivo) gecodeerd en geanalyseerd op terugkerende verhaallijnen.

Om een beeld te krijgen van de mate van welbevinden onder bijstandsgerechtigden in de interventiegroepen *Zelf in actie* en *Met extra hulp in actie* zijn er achttien diepte-interviews afgenomen (negen interviews in elke experimentgroep). De deelnemers voor deze interviews zijn geworven in de eerste vervolgmetersvragenlijst. Deelnemers konden zich in deze vragenlijst vrijblijvend opgeven om deel te nemen aan een diepte-interview. De deelnemers die zich hebben opgegeven zijn vervolgens enkele maanden later in willekeurige volgorde benaderd door een masterstudent.

Daarnaast zijn er achttien diepte-interviews afgenomen bij medewerkers van de afdeling *Werk in Inkomen*. De centrale vraag in deze interviews was: hoe wordt de nieuwe werkwijze voor de groep *Met extra hulp in actie* ervaren door de medewerkers? Tabel 27 laat een indeling van de achttien geïnterviewde personen per vakgebied zien.

Tabel 27. Geïnterviewde werknemers van de gemeente Utrecht

Werknemer(s)	Aantal
Klantmanagers betrokken bij <i>Weten wat werkt</i>	6
Klantmanagers betrokken bij reguliere aanpak	6
Leidinggevendenden betrokken bij <i>Weten wat werkt</i>	4
Leidinggevende betrokken bij reguliere aanpak	1
Ontwikkelingsexpert	1
Totaal	18

12.1 Welbevinden onder deelnemers

Voor de diepte-interviews met deelnemers is het concept welbevinden onderverdeeld in de volgende drie componenten: emotioneel welbevinden, psychologisch welbevinden en sociaal welbevinden (Westerhof en Bohlmeijer, 2010). *Emotioneel welbevinden* is de ervaren tevredenheid met het eigen leven, dus in hoeverre iemand positieve of negatieve gevoelens bij de huidige leefsituatie heeft (Westerhof en Bohlmeijer, 2010, p. 53). *Psychologisch welbevinden* omvat een gevoel van autonomie, doelgerichtheid, persoonlijke groei en positieve relaties met anderen. Ten slotte wordt *sociaal welbevinden* gedefinieerd als het zich thuis voelen in de samenleving (Westerhof en Bohlmeijer, 2010, p. 93). In Tabel 28-29 zijn de ervaringen van deelnemers met betrekking tot deze drie componenten opgenomen. Positieve ervaringen zijn groen gekleurd, negatieve ervaringen rood. Ter onderbouwing zijn er geanonimiseerde quotes en redeneringen opgenomen.

⁶³ De volledige Masterscripties zijn beschikbaar in de [online bijlage](#).

Tabel 28. Resultaten diepte-interviews over welbevinden bij de groep *Met extra hulp in actie*

Component welbevinden	Ervaringen <i>Met extra hulp</i>	Quote / redenering
Emotioneel welbevinden	Minder stress	“Of je moet het weer tegen iemand anders vertellen omdat je weer een ander contactpersoon hebt. Dus ja, daar zat wel een soort van spanning. Ja, dat is nu wel weg. Dus daar is wel nu weer rust voor teruggekomen.”
	Aanhoudende stress	“En nu zit ik eigenlijk weer in de stress (...). Want ik zit daar dan op gesprek, pas nog. En ook al geef ik echt alles, want ik geef alles, ik heb niet meer. Ik ga mis als ik meer doe dan dit. Dan nog: ja, maar dat u dus deze tijd wel gebruikt om goed aan uzelf te werken en eraan te werken dat als er iets niet lukt, dat u dan niet helemaal depressief wordt. En ze blijven druk uitoefenen.”
Psychologisch welbevinden	Meer doelgericht	“Ook je persoonlijke doelen, om zelf iets te bereiken. (...). En ik denk dat ik zodanig een klik met haar heb, dat ik zowel persoonlijke doelen als met de tijd (...), werk gerelateerde doelen kan bedenken (...).”
	Minder doelgericht	“(…) minder op die extra begeleiding vertrouwen en meer op mezelf. Hoe jammer dat ook is. Het zou natuurlijk beter zijn als iets elkaar zou kunnen versterken.”
Sociaal welbevinden	Verhoging onderdeel samenleving	“(…) En op het moment dat je dan als nummer gezien wordt, voel je je minder nuttig of zo. Ik heb wel eens dat ik dacht, nou ja, maatschappij ik draag niks bij dus ik voel me niet echt nuttig.”

Kort samengevat ervaren de respondenten in beide bijstandsaanpakken voor- en nadelen op het gebied van welbevinden. Op basis van de diepte-interviews met deelnemers kunnen we geen duidelijke voorkeur voor één van de bijstandsaanpakken vaststellen. Over de aanpak in *Met extra hulp in actie* weten de respondenten veel positiefs te zeggen. Ze noemen dat er vooral meer steun en acceptatie is en staan positief tegenover een vast contactpersoon. Sommige constateren dat de focus is verschoven van de regels en verplichtingen naar een bredere zienswijze en doelen niet direct gerelateerd hoeven te zijn aan werk, terwijl er ook respondenten zijn die aangeven meer controle en dwang te voelen. Ook over de aanpak *Zelf in actie* zijn vooral positieve geluiden te horen. Respondenten geven aan minder stress te ervaren en meer invloed te hebben op het proces van terugkeren naar werk. Respondenten zijn dus positief over de ruimte en vrijheid, maar geven ook aan dat zij behoefte aan hulp hebben. Bijvoorbeeld omdat ze het lastig vinden om in hun eentje een baan of vrijwilligerswerk te vinden. De manier waarop begeleiding vóór het onderzoek werd aangeboden wordt echter niet als wenselijk beschouwd. Al met al wijzen de diepte-interviews op een spanningsveld van hulp en vrijheid dat in elk van de twee groepen anders tot uiting komt.

12.2 Ervaringen van de werknemers met de nieuwe werkwijze *Met extra hulp in actie*

In de diepte-interviews met werknemers van de afdeling *Werk en Inkomen* stonden twee concepten centraal. Allereerst is er gekeken welke invloed de nieuwe werkwijze op *Werk en Inkomen* als lerende organisatie heeft gehad.⁶⁴ Daarnaast is er gekeken hoe de nieuwe werkwijze de werktevredenheid van medewerkers heeft beïnvloed. Werktevredenheid wordt gedefinieerd als een plezierige of positieve emotionele staat van een individu als resultaat van het werk of de werkervaring van het individu (Locke, 1976. In: Saari en Judge, 2004). In Tabel 30 zijn de ervaringen van werknemers met betrekking tot deze twee concepten weergegeven. Positieve ervaringen zijn groen gekleurd, negatieve ervaringen rood. Ter onderbouwing zijn er geanonimiseerde quotes opgenomen.

⁶⁴ “Een lerende organisatie is een organisatie die als bewust beleid voert, het lerend vermogen en de leerbereidheid op alle niveaus en op continu-basis te vergroten ter optimalisering van haar effectiviteit.” (Simons, 1990, p. 221).

Tabel 29. Resultaten diepte-interviews over welbevinden bij de groep *Zelf in actie*

Component welbevinden	Ervaringen <i>Zelf in actie</i>	Quote / redenering
Emotioneel welbevinden	Meer rust	"(...) dat je dan toch druk ervaart omdat dingen dan moeten. En nu zit er meer ontspanning op om te kijken of je er zelf uit kan komen."
Psychologisch welbevinden	Verhoogd gevoel van autonomie	"In het experiment heb je natuurlijk wat vrijheid. Je kan (...) zelf stappen nemen die je op je eigen moment en eigen tempo zet. En als je buiten dit experiment zit, word je meer geforceerd en dan voel je de druk op je schouders om het te moeten doen. Dat is toch anders als wat ik nu beleef."
	Behoeftte aan hulp	"Ik had wel begeleiding van de gemeente willen hebben, of hulp van de gemeente willen hebben, maar dan moet ik wel hulp of begeleiding hebben waar ik echt wat aan heb. En niet iemand die gewoon zegt van ja, wij zijn voor activering. En we moeten jou zo snel mogelijk aan het werk hebben, en dat je daar geen keuze hebt."
Sociaal welbevinden	Verhoging onderdeel samenleving	Een deel van de respondenten heeft het gevoel nuttiger te zijn nu er geen verplichtingen meer zijn, o.a. omdat in hun ogen onnodige bijeenkomsten en trajecten wegvallen.
	Verlies van sociale controle	"(...) je wordt ergens op een lijst gezet heb ik het idee en het is van daar komen we verder niet aan. Terwijl je toch als je mensen wil betrekken ermee, dat je toch best af en toe kan vragen van hé, hoe gaat het nou eigenlijk met je? Hoe voel je je? En ja, dat is (...) sociale controle."

Kort samengevat laten de gevonden resultaten zien dat de nieuwe werkwijze als een verbetering ten opzichte van de reguliere werkwijze wordt ervaren. De werknemers voelen dat ze meer mogelijkheden hebben om zichzelf te ontwikkelen, kennis met elkaar te delen en creatief te zijn in hun werk. Bovendien is de werktevredenheid verhoogd door een sterker teamgevoel, een verhoogd gevoel van autonomie en de mogelijkheid om een relatie op te bouwen met de klant.

Tabel 30. Resultaten diepte-interviews over ervaringen van werknemers met de nieuwe werkwijze

Concept	Ervaringen werknemers	Quote / redenering
Leren en ontwikkelen	Meer leer-mogelijkheden	“Het is altijd prettig, ik bedoel ik ben altijd aan het leren (...) dus dat heb je wel gewoon. Binnen <i>Weten wat werkt</i> heb je dat veel meer, maar ik denk dat het ook te maken heeft met de groep, ze willen allemaal heel hard werken en ze willen allemaal heel veel doen en dat zorgt ervoor dat er ook veel meer mogelijkheden zijn, in het leren.”
	Meer ruimte voor doorontwikkeling en creativiteit	“Het is hier wel heel erg in hokjes weet je wel, het is wel heel erg volgens een stramien, er is gewoon een werkwijze en daar heb je je wel aan te houden zeg maar als werkmatcher, en dat ik mis wel, de creativiteit in mijn werk weet je wel, een beetje buiten de gebaande paden treden en een beetje creatief oplossingen voor cliënten bedenken, dat heb je niet zo snel in dit vak.”
Werktevredenheid	Verhoogd gevoel van autonomie	“Want wij zijn gewoon een zelfsturend team, dus alles zeg maar als er een presentatie gegeven moet worden, zorgen wij voor een poster, gaan wij brainstormen hoe we dat gaan doen, dus ja een teamleider die kijkt alleen maar vanuit de buitenkant, die weet van oké, gaat het goed, prima (...) en bijvoorbeeld mensen uitnodigen voor werkcontactdag volgende week, doen we allemaal zelf, we regelen alles zelf en die vrijheid hebben we en dat vind ik wel heel fijn.”
	Meer succes-momenten in het werk	“Dat is mooi, ik heb haar niet geholpen naar werk, ze doet wel vrijwilligerswerk bij een verzorgingstehuis, en daar heeft ze tekenen, ze houdt van tekenen en ze schildert en daar geeft ze ook dansles, ze bloeit ook ze zegt ook ik heb mijn leven terug (...) en dat is voor mij dan voldoening, dat is ook het maximale gezien haar lichamelijke klachten en dergelijken denk ik, ja mooi.”
	Sterker teamgevoel	“Er wordt ook wat vaker gevraagd om samen op te trekken en ergens dingen te presenteren en je merkt best wel dat daar meer teamgevoel door ontstaat (...) er ontstaat wel echt binnen werk een teamgevoel van, dat doen we samen, met elkaar en meer dan bij andere teams, omdat je er meer samen een succes van wil maken en bij andere teams is het soms toch wel meer eigen eilandjeswerk.”
	Focuspunt van een klantmanager raakt uit het oog	“Ja weet je ik vind het gericht op de hulpverlening, waarbij ze in kaart brengen welke problemen het eerst moeten worden aangepakt, ik pak geen problemen aan, ik ben geen maatschappelijk werker, ik ben degene die jou probeert naar werk te begeleiden.”

13. Afkortingen en technische termen

13.1 Lijst met afkortingen

Afkorting	Uitleg
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AOW	Algemene Ouderdomswet
ATT	Average treatment effect on the treated
BBL	Beroeps Begeleidende Leerweg
Bbz	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
CAPI	Computer-assisted personal interviewing
CAWI	Computer-assisted web interviewing
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
ESS	European Social Survey
EU-SILC	EU Statistics on Income and Living Conditions
FETC	Facultaire Ethische Toetsingscommissie
HIA	Experimentgroep: <i>Met extra hulp in actie</i>
IAOW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
ITT	Intent-to-treat effect
LOEP	Landelijk Overleg Experimenten Participatiewet
Pw	Participatiewet
RCT	Randomised Controlled Trial
SOI 2016	Standaard onderwijsindeling 2016
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
USB0	Departement Bestuurs- en Organisationswetenschap
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
WL	Experimentgroep: <i>Werken loont</i>
WML	Wettelijke minimumloon
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WSNP	Wet schuldsanering natuurlijke personen
WVS	World Value Survey
Wwb	Wet werk en bijstand
ZIA	Experimentgroep: <i>Zelf in actie</i>

13.2 Lijst met technische termen

Term	Uitleg
<i>Statistisch significant</i>	Hiermee wordt bedoeld dat een gevonden effect/verschil (waarschijnlijk) niet op toeval berust.
<i>p-waarde</i>	De <i>p</i> -waarde is een maat voor de waarschijnlijkheid dat een gevonden effect op toeval berust. De <i>p</i> -waarde ligt tussen 0 en 1 en wordt bepaald door middel van een statistische toets. Een <i>p</i> -waarde van 0,10 zegt bijvoorbeeld dat het gevonden effect/verschil maar in 10% van de gevallen zou optreden als er in werkelijkheid geen effect/verschil is. Er is dus een kans van 10% dat het gevonden effect/verschil eigenlijk op toeval berust. Gewoonlijk hanteert men in de sociale wetenschappen een <i>p</i> -waarde van 0,10 (10%) of 0,05 (5%) als grenswaarde voor statistische significantie.
<i>Lineaire regressie</i>	Een statistische analysetechniek om de samenhang tussen één afhankelijke en één of meerdere onafhankelijke variabelen vast te stellen.
<i>Logistische regressie/ logit model</i>	Een statistische analysetechniek die aansluit bij lineaire regressie, maar geschikt is voor een afhankelijke variabele die dichotoom van aard is (twee categorieën).
<i>Chi-kwadraattoets</i>	Een statistische analysetechniek om te achterhalen of twee of meer verdelingen (statistisch significant) van elkaar verschillen.
<i>T-toets</i>	Een statistische analysetechniek om te achterhalen of de gemiddelden van twee groepen (statistisch significant) van elkaar verschillen.
<i>Intent-to-treat effect (ITT)</i>	Het gemiddelde verschil in een uitkomstmaat tussen degenen die aselect in een bepaalde interventiegroep en de controlegroep zijn ingedeeld. Het gaat dus om de toewijzing aan een groep, ongeacht of de beoogde interventie daadwerkelijk is ontvangen.
<i>Average treatment effect on the treated (ATT)</i>	Het gemiddelde verschil in een uitkomstmaat tussen degenen die aselect in een bepaalde interventiegroep en de controlegroep zijn ingedeeld maar alleen voor de deelnemers die daadwerkelijk de interventie hebben ontvangen.
<i>Covariaten</i>	Factoren/variabelen (bijv.: opleidingsniveau) die worden toegevoegd aan een analyse, omdat zij naar verwachting invloed hebben op de relatie tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabele. Door de toevoeging van de factoren/variabelen wordt deze verwachte invloed weggenomen.
<i>Strata</i>	Om de randomisatie te optimaliseren wordt de totale steekproef opgedeeld in subgroepen, oftewel strata. Vervolgens wordt er per strata geloot waardoor de variabelen om strata te vormen gelijk zijn verdeeld over de experimentgroepen.
<i>Cronbach's alfa</i>	Een maat voor de homogeniteit van een set vragen. Een waarde van 0,7 of hoger wordt beschouwd als acceptabel.

14. Literatuur

- **Angrist, J. D., Imbens, G. W., & Rubin, D. B.** (1996). Identification of Causal Effects Using Instrumental Variables. *Journal of the American Statistical Association*, 91(434), 444-455. <https://doi.org/10.1080/01621459.1996.10476902>
- **Bohnet, I., Frey, B. S., & Huck, S.** (2001). More order with less law: on contract enforcement, trust and crowding. *The American Political Science Review*, 95, 131-144. <https://www.jstor.org/stable/3117633>
- **Daminger, A., Hayes, J., Barrows, A., & Wright, J.** (2015). Poverty interrupted: Applying behavioral science to the context of chronic scarcity. *Ideas*, 42, 1-49.
- **Deci, E. L., & Ryan, R. M.** (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum.
- **Frey, B. S., & Jegen, R.** (2001). Motivation crowding theory. *Journal of Economic Surveys*, 15(5), 589-611.
- **Fehr, E., & Schmidt, K. M.** (2003). Theories of Fairness and Reciprocity: Evidence and Economic Applications. In M. Dewatripont, L. P. Hansen, & S. J. Turnovsky (Red.), *Advances in Economics and Econometrics, Theory and Applications, Eighth World Congress* (Vol. 1, pp. 208-257). Cambridge: Cambridge University Press.
- **Gerber, A. S., & Green, D. P.** (2012). *Field Experiments – Design, Analysis and Interpretation*. New York: W. W. Norton & Company, Ltd.
- **Groot, L., Muffels, R., & Verlaat, T.** (2019). Welfare States' Social Investment Strategies and the Emergence of Dutch Experiments on a Minimum Income Guarantee. *Social Policy & Society*, 18(2), 277-287.
- **Gross, J. H.** (2015). Testing What Matters (If You Must Test at All): A Context-Driven Approach to Substantive and Statistical Significance. *American Journal of Political Science*, 59(3), 775-788. <https://doi.org/10.1111/ajps.12149>
- **Mani, A., Mullainathan, S., Shafir, E., & Zhao, J.** (2013). Poverty Impedes Cognitive Function. *Science*, 341(6149), 976-980. <https://doi.org/10.1126/science.1238041>
- **McKenzie, D.** (2012). Beyond baseline and follow-up: The case for more T in experiments. *Journal of Development Economics*, 99(2), 210-221. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2012.01.002>
- **Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)** (2019). *Monitor Arbeidsmarkt, april 2019*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- **Mullainathan, S., & Shafir, E.** (2013). *Scarcity – The True Cost of Not Having Enough*. Penguin Books.
- **Rainey, C.** (2014). Arguing for a negligible effect. *American Journal of Political Science*, 58(4), 1083-1091. <https://doi.org/10.1111/ajps.12102>
- **Ryan, R. M., & Deci, E. L.** (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54-67. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>
- **Ryan, R. M., Kuhl, J., & Deci, E. L.** (1997). Nature and autonomy: an organizational view of social and neurobiological aspects of self-regulation in behavior and development. *Development and Psychopathology*, 9(4), 701-728.

- **Saari, L.M. & Judge, T.A.** (2004). Employee Attitudes and Job Satisfaction. *Human Resource Management*, 43(4), 395-407. <https://doi.org/10.1002/hrm.20032>
- **Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)** (2019). *Eindevaluatie van de Participatiewet*. SCP-publicatie 2019-17. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- **Simons, P. R. J.** (1990). Leren Leren in een Lerende Organisatie. In C. Aarnoutse & M. Voeten (Red.), *Gaat en onderwijst: liber amicorum voor dr. M.C.J. Mommers* (pp. 219-233). Tilburg: Zwijsen.
- **Westerhof, G. J., & Bohlmeijer, E. T.** (2010). *Psychologie van de levenskunst*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- **Wasserstein, R. L., Schirm, A. L., & Lazar, N. A.** (2019). Moving to a World Beyond “ $p < 0.05$ ”. *The American Statistician*, 73(1), 1-19. <https://doi.org/10.1080/00031305.2019.1583913>

